

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AHMET UĞUR NALCIOĞLU

709247

ADOLF MUSCHG'UN *IM SOMMER DES HASEN*
ADLI ROMANINDA
KÜLTÜRLERARASI SORUNLAR VE ETKİLEŞİM

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç.Dr. S.ZEKİ BAYRAM

T 709247

Erzurum – 2001

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünün Alman Kültürü ve Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

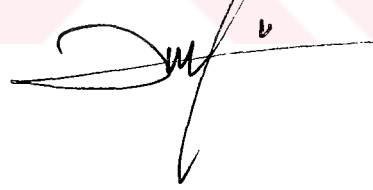
Doç.Dr. **Salih Zeki BAYRAM**
Danışman

Prof.Dr. **Ahmet AKYOL**
Jüri

Doç.Dr. **Dursun ZENGİN**
Jüri

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim elemanlarına aittir. 26.04.2001

Prof.Dr. Bilge **SEYİDOĞLU**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR	IV
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM	
I. 1. KÜLTÜR KAVRAMI	10
I. 1. 1. Kültürün Tanımı	10
I. 1. 2. Kültür ve Medeniyet	11
I. 1. 3. Kültür ve Dil	13
I. 1. 4. Kültür ve Din	15
I. 1. 5. Kültürün Sosyal Yaşamla İlişkisi	18
I. 1. 6. Kültürlerarası Sorunlar ve Etkileşim	24
II.BÖLÜM	
II. 1. ROMANIN ÖZELLİKLERİ	27
II. 1. 1. Romanın İçeriği	27
II. 1. 2. Romanın Yapısı	32
II. 1. 2. 1. Anlatım	32
II. 1. 2. 2. Olay Kurgusu	37
II. 1. 2. 3. Zaman Kurgusu	40
II. 1. 2. 4. Uzam Kurgusu	44
II. 1. 2. 4. 1. Kapalı Uzam	44
II. 1. 2. 4. 2. Açık Uzam	46
II. 1. 2. 4. 2. 1. Kentler	47
II. 1. 2. 4. 2. 1. 1. Tokyo	48
II. 1. 2. 4. 2. 1. 2. Osaka	48
II. 1. 2. 4. 2. 1. 3. Kyoto	48

II. 1. 2. 4. 2. 1. 4. Nara..	49
II. 1. 2. 4. 2. 2. Kasaba	49

III.BÖLÜM

III. 1. ROMANDAKİ KİŞİLERİN KÜLTÜRLERARASI SORUNLAR VE ETKİLEŞİM AÇISINDAN İNCELENMESİ .....

III. 1. 1. Wilfried Buser	51
III. 1. 2. Florian Distel	71
III. 1. 3. Adalbert Huhn	80
III. 1. 4. Johannes Eugen Mörgeli	86
III. 1. 5. Paul (Pic) Weigerstorfer	88
III. 1. 6. Pius Gesell	93
III. 1. 7. Bischof	100

SONUÇ	110
-------------	-----

KAYNAKÇA	118
----------------	-----

ÖZGEÇMİŞ	123
----------------	-----

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**ADOLF MUSCHG'UN *IM SOMMER DES HASEN* ADLI ROMANINDA
KÜLTÜRLERARASI SORUNLAR VE ETKİLEŞİM**

Ahmet Uğur NALCIOĞLU

Danışman: Doç.Dr. Salih Zeki BAYRAM

2001 – SAYFA: 123

Jüri: Doç.Dr. Salih Zeki BAYRAM

Prof.Dr. Ahmet AKYOL

Doç.Dr. Dursun ZENGİN

Bu çalışmada, son otuz yıl içinde İsviçre-Alman yazınında adından oldukça söz ettiren Adolf Muschg'un "Im Sommer des Hasen" adlı romanında kültürlerarası sorunlar ve etkileşim konusu irdelenmiştir.

Bu çalışma giriş bölümünden, üç ana kısım ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kültür kavramı ve kültürün sosyal yaşamla ilişkisi ele alınmıştır. İkinci bölümde söz konusu romanın özellikleri üzerinde durulmuş ve bu bağlamda romanın içeriği, yapısı, anlatım biçimi, olay, zaman ve uzam kurgusu incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise figürlerin yaşadıkları kültürlerarası sorunlar, etkileşim ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Yazar, romanda farklı kültürden iki insanın ilişkileri, yaşadıkları kültürlerarası sorunlar ve etkileşimi olumlu ve olumsuz yönleriyle ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, sadece kültürlerarası sorunları ortaya çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda figürlerin kendi ülkelerinde sahip oldukları toplumsal sorunları da vurgulamış ve bu sorunların yabancı bir kültür içindeki yansımalarını gözler önüne sermiştir. Batı ve Doğu düşünce tarzı arasındaki farklılıklardan doğan çatışmalara dikkat çektiği sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

Ph. D THESIS

**THE INTERCULTURAL PROBLEMS AND INTERACTION IN THE NOVEL
*IM SOMMER DES HASEN BY ADOLF MUSCHG***

Ahmet Uğur NALCIOĞLU

Supervisor: Assistant Professor Dr. Salih Zeki BAYRAM

2001 – PAGE: 123

Jury: Assistant Professor Dr. Salih Zeki BAYRAM

Professor Dr. Ahmet AKYOL

Assistant Professor Dr. Dursun ZENGİN

This study is concerned with the intercultural problems and interaction in the novel "Im Sommer des Hasen" by Adolf Muschg, a popular writer who has been widely discussed and mentioned in Swiss-German literature in the last three decades.

This study is composed of an introductory part, three main chapters and a conclusion. The first chapter is devoted to the evaluation of the concept of culture and its relation to everyday social life. The second chapter focuses on the characteristics of the novel concerned and then on the content, structure, narrative type, plot and setting of the novel. And the third chapter deals with the intercultural problems faced by the figures and with the results out of them.

The writer both positively and negatively reveals the relations and interaction between two people of different cultures. He not only reveals such intercultural problems but also puts the emphasis on the social problems faced by the figures in their own country. Moreover, he portrays the reflections of these problems within a foreign culture. It is finally concluded that the writer draws attention to the conflicts caused by the differences between the thinking way of the East and the West.

ÖNSÖZ

Karışık bir etnik yapı gösteren, Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Retoromanca gibi dört ayrı dilin konuşulduğu İsviçre'nin Alman bölgesinde ortaya çıkan yazın "İsviçre-Alman Yazını" şeklinde nitelendirilmektedir. Max Frisch ve Friedrich Dürrenmatt gibi dünya yazınında önemli yere sahip yazarlardan sonra 20.yüzyılın ikinci yarısında genç ve yeni yazarlar adlarından söz ettirmeye başladılar. Bu yazarlardan biri aynı zamanda akademisyen olan Adolf Muschg'dur.

Yapıtlarında toplumsal gerçeklikleri ortaya koymayı amaçlayan Muschg, dönemin Avrupa toplumunda insan ilişkilerinin aksayan yönlerine dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, "Im Sommer des Hasen" adlı ilk romanında farklı kültürden insanların ilişkilerini, yaşadıkları kültürlerarası sorunları ve çatışmaları, Batı ve Doğu düşünce tarzı arasında meydana gelen anlaşmazlıkları farklı kişilik yapılarına sahip insanları ele alarak yansıtmıştır. İsviçre-Alman Yazınında böyle bir sorunu yapıtlarında irdeleyen başka bir isim yoktur. Bu çalışmadaki kültürlerarası sorunların ve etkileşimin irdelenişi, ortaya çıkan sonuçlar sanırım Türk okuyucusunun ilgisini çekecektir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında desteklerini gördüğüm bölümdeki hocalarıma, özellikle çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren, hiçbir yardımını esirgemeyen ve her türlü özveriye gösteren danışmanım Sayın Doç.Dr. S.Zeki Bayram'a, çalışmamın şekillenmesinde önemli katkısı bulunan Sayın Prof.Dr. Ahmet Akyol'a, Almanya'nın Frankfurt kentinde bulunduğum süre içerisinde materyal temininde bana yardımcı olmak için büyük çaba gösteren Martin Zahn'a ve M.Stefan Bitter'e teşekkür ediyorum.

KISALTMALAR

Brämis Aussichten : BA

Deschima : D

Entfernte Bekannte : EB

Fremdkörper : Fk

Gegenzauber :Gz

Liebesgeschichten : Lg

Im Sommer des Hasen: SH

Noch ein Wunsch : NW

Orka der Geograf : OdG

GİRİŞ

İnsanın hiç kuşkusuz en önemli özelliklerinden birisi, düşünebilme yeteneğine sahip olmasıdır. İnsana özgü düşünme edimi onu diğer yaratıklardan üstün kılar. Canlı ve cansızlardan oluşan bir varlık alanı olan doğaya karşı yaşam savaşı veren insan, bu özelliği ile diğer canlılardan ayrılarak, deneyim ve birikimlerini toplar, yaşam biçimini belirler ve kendi kültürünü yaratır. Doğduğu andan itibaren insan, önce ailesi tarafından belirli bir kültür kalıbına sokulur, daha sonra içinde yaşadığı toplumun yaşam düzeni ile ilintili olan davranış biçimlerini benimser ve böylelikle bir kültüre sahip olur.

Kültür üretimi konusunda araştırmalar yapan Raymond Williams, kültürün, insanın yaşam boyunca yaşayarak öğrendiklerinin tümü, onun yaşam biçimi olduğunu dile getirir.¹ William Sahakian da, kültürel bir varlık olan insanı, içinde yaşadığı kültürün biçimlendirdiğini, kendiliğinden yaptığı davranışların, gösterdiği tepkilerin önemli bir bölümünü kültürel çevrenin belirlediğini vurgular.² Bu açıdan, farklı çevrelerde yetişmiş ve farklı kültürel alt yapıya sahip insanların birbirleriyle ilişkileri konu olduğunda kültürel farklılıklar doğrultusunda sorunların ve çatışmaların ortaya çıkması doğaldır. Diğer bir ifadeyle, iki ayrı toplumun bireyleri bir araya geldiklerinde, aldıkları kültürün gerektirdiği davranış biçimlerini sergilediklerinden kültürlerarası sorunlar yaşamaları kaçınılmaz olur. Kültürlerin incelenmesinde davranışlar önem kazanır. Çünkü kültürler toplumsal olarak aktarılan davranış öğeleridir. Selami Sargut'a göre davranış, karşılaşılan bir durumun yorumlanabilmesi için gereklidir. Başka bir deyişle, davranış yorumun bir işlevidir. Kültürler arasındaki farklılıklar, toplumun temel ögesi olan insana yansır.³ Her toplum kendine özgü kültüre sahiptir. Dolayısıyla belirli kültüre sahip olan bir toplumda yaşayan

---

¹ Raymond Williams, **Kültür**, Çeviren: Suavi Aydın, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1993, s.210

² Bkz. William Sahakian, **History and System of Social Psychology**, Hemisphere, Washington, 1982, s.148

³ Bkz. Selami Sargut, **Kültürlerarası Farklılaşma**, Verso Yayınları, Ankara, 1994, s.67

bireylerin davranış biçimleri, diğer toplumun bireylerinden farklıdır. Karşılaştırmalı araştırmalar, öğrenilmiş davranış ve değer sistemlerinin toplumdan topluma nasıl değiştiğini göstermektedir.⁴ İnsanlar, içinde buldukları çevre ile uyum içinde olmadıklarında kültürel sorun yaşarlar. Farklı kültürlerde yaşayan insanların, benzer konu ya da koşullar karşısında farklı tepkiler verdikleri gözlemlenmektedir.

İsviçreli Yazar Adolf Muschg'un, bazı yapıtlarında kültürlerarası sorunlar konusuna yer verdiğini ve bu sorunları aktardığını görürüz. Yoğunluk sırasına göre Almanca, Fransızca ve İtalyanca'nın konuşulduğu ülke olan İsviçre'de doğal olarak bu üç dille yazılmış yazından söz edilmektedir. Bunlardan bizi ilgilendiren Almanca yazılmış İsviçre yazını denilince öncelikle ve uzunca bir süre akla Max Frisch (1911-1991) ve Friedrich Dürrenmatt (1921-1990) gelmekteydi. 50'li yıllarda İsviçre'nin Almanca konuşulan bölgesindeki bu iki yazar Dünya yazınında adlarından söz ettirdiler, adeta İsviçre yazınının simgesi oldular.⁵ Daha sonra 60'lı yıllarda genç yazarlar başarılı yapıtlarıyla kendilerini göstermeye başladılar. Onların arasında, yazın yaşamına şiirle başlayan fakat bir süre sonra şiirden vazgeçerek roman yazmaya başlayan Adolf Muschg, ilk romanı **Im Sommer des Hasen** ile ismini ön plana çıkardı.⁶ Yirmi yaşında şiir yazmaya başlayan ve on yıl sonra ilk romanını yazan Muschg, şiirden vazgeçme nedenini şöyle açıklar:

*Yirmi ile otuz yaş arasında şiir yazarak kendimi aldattım. Çünkü o şiirlerin içinde ben yoktum. Benimle ilgisi olmayan şiirlerin beni şair yapacağına inanmıyordum.*⁷

---

⁴ Selami Sargut, s.68

⁵ Hugo Loetscher, **Über Adolf Muschg**, Der Spiegel, 18 Juli 1966, Nr.30, s.68

⁶ Bkz. Klaus Pankov, **Adolf Muschg – Aspekte seiner Poetik**, in: Adolf Muschg, Hrsg. von Manfred Dierks, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1989, s.51

⁷ Adolf Muschg, **Öffentlichkeit als Versteck**, Leipzig Reclam, 1984, s.206

1962 ile 1964 yılları arasında Tokyo'daki Uluslararası Christian Üniversitesi'nde Almanca okutmanı olarak görev yapan Muschg, bu iki yıllık Japonya deneyiminden sonra Almanya'ya döndü ve Göttingen Üniversitesi'nin Germanistik bölümünde doktor asistan oldu. Üniversitede göreve başladığı yılın sonunda **Im Sommer des Hasen** (Tavşanın Yazında) adlı ilk romanını yazdı ve bu yapıtı bir anda en çok satan kitaplar listesine girdi. Ayrıca Muschg, Almanya'da eleştirmenlerin kabul ettiği bir yazar konumuna geçti.⁸ Daha sonra art arda yazdığı romanlarla yazın yaşamını günümüze değin sürdürdü.

Muschg'un, yapıtlarında bireylerin toplumsal sorunlarını dile getirirken uyguladığı yöntem, özellikle ilk romanlarında oldukça ilginçtir. Bireylerin yabancı bir kültür içinde yaşadıkları kültürlerarası sorunları aktarırken, aynı zamanda yetiştikleri ve içinde yaşadıkları toplumdaki çevreleri ile ilişkilerini ve sorunlarını irdeler. Yazarın yarattığı figürlerin çoğu, birbirlerini anlayamayan eşleri, aile bireyleri, iş arkadaşları vs. ile iletişimsizlik içinde olan kişiler olarak karşımıza çıkar; çoğunun yaşamdan koptuğuna, umutsuzluk ve çaresizlik içinde olduğuna, hatta yaşama umutlarının kalmadığına tanık oluruz. Onun romanlarının çoğunda kurtuluşu ve özgürlüğü, toplumla iletişim kurmak yerine, insanlardan kaçmakta ve ölümden arayan figürlerin yer aldığını görürüz.

Romanlarda olaylar erkek figürlerin bakış açısından anlatılır. Fakat bu, Muschg'un daima erkeğin yanında yer aldığı anlamına gelmez, hem erkeğin hem de kadının hatalı olduğu yerlerin altını çizer. Bu hataların başında, onların birbirleriyle iletişim kuramamaları gelir. Bu iletişimsizlik, yalnızlık, sevgiden yoksunluk, kuşak çatışmaları ve ölüm gibi sonuçlar doğurur. Eşler, aile ve toplumun diğer bireyleri arasındaki ilişkilerde kopukluğun olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu kopukluk, bireyin kişilik gelişimini ve kendine güvenini kazanmasını engelleyen bir unsurdur.

---

⁸ Hugo Loetscher, a.g.e s.68

Eleştirmenler, Muschg'un, çalışmamızın konusunu oluşturan **Im Sommer des Hasen*** adlı ilk romanında dönemin egemen toplumsal gerçekliklerini yargılamaktan çok, ortaya koymaya çabaladığı düşüncesinde görüş birliği içerisindedirler. Örneğin dönemin yazın eleştirmenlerinden Manfred Rieger, bu romanda toplumsal ve kültürlerarası sorunların sorgulanmadığını, bu sorunları ortaya koymanın, göstermenin söz konusu olduğunu vurgular.⁹

Yazarın gerçeğe uygun bir kurmaca dünya yaratması yazar ve yapıtı arasında otobiyografik bir ilişki olup olmadığı sorusunu ortaya çıkarmıştır. Yazarın yaşamı ile romanları arasında gizli bir bağın varlığından söz edilebilir. Muschg'un romanda kullandığı figürlere yaşattığı toplumsal ve özellikle kültürlerarası sorunların gerçeklere son derece uygun olmasının arkasında yatan en önemli neden kuşkusuz bu gerçekleri bizzat yaşaması ve tanınmasıdır. Yukarıda sözünü ettiğimiz sorunun yanıtını, onun yaşamı ile romanda kullandığı figürlere yüklediği roller arasındaki bağlantıdan yola çıkarak verebiliriz. Öncelikle, romanda kullandığı figürlerden **Wilfried Buser**'in eşinden boşanma noktasına gelmesi ve Muschg'un da gerçek yaşamında ilk eşinden boşanarak ikinci evliliğini yapması, ayrıca romanda diğer bir figür olan **Johannes Eugen Mörgeli**'nin Muschg gibi bir öğretim elemanı olması yukarıdaki soruya evet diye yanıt verebilmemize olanak sağlar.

Bunun yanı sıra, Muschg'un, bu romanı yazarken Japonya'da yaşadığı deneyimlerden yola çıktığını, bizzat yaşadıklarını formüle ederek olay örgüsünü kurguladığını söyleyebiliriz. Buna, Muschg'un, Johann Wolfgang von Goethe Üniversitesi'nde "Frankfurt Dersleri" adı altında verdiği konferanslarda **Im Sommer des Hasen** adlı romanın oluşumu konusuna değinirken bizzat kendisinin ifade ettiklerini dayanak olarak gösterebiliriz.

-
- Çalışmamızda, Suhrkamp (Frankfurt am Main) yayınevinde 1975 yılında basılmış olan yapıtı kaynak olarak aldık.

⁹ Bkz. Manfred, Rieger, **Adolf Muschgs Debüt**, Frankfurter Rundschau, 17.Juni.1966

“Seyahatte tuttuğum notlardan bir sıralama oluşturdum. Başka bir yaşam tarzını kitap şeklinde anlatma düşüncesi şimşek gibi çaktı. Kitabın şekli konusunda yazma gücümü buna hazırladım. Ülke ve insanları hakkında çok şey bu kitapta olmalıydı. Hiçbir şey eksik olmamalıydı. Çerçeveyi tamamladım. Figürleri buldum. Kendi aldığım notları ve yazıları kendilerine uyarladığım Japonya yolcularını buldum, edebi yönü olması gereken bir kompozisyon yarışması kurguladım, sonuçlarını şefine bildirecek bir reklam müdürü seçtim. Bir roman yazdım: “Tavşanın Yazında”¹⁰

Romanın oluşumunda Muschg'a esin kaynağı olan şey onun Japonya gezisidir. Japonya'da yaşadıklarından ve deneyimlerinden bir sıralama oluşturduğunda romanın kurgusu ortaya çıkmıştır artık. Böylesi bir kurgulamada ortaya çıkabilecek zorlukları ünlü eleştirmen Marcel Reich-Ranicki şöyle dile getirmektedir:

“Bir yazar romanını yazarken kendisine yolu açacak olan ve ona daima teşekkür borçlu olacağı, aniden aklına gelen fikri bir kaide üzerine yerleştirir. Fakat böyle bir fikir, yazarın gönüllü olarak giydiği ve vücut çizgilerini gösteren, adeta vücuduna yapışan bir deli gömleği giymesi gibidir. Korkarım 1934 doğumlu ve halen üniversitede görev yapan İsviçreli Adolf Muschg bu yolu seçiyor.”¹¹

Muschg'un romanlarında kullandığı dil yapısı ve kurgulama yeteneğinin yanında, ele aldığı konuların özellikleri incelendiğinde, başta **Im Sommer des Hasen** olmak üzere bazı romanlarında kültürlerarası sorunların ön plana çıkarıldığı görülür.

Muschg ve yapıtları hakkında yapılan çalışmaları incelediğimizde bugüne dek kültür veya kültürlerarası sorunlar konusunda yapılmış bir çalışmaya rastlamadık. Bilimsel çalışmalarda, makalelerde veya kısa

¹⁰ Adolf, Muschg, *Literatur als Therapie?*, Frankfurter Vorlesungen, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1981, s.103

¹¹ Marcel, Reich-Ranicki, *Gruppe 47 im Klmono*, Die Zeit, 25.Mart.1966

eleştiri yazılarında, Muschg'un kültürel ve kültürlerarası sorunları dile getirmiş olmasının birkaç cümle ile geçirilmiş olduğunu gözlemledik. Muschg'un yazınsal dünyasını genel olarak değerlendiren Fausia Hassan bu konuda görüşünü şöyle belirtir:

*"Muschg'un başta *Im Sommer des Hasen* adlı romanı olmak üzere çoğu eserlerinde yabancı bir kültürün içine giren insanların yaşadıkları kültürlerarası sorunlar dile getirilmektedir."*¹²

Erhard Schwabe, roman hakkında yaptığı kısa yorumda, özellikle kültürlerarası sorunların bu romanda anlatıldığına işaret eder.

*"Im Sommer des Hasen adlı romanda altı burslunun Japonya deneyimleri ve orada yaşadıkları kültürlerarası sorunlar anlatılmaktadır."*¹³

Diğer bir eleştirmen Hugo Leber de, Muschg'un ilk iki romanında kültürlerarası sorunların yansıtıldığını vurgular.

*"Adolf Muschg'un *Im Sommer des Hasen* adlı ilk romanında altı yazarın yabancı bir ülkede yaşadıkları kültürlerarası sorunlar anlatılmaktadır. Bir diğer romanı olan *Gegenzauber*'de, bir apartmanda yaşayan, farklı kültürel alt yapıya sahip insanların aralarındaki kültürel sorunlar ve 'Soldanella' adlı tarihi binanın yıkılmasını engellemek için buldozere karşı koyarken nasıl birleştikleri vurgulanmaktadır."*¹⁴

---

¹² Fausia Hassan, **Adolf Muschgs Literarische Welt**, Marburg Universitätsverlag, Marburg, 1991, s.6

¹³ Erhard Schwabe, **Nachwort**, in: Adolf Muschg, Hrsg. von Manfred Dierks, Suhrkamp, 1989, Frankfurt am Main, s.118

¹⁴ Hugo Leber, **Schelmerei in Zollikon**, in: Adolf Muschg, Hrsg. von Manfred Dierks, Suhrkamp, 1989, Frankfurt am Main, s.122

Hans Mayer de, roman hakkında yazdığı eleştiri yazısında, romanda kültürlerarası sorunların ve çatışmaların ön planda olduğuna dikkat çeker.

*“Muschg’un Im Sommer des Hasen adlı yapıtında altı yazarın Japonya’da yaşadığı kültürlerarası sorunların ve çatışmaların yanı sıra, deneyimlerini kompozisyon halinde kağıda dökerken çektikleri güçlüklerin konu edildiğini söyleyebiliriz.”*¹⁵

Dietrich Krusche ise, romanda kültürlerarası sorunların irdelendiğini ve ortaya konulduğunu dile getirir.

*“Muschg’un Im Sommer des Hasen adlı romanı, kendi yazınında yabancı bir kültürü kullanmak, kurmaca figürler sayesinde kültürlerarası sorunları irdelemek, araştırmak ve ortaya çıkarmak açısından bir örnektir.”*¹⁶

Muschg ve yapıtları hakkında yapılan çalışmaların ve eleştirilerin çoğunu toplayıp bir kitap haline getiren yazın araştırmacısı Manfred Dierks, Muschg’un eserleri hakkında yaptığı eleştiride onun kültürlerarası sorunları işlemesini şöyle açıklamaktadır:

*“ Im Sommer des Hasen adlı romanda yabancı bir kültür içine girmiş birilerinin sorunları ortaya dökülmüştür. Birden fazla bakış açısı içinde değişik platformlarda algılanması ve ciddiye alınması gereken bir oyun gibi.”*¹⁷

---

¹⁵ Hans, Mayer, **Adolf Muschg, Im Sommer des Hasen**, in: Über Adolf Muschg, Hrsg. Von Judith Ricker-Abderhalden, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, Erste Auflage, 1979, s.110

¹⁶ Dietrich Krusche, **Zum Problem “interkultureller” mit fremden Augen**, Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache Nr.9, 1983, S.12

¹⁷ Manfred Dierks, **Adolf Muschg**, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1989, s.62

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Muschg'un yapıtlarındaki kültürlerarası sorunlar bilimsel çalışma bazında derinlemesine incelenmemiştir. Bundan dolayı bu çalışmanın bu konuda bir ilk olabileceği kanısındayız. Bu çalışmamızın en başta gelen amaçlarından biri de, İsviçre'de, Almanya'da ve Avusturya'da çok tanınan, Japonya, Amerika ve Çin gibi ülkelerde eserlerinin bu ülke dillerine çevrilmesiyle az da olsa tanınan Adolf Muschg'un Türkiye'de de tanınmasına aracı olmak ve adından söz edilebilmesini sağlamaktır.

Muschg, sadece Avrupa kültürü ve Avrupa bölgesindeki aile ilişkileri ile ilgilenmez, bilakis bunun yanında onun ilgisi, bir Uzak Doğu ülkesi olan Japonya'ya kadar uzanır. Bu roman, bir uzak doğu esintisiyle şekillenir. Eserde Muschg, edebi yaratıcılığının büyük bir bölümünü, farklı kültürlerden iki insanın karşılaşması ve birliktelikleri sırasında yaşadıkları kültürel ve sosyal sorunlar konusunda ortaya koyar, farklı kültürleri ve yaşam görüşlerini "Doğu-Batı" karşıtlıkları bağlamında yansıtır. Genelde bu kültürel özellikleri karşıt yapıları roman kişilerinde bedenleştirir Muschg. Romanda bu karşıtlık ana temayı oluşturur. Roman bu karşıtlıklar arasındaki gerilimde yaşam bulur. Metni oluşturan karşıt içerikli bölümlerin çoğu, bu karşıtlıkların taşıyıcısı olan roman kişilerinin yaşam görüşlerini içerir.

Çalışmamızda metne bağlı (werkimmanent) bir yöntem kullandık. Bununla beraber tematik bir yaklaşım içinde olduk. Fakat zaman zaman yazarın yapıtıyla yaşamının örtüştüğü noktalarda biyografik yöntemi az da olsa kullandık. Toplumsal bir sorunun, yazınsal yapıta nasıl yansıtıldığını metin çözümlemesi metoduyla ele aldık ve gözler önüne serdik. Romandaki altı asıl figürün yanı sıra romanın hem anlatıcısı hem de bir figürü olan Bischof'u bu bağlamda ele aldık. Söz konusu figürlerin yabancı bir kültürde kültürel açıdan yaşadıkları sorunları neden-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirdik.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kültür kavramı üzerinde durduk. Bu doğrultuda kültürün sosyal yaşamla ilişkisi, kültürel etkileşim ve kültürlerarası sorunlar konusunu irdeledik.

Çalışmamızda ön plana çıkardığımız kültürlerarası sorunlara koşut olarak kişilerin kendi iç dünyalarında yaşadıkları yalnızlık, çevreleriyle olan iletişimsizlikleri, tedirginlikleri ve korkularını sergilemeye çalışırken daha çok metnin içeriğinden yola çıktığımız için ikinci bölümde romanın içerik ve yapısal yönden değerlendirilmesini ortaya koyduk. Üçüncü bölümde ise, romandaki figürlerin yaşadıkları kültürlerarası sorunları ve bunların doğurduğu etkileşimi ve sonuçları ortaya çıkardık. Çalışmamızın sonunda ise, tüm bu analiz safhalarında elde edilen bulguları değerlendirdik.

I. BÖLÜM

I. 1. KÜLTÜR KAVRAMI

I. 1. 1. Kültürün Tanımı

Kültür, Latince *cultura* sözcüğünden gelmektedir ve basit anlamda toprağı eşmek, sürmek, nadas etmek demektir. 17. Yüzyıla kadar Fransızca'da aynı anlamda kullanılmıştır. İlk kez Voltaire, *culture* sözcüğünü, insan zekasının gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır. Sözcük buradan Almanya'ya gelmiş ve 1793 tarihli bir Alman Dili sözlüğünde *cultur* olarak yer almıştır. Antropoloji bilimleri* ailesinde bugün de çoğunlukla kullanılan ilk bilimsel kültür tanımını veren İngiliz toplumbilimci Eliot Tylor'un, kültür kavramını Almanca'dan aldığı kanısı oldukça yaygındır.¹⁸ 19. yüzyılda aynı anlam düzeyine getirilen kültür ve medeniyet 20. yüzyılda birbirlerinden ayrılmışlardır. Kültürün tanımını verirken iki kavram arasındaki farklılıklara değineceğiz.

Kültür kavramını tek bir cümle ile tanımlamak oldukça zordur. Kültür kavramı neden tanımlanamıyor? Uzmanlar belirli bir tanım üzerinde neden anlaşıp birleşemiyorlar? Güçlük nereden kaynaklanıyor? Belki de kültür sözünün çok anlamlı oluşundan kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı, düşünürlerin ve insanbilimcilerin bu kavramı nasıl tanımladıklarına bir göz atalım.

Tylor'a göre kültür, toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, sanat, ahlak, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve

-
- İnsanların neden birbirine benzemediği, neden ve nasıl geliştiği gibi sorulara tarih boyunca yanıt aramaya çalışanlar, tarihçiler, biyologlar, sosyologlar ve filozoflardır. Böylelikle, tarih, biyoloji ve sosyoloji antropolojinin temel bilimleri olmuş ve antropoloji bu temeller üzerine kurulmuş, aynı temeller üzerinde yükselmiştir. Antropoloji ile uğraşanlar eğitimleri sırasında her üç bölümün de temel ilkelerini öğrenirler. İnsanoğlunun tarihi bir varlık oluşu tarihi, biyolojik bir varlık oluşu biyolojiyi, sosyal bir varlık oluşu ise sosyolojiyi gerektirmiştir. (Bu bilgiler Bozkurt Güvenç'in İnsan ve Kültür adlı kitabından alınmıştır.)

¹⁸ Bkz. Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1984, 4.Baskı, s.96

alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür.¹⁹ Kültür, insanın yaşamında sosyal yönden miras olarak aldığı unsurları içerir. Bu bağlamda kültür, insan kavramıyla paralellik gösterir. Zira her insan topluluğu, değişik yapılarına rağmen kendine özgü kültüre sahiptir. Kültür, tarihsel bir ürün olmak üzere oluşmuş, geleneklerine bağlı bir toplum içinde onun medeni donanımı ve araçları ile karşılıklı etkileşim sonucunda ortaya çıkmış unsurların kaynaşması ile bir bütün haline gelmiştir.

I. 1. 2. Kültür ve Medeniyet

Kültür, insanın, yaşayış ve düşünüş tarzında, günlük ilişkilerinde, sanatta, yazında, dinde, sevinç ve eğlencelerinde kendisini ifade etmesidir. Onun medeniyetle arasındaki farkı Alman antropolog Thrunwald şu şekilde dile getirir:

“Kültür, tavırlardan, davranış tarzlarından, örf ve adetlerden, düşüncelerden, ifade şekillerinden, kıymet biçimlerinden ve teşkilattan mürekkep bir sistemdir. Medeniyet ise, birikmiş bir bilgiye ve teknik vasıtalarla sahip olmayı ifade eder.”²⁰

Ünlü düşünür Ziya Gökalp, kültür ve medeniyet kavramlarını daha değişik açıdan tanımlar. Ona göre medeniyet, farklı ulusların ortak malıdır. Çünkü her medeniyeti, sahipleri olan farklı uluslar ortak bir hayat yaşayarak ortaya çıkarmışlardır. Bundan dolayı her medeniyetin, her ulusta aldığı özel şekiller vardır, bunlara hars-kültür adı verilir. Öncelikle hars ulusaldır ve bir ulusun dini, ahlaki, hukuki, lisani, ekonomik ve ilmi hayatlarının birbiriyle harmoni oluşturan bir karışımıdır. Medeniyet ise, aynı mimariye sahip bir çok ulusun toplumsal yaşamlarının bir araya gelmiş halidir. Ulusal kültürü ve medeniyeti birbirinden ayıran, ulusal kültürün

¹⁹ Bkz. Bozkurt Güvenç, **Kültür Konusu ve Sorunlarımız**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1985, s.22

²⁰ Hüseyin Gümüüş, **Andrea Malraux ve Kültür Problemi**, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:423, Erzurum, 1975, s.13

özellikle duygulardan, medeniyetin ise bilgilerden oluşmasıdır.²¹ Medeniyet kavramı, toplumsal örgüt sistemlerini içerir. Bu sistemlerin içinde iletişim ve ulaşım araçlarını, kanunları, okulları, bankaları vs. sayabiliriz.

Kültür ve medeniyet arasındaki farklara bu şekilde değindikten sonra kültür kavramı üzerinde biraz daha ayrıntılı durmaya çalışalım. Her şeyden önce kültür, gerçeğin, dünyanın ve yaşamın ortaya koyduğu sorunlar karşısında tamamen gerçek ve kişisel bir deneyimle insana çeşitli davranış şekilleri veren bir eylemdir. Aziz Çalışlar, kültür kavramının tanımını *"Kültür, insanın maddi ve manevi üretiminde gerçekleşen etkin yaratıcı faaliyettir, bu faaliyet süreci içerisinde toplumsal önemde maddi ve manevi değerler yaratılırken, insanın yaratıcı etkinliği de bu değerlerin tümünde kendi nesnelleşmesini bulur."*²² şeklinde yaparak insan faktörünün önemini ortaya koymaktadır.

Kültür, içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik anlamına gelir. O halde kültür kelimesinden, insan varlığında gördüğümüz her şey anlaşılabilir. Bu açıdan Nermi Uygur kültürü şu şekilde tanımlıyor:

*"Kültür, doğanın insanlaştırma biçimi, bu insanlaştırmaya özgü süreç ve verimdir, insan varoluşunun nasıl ve ne olduğudur kültür. İnsanın nasıl düşündüğü, duyduğu, yaptığı, istediği, insanın kendine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü; değerlerini, ülkülerini, isteklerini nasıl düzenlediği, - bütün bunlar hep kültürün öğeleridir. İnsanın ne tür bir yaşama-biçemi, ne tür bir varolma programı, ne tür bir eylem-kalıbı benimsediği kültürdür hep. Teknik, ekonomik, hukuk, estetik, bilim,devlet, yöntem – insanın meydana getirdiği her şey kültüre girer."*²³

Bu tanım doğrultusunda, insanın bir kültür varlığı olduğunu, kendine bir kültür yarattığını, bu kültür içinde geliştiğini, kültürün kendisi için bir

²¹ Bkz. Ziya Gökalp, **Türk Medeniyet Tarihi**, 1.Kısım, Milli Matbaa, İstanbul, 1926, s.7

²² Aziz Çalışlar, **Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983, s.11

²³ Nermi Uygur, **Kültür Kuramı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s.17

zorunluluk olduğunu, kültürün köken ve amaç yönünden insan varlığını benimsediğini ve kültürün, içinde ayrı türden ögeler barındırmasına karşın, belli bir biçim ve biçim ile nitelenen bir bütün olarak ortaya çıktığını saptayabiliriz. Kültürün, insan varlığı açısından tanımını kısaca şu cümle ile özetleyebiliriz: Bir toplumda, tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramına girer. Tarihe şekil veren kuvvetler 'devlet' şeklinde görünürler fakat devletleri yaratan uluslardır. Ulusları ulus yapan kuvvetler, inançlar, vasıtalar kültür adı altında toplanır. Bu açıdan kültürü, dil, din, örf ve adet, kanun, merasim, üretim, tüketim tarzı şeklinde tanımlayabiliriz.

I. 1. 3. Kültür ve Dil

Yukarıdaki tanımın içindeki unsurların başında gelen dil konusuna değinelim. Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru sayar.²⁴ Çünkü duygu ve düşüncenin ifade edilmesindeki en önemli araç dildir. Bir ulusun tüm duygu ve düşünce hazinesi dil kalıbına dökülür ve yöreden yöreye, kuşaktan kuşağa aktarılır. Dil, kültürün temelidir ve bu bakımdan bir ulusun dil ile ifade ettiği sözlü ve yazılı her şey o ulusun kültürünü yansıtır ve bizim o kültür hakkında bilgi sahibi olmamıza olanak sağlar.

Dil ile kültür arasındaki bağlantıları kültür tarihçileri ve dil bilimcileri araştırmalarına konu etmişlerdir. Bu araştırmalarda iki önemli Alman dil bilimcisi Willhelm von Humboldt ve Johann Gottfried Herder, dilin bütün kültür alanlarıyla bağlantısı üzerinde bir çok sorular ortaya atarak önemli bir bulguda birleşmişlerdir. Bu da, dilin bütün kültür olaylarına etkisi ve dilin bunlar üzerindeki gücüdür. Herder, kültürün yapısında dilin etkilerini açıklarken, aynı dili konuşan insanların tüm yaratmalarında o dilin etkisinin çok önemli bir etken olduğunu vurgular. Dil, yaşamın tüm alanlarında, günlük yaşamın en yalın olaylarında, bilimin ana şekillerinde, geleneklerde, inançlarda ortaya çıkar, dil her türlü maddesel yaşamın, tekniğin, ekonominin koşuludur, dinde, hukukta, felsefe ve sanatta yeri

²⁴ Bkz. Mehmet Kaplan, **Kültür ve Dil**, Dergah Yayınları 9.Baskı, İstanbul, 1996, s.139

vardır. Humboldt'a göre dil bir ürün değil, etkinliktir. Bununla Humboldt, dilin, bir ulusun tinsel enerjisi olduğunu, insan tarihinin başlıca yaratıcı güçlerinden biri olduğunu anlatmak istemiştir. Dil kültürün bir aynasıdır. Her dilden, o dili konuşan ulusun karakterini, kültürünü, dünya görüşünü çıkartmak mümkün olur. Humboldt, ne kültürü dilden bağımsız bir şey olarak incelemiş, ne de dili kültürün dışında görmüştür.²⁵

Bu konuda araştırmalar yapan Bedia Akarsu dil ve kültürün gelişimindeki paralelliği şöyle ifade eder:

*"Kültürde üstün olan ulusların dillerinde de üstün olduklarını bütün tarih boyunca ve günümüzde açıkça görebiliriz. Ama bir ulusun dili ilkel halinde kalmış, gelişmemişse kültürü de pek ilerleme gösteremez."*²⁶

Dil-kültür konusunda araştırmalar yapan sosyolog Nermi Uygur da, dil ile kültür arasında sıkı bir bağ olduğunu şu cümlelerle dile getirir:

*"Kültürün çepeçevre kuruluşunda dil son derece önemli rol oynar. Dil, kültür yapısını bir arada tutan çimentodur, kültür alanının her yanını aydınlatan güneştir, kültür kilimini dokuyan ipliktir, tüm kültür anıtlarının yansıdığı akarsudur."*²⁷

Kültür ve dil arasındaki bağ konusunda Adolf Muschg, kültürün, genişleyip yayılmasını dile borçlu olduğunu belirtmiştir. Ona göre, eğer bir insan, ortak bir dilin konuşulduğu toplumun bir üyesi ise belli bir kültürün üyesi durumundadır. Dil yalnızca kültürü taşıyıp korumaz, aynı zamanda kültür varlığını yeniden yoğurur, biçim almasını sağlar.²⁸

---

²⁵ Bkz. Bedia Akarsu, **Dil-Kültür Bağlantısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s.80

²⁶ Bedia Akarsu, **Dil-Kültür Bağlantısı**, s.85

²⁷ Nermi Uygur, **Kültür Kuramı**, s.19

²⁸ Bkz. Adolf Muschg, **Literatur als Therapie?**, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1981, s.126,127

İnsanın anadilini öğrenmesi gerçekte, kültür edinmesinden başka bir şey değildir. En basit konuşma edimi bile bir kültür edimidir. Dil açısından büyüme ve gelişme, kültürce zenginleşme ile aynı paralellik içindedir. Dil ile kültür özce bağlıdır birbirine; biri öbürünü zorlukla varsayar; karşılıklı bir döngü içinde birbirlerine kenetlenirler. Dil – kültür ilişkisi özel bir ortak-yaşarlık meydana getirir, içerik ve biçimce son derece zengin bir içiçe –örülmedir. İnsan dilde ne denli güçlenirse, kültürde kök salan kökleri de o denli derinlere gidip yayılır.²⁹

Tüm bu açıklamaların , hem dilin kültür varlığında oynadığı büyük rolü, hem de dilin ne denli büyük bir kültür varlığı olduğunu yeterince belirgin hale getirdiği kanısındayız.

I. 1. 4. Kültür ve Din

Kültürün tanımını yaparken bazı unsurlardan söz etmiştik. Bunların içinde en önemlisi olan “dil” unsurunu açıkladık. Şimdi de, diğer önemli unsurlardan biri olan “din” unsuru üzerinde duralım.

İngiliz şair ve eleştirmen T.S.Eliot, din ile kültür arasındaki ilişkinin boyutlarını ortaya koyarken, onları birbirinden ayrı iki olay olarak kabul etmesine rağmen aralarında hayati bir ilişki olduğunu dile getiriyor. Eliot'a göre din, kültürü besleyen bir kaynaktır ve kültür, aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş şeklidir.³⁰

Kültür ve din kavramları arasında bir bağ olduğu şüphe götürmez bir gerçektir, fakat bu kavramları aynı pota içinde değerlendirmek veya aynı şeyin değişik yönleri olarak tanımlamak oldukça yanlış bir yaklaşım olur. Zira, her iki kavramın beraber kullanıldıkları zaman sahip oldukları anlam, tek başına kullanıldıkları zaman ima edebilecekleri anlama kayabilir. Birbirlerinden farklı anlamlara sahip olan din ve kültürün, birey ve grup için sadece sahip oldukları bir şey değil, aynı zamanda ulaşmaya

²⁹ Nermi Uygur, **Kültür Kuramı**, s.21

³⁰ Bkz. T.S. Eliot, **Kültür Üzerine Düşünceler**, Çeviren:Sevim Kantarcıoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s.20

çalıştıkları bir hedef anlamına gelmesi gerekmektedir. Bir toplumun inancı doğrultusunda yaşamını şekillendirdiği söylenebilir. Hatta bu yaşam şekline kültür de diyebiliriz. Kültürü oluşturan bazı unsurların, yaşanan dinin de unsurları olduğunu söylemek yanlış olmaz. Din, kültürün ihtiyacı olan çerçeveyi hazırlar.

Kültür–din bağlantısı konusunda yukarıda yaptığımız açıklamalara dayanarak, aynı dine sahip farklı ulusların kültürlerinin de aynı olduğu fikrine ulaşmak hatalı bir davranış olur. Çünkü din, kültürün bir unsurudur, kültürün tamamını içine alamaz. Öyle olsaydı, kültür dinin eş anlamlısı olurdu.

Adolf Muschg, kültürün unsurlarından biri olan 'din' konusunda yaşanabilecek kültürlerarası sorunları Adalbert Huhn figüründe ortaya koymaktadır. Altı figür içinde sadece Huhn, diğer bir kültürde din konusu ile ilgilenir. Muschg, Huhn figüründe bu konuyu, kendisine tamamıyla yabancı olan bir dini inceleme ve o dine yakınlaşma isteği bağlamında ele almaktadır. Huhn'un yaşadıklarını, sorunlarını ve ortaya çıkan sonuçları üçüncü bölümde figürlerin kültürlerarası sorunlar açısından incelenmesi başlığı altında ele alacağız.

Antropologların ifade ettikleri gibi kültür, bir yerde birlikte yaşayan bir toplumun üyelerinin ortak yaşayış şeklidir. Bu kültür, o toplumun dilinde, sanatında, sosyal sisteminde, geleneklerinde ve alışkanlıklarında gözle görülür bir şekilde yaşamaktadır. Kültürü oluşturan unsurların tamamı etkileşim içindedir. Bir tek unsuru anlamak için tüm unsurları anlamak gerekmektedir. Bir antropolog, belli bir toplumun sosyal sistemini, sanatını, ekonomisini ve dinini inceleyebilir, hatta o toplumdaki insanların ruh yapılarındaki farklılıkları da araştırmasına dahil edebilir. Fakat, o kültürün özelliklerini araştırmak suretiyle bir kültür anlayışına sahip olması olanaksızdır. Zira, kültürü anlamak, o kültüre sahip olan toplumu ve halkı anlamak demektir.

Bir kültür anlayabilmek, insanın başarabilmesi oldukça zor bir olay olarak algılanabilir. Bunu başarmak için, o kültürün içine girmek, daha doğrusu o kültürün içinde bizzat yaşamak gereklidir. O kültürü tanımak için

kitaplardan veya anlatılanlardan yola çıkmak ve bu doğrultuda bilgi edinmek gibi bir yöntemin başarılı olması pek mümkün değildir. Çünkü kültür, kısa tanımıyla bir yaşam tarzıdır. Çalışmamızda ele aldığımız kahramanlar hiçbir ön bilgileri olmaksızın Japon kültürünün içine doğrudan girmektedirler. Muschg, kültür araştırmacıları ve sosyologların sözünü ettikleri “Yabancı bir kültürü anlamak için o kültürü yaşamak gereklidir” ilkesinden yola çıkarak söz konusu romanı bu yönde kurgulamıştır.

Bozkurt Güvenç, çeşitli filozofların, eğitimcilerin, sosyal bilimcilerin ve antropologların kültürü tanımlamalarının bir sentezini oluşturarak şu başlıklar altında kapsamlı bir tanım ortaya çıkarmıştır:

Sosyal miras ve gelenekler birliği olarak. Kültür, varlığımızın yapısını ve ilişkilerini belirleyen, sosyal bir süreç ile öğrendiğimiz uygulama ve inançların, maddi ve manevi öğelerin birliğidir.

Hayat yolu ya da biçimi olarak. Kültür, bir toplumun veya bir grubun tüm yaşam biçimidir.

İdealler, değerler ve davranışlar olarak. Kültür, sosyo-kültürel evrendeki açık seçik eylemlerin ve araçların ortaya koyduğu ve nesnelleştirdiği anlamlardır.

Çevreye uyum olarak. İnsanların içinde bulunduğu yaşam koşullarına uyumlarının toplamı, onların kültürüdür.

Bireysel psikoloji olarak. Kültür, büyütülerek bilimsel ekrana yansıtılmış bireysel psikolojidir.

Oluşumu ve kökeni yönünden. Kültür, sosyal etkileşim ürünüdür. Kültür, yaşam çevremizin insan yapısı olan kesimidir. Kültür, doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı hemen her şeydir.

Düşünüş olarak. Kültür, belli bir düşünce sistemi ya da bütünüdür.

Simge (Sembol) olarak. Kültür, maddi öğelerin, davranışların, düşünce ve duyguların, simgelerden oluşan simge (sembol)'lere dayalı bir örgütlenmesidir.³¹

³¹ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1984, 4.Baskı, s.101,102..

Kültürün ne olduğunu net olarak anlayabilmek için “Kültür Kavramı” başlığı altında buraya kadar yaptığımız tanımlamaların yeterli olduğu kanısındayız. Tüm bu tanımlardan yola çıkarak kültür konusunda sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Kültür, toplum, insan, eğitim süreci ve kültürel içerik gibi değişkenlerin aralarındaki ilişkilerin işlevidir. Kültür, öğrenilmiş, saklanmış, öğretilen ve eğitim aracılığı ile yeni nesillere aktarılan ve aşılana bir içeriktir. Kültür, içgüdüsel ve kalıtsal değil, bilakis her insanın dünyaya gelişinden itibaren yaşam içinde edindiği davranış ve tepki eğilimleridir. Zira kazandığı alışkanlıkları ve öğrendiği yeni bilgileri tümüyle yavrusuna öğretebilen tek varlık insandır.

Kültürün bir kuşaktan diğerine aktarılmasında en önemli araçlardan biri de ailedir. Hiçbir kimse, çocukluğundan itibaren ailesinden ve yakın çevresinden aldığı kültürün niteliklerinden kendini uzaklaştıramaz ve onu tamamıyla aşamaz. Fakat kültürün genç kuşaklara iletilmesinde tek araç aile değildir. Bir toplumda kültür iletişimi gelenekler tarafından desteklenir ve ilerletilir. Kültür toplumsaldır, toplumda yaşayan insanlar tarafından yaratılır ve ortaklaşa paylaşılır. Bir grubun üyelerinin edindiği ve benimsediği alışkanlıklar, davranışlar, tutum ve değerler o grubun kültürüdür. Böylelikle sistemin bir üyesi konumunda olan birey, kültürel kuralları ve o kurallara uymayan tutum ve davranışları hemen tanıma olanağına sahip olur.

I. 1. 5. Kültürün Sosyal Yaşamla İlişkisi

Şimdiye kadar ‘kültür’ sözcüğünü tanımlamaya ve unsurları hakkında bilgi vermeye çalıştık. Kültürün, belli bir toplumun kendisi olduğundan, bir insan ve toplum kuramı olduğundan ve bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesi olduğundan söz ettik. Kültür, halkın gerçek yaşantısından koparılamaz ve ilme, aynı zamanda ekonomiye, siyasete sıkı sıkıya bağlı bulunan sosyal yaşamın parçalanamaz bir unsurudur.

Bundan dolayı, kültürün sosyal yaşamla ilişkisinin hangi noktalarda önem kazandığının üzerinde durmak istiyoruz.

Her insan, yaşadığı toplumda karşılaştığı sorunların üstesinden gelmek, çözüm yolları aramak ve gereksinimlerini karşılamak amacıyla değişik yollara başvurur. İçinde bulunduğu ortamın şartlarına ve bir arada yaşadığı insanlarla uyum içinde olma konusunda gösterdiği beceri ve yeteneklere göre bu yollar değişmektedir. Her toplumda insan ilişkilerini düzenlemeye yarayan kurallar, gelenekler, düşünceler ve inançlardan oluşan bir bütün halinde çalışan bir düzenek vardır. İşte insan, kültür adını verebileceğimiz bu düzenek sayesinde doğaya karşı kendisi için bir çevre yaratmaktadır.

Toplum, bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan bir topluluk değildir şüphesiz, aynı zamanda bireylerin birbirleri ile olan ilişkileri, etkileri veya birlikte hareket etmeleri sonucunda ortaya çıkan kurallar, kanunlar, gelenekler toplumu sistemli bir tarzda işleyen bir düzeneğe dönüştürür. Buna paralel olarak gelişen değerler, düşünceler, tutumlar bireylerin tavır ve davranışlarını bir düzene sokar adeta biçim verir. Kısaca kültür biçimlenmiş davranışlardır.

İngiliz uyruklu insanbilimci Bronislaw Malinovski, evrende var olan diğer türler içinde konuşma ve kavramsal düşünce yeteneğine sahip olan insanın kültür adı verilen bir varlık alanı oluşturduğunu, bu varlık alanını geliştirdiğini ve yaşamı için gerekli olan beslenme, barınma ve çoğalma gibi temel unsurları kurumlaştırdığını vurgulamıştır.³² Bu unsurların yanında işlevsel açıdan önemli sayılabilecek bazı temel gereksinimler bulunmaktadır. Örneğin, giyim, kuşam vb. gibi temel gereksinim sayılan unsurlar sadece kişinin toplumdaki yerini, varlığını ve hatta saygınlığını simgelemekten öteye geçmez. Önemlilik sırasına göre yukarıda saydığımız üç temel unsur sosyal hayatın ayrılmaz parçalarıdır.

Oldukça geniş kapsamlı bir kavram olan kültür, varlığını sürdürebilmek için toplumun farklı meslek gruplarını temsil eden bireylerinin sistemli olarak birbirleriyle yardımlaşmalarına gereksinim

³² Bozkurt Güvenç, **Kültürün abc'si**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s.33

duyar. Ulaşımından sosyal güvenliğe kadar bir çok olgunun bileşkesi olan kültürün bir sonraki kuşağa iletilmesinde, yani kültür akışının sağlanmasında toplumun genç kesimi önemli bir rol oynar. Bu açıdan Muschg, romanda figürleri hem genç kesimden, hem de farklı meslek gruplarından seçmiştir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, kültür toplumsal olguların bileşkesi olduğundan onun sosyal yaşamla içiçe olduğu gerçeği karşımıza çıkar. Sosyal yaşam denildiğinde kastedilen, insanın yaşamını yakından ilgilendiren tüm unsurlar ve kurumlar olduğuna göre ve tüm bunlar kültürün etkisi doğrultusunda geliştiğine göre, kültür ile sosyal yaşam arasındaki paralellik daha net anlaşılır.

Kültürün sosyal yaşamla ilişkisi konusunda Mümtaz Turhan şu yorumu yapıyor:

*"Kültür, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki, cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, ihtiyaçları kıymet ölçülerini, umumi atitüd, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlarla birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin eder."*³³

Toplum içindeki yerini oluşturabilmek için insanın ortaya koyduğu davranış biçimleri şeklinde yorumlayabileceğimiz kültürel ve sosyal yaşantı sanatçıların vazgeçilmez malzemesidir. Sanat, toplumsal yapıya bağlı olarak oluştuğu için sanatla toplum arasında işlevsel bir ilişkinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu açıdan sanatsal ürünler sayesinde toplumsal gerçekleri gözlemleyebilme ve açıklama olanağına sahip olabiliriz. Nitekim Muschg yapıtında, 60'lı yılların toplumsal gerçekliklerini altı ayrı figürde altı ayrı sorunu öne çıkararak ortaya koymuştur. Sanat toplumsal bir üründür. Toplumla sanat arasındaki ilişkinin boyutlarını İbrahim Armağan şöyle dile getirmektedir:

---

³³ Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri*, M.E.B. (Bin Temel Eser), İstanbul 1969, s.56

*"Toplumsal ilişkiler dizgesinden bağımsız, toplumun dışında bir sanat söz konusu değildir."*³⁴

Birbirine sıkı sıkıya bağlı olan bu iki kavramı inceleyen ve değerlendiren sanat sosyolojisidir. Sanat sosyolojisi sanatın dalları arasında değer sıralaması yapmaz. Sanat sosyolojisinin görevi, sanatçının kişiliği ve yapıtı ile toplumsal çevre arasındaki bu karşılıklı etkiyi incelemektir. Sanatçının kişiliği ile sanat sosyolojisi arasındaki bağlantıya Nurettin Şazi Kösemihal'in yaklaşımı şu şekildedir:

*"Sanatçının kişiliği, biopsikolojik beden, ruh yapısından, kendisini saran doğal çevrenin canlı cansız bütün varlıklarından tutun da: toplumsal çevrenin çeşitli kültür kalıplarına, kurumlarına, örgütlerine, değerlerine kadar çikin, hepsinin etkisi altındadır. Sanat yapıtları için de aynı şey söylenebilir. Bunlar da, bu saydığımız çeşitli etmenlerin bir bileşkesidir."*³⁵

Sanat sosyolojisi, sanatın toplumsal yönü ile uğraşır ve toplum üzerindeki etkilerini inceler. Fakat bunun yanı sıra onun sanatı tüm boyutlarıyla kapsamadığını belirtmek gerekir. Sanatın en önemli dallarından biri olan yazın, aynı zamanda objeyi ve anlamı birlikte ortaya koyar, bu yüzden diğer sanatlardan ayrılır. Yazın, yazım tarzının kurumsal şekli ve serbestisi ile toplumun yapısını, özelliklerini, çelişkilerini, sorunlarını vs. yansıtır ve imajları sosyal yapıya uyan, onları yapıya göre düzenleyen yapıtlardan oluşur.³⁶

Yazınsal yapıtların oluşumunda başta sosyal koşullar olmak üzere, yapıtın yaratıcısı olan yazarın içinde yaşadığı ülke, o ülkenin fiziksel ve

---

³⁴ İbrahim Armağan, **Sanat Üstüne Toplumbilimsel Bir Deneme**, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1988, s.1

³⁵ Nurettin Şazi Kösemihal, **Edebiyat Sosyolojisine Giriş**, Sosyoloji Dergisi, İstanbul, 1966, No:19-20, s.5

³⁶ Bkz. Robert Escarpit, **Elemente einer Literatursoziologie**, Übersetzt aus dem Französischen von Helmut Jensen, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1977, s.8

politik koşulları gibi bir takım etkenler önemli rol oynarlar. Eserleri oluşturan ve belirleyen onlardır. Belli nedenler belli sonuçlar doğurur. Bir şeyi açıklamak demek, onun nedenlerini ve etkilerini göstermek demektir. Yazın, toplum içinde doğar ve toplumun ifadesidir. Yazın sosyolojisi eserin nedenlerine eğilir. Onun amacı, toplumun sosyal yapısını inceleme ve çeşitli unsurların etkilerini daha iyi hesaplayabilme olanağı vermektir. Yılmaz Özbek, “Okumak Anlamak Yorumlamak” adlı çalışmasında edebiyat ürününün bir sosyoloğu hangi açılardan ilgilendirdiğini şöyle açıklar:

“Yazın ürünü bir sosyoloğu, toplumu etkileme, insanlar üzerinde bıraktığı etkileri araştırma bakımından ilgilendirir veya söz konusu sosyolog kendi uzmanlık alanında ortaya çıkan bir çok soruyu yazın ürününü malzeme olarak kullanarak çözmeye çalışır.”³⁷

Yazın sosyolojisi konusunda Alphons Silbermann, “Yazın Sosyolojisine Giriş” adlı kitabında, şimdiye kadar sosyologlar tarafından yapılan tanımlardan bir derleme sunmaktadır. Sosyal davranışlar ve bu davranışların yazındaki yansımaları, etkileri yazın sosyolojisinin uğraşı alanına girer. Söz konusu sosyologlardan Joseph Sumpf, yazın sosyolojisinin, edebi çevreyi, okuyucuyu ve global toplum, sınıf yapısı ile dünya görüşü arasındaki ilişkiyi incelediğini savunur. Albert Memmi, sosyolojinin araştırma sahalarının, *yazar* (ekonomik, mesleki, sosyal konumu-edebi kuşak), *eser* (gündelik hayattan kesitlerin ve şekillerin sosyolojisi, konuların sosyolojisi, karakterlerin sosyolojisi-üslubun sosyolojisi) ve *okuyucu* olduğunu dile getirir. Hans Norbert Fügen, edebiyat sosyolojisinin, içeriklerin sosyal analizini yaptığını, yazarın rolü ve statüsünü ortaya koyduğunu vurgular.³⁸

³⁷ Yılmaz Özbek, **Okumak Anlamak Yorumlamak**, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1994, s.15

³⁸ Bkz. Alphons Silbermann, **Einführung in die Literatursoziologie**, R.Oldenbourg Yayınevi, München,1981, s.7,8,9

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere görevi, toplumdaki sınıflar ile yazınsal eserler arasındaki ilişkiyi araştırmak olan yazın sosyolojisi, edebiyat olgusunun akışını tamamlayan dört evre (1-Yazar 2-Yapıt 3- Basım, yayım, dağıtım örgütleri 4- Okuyucu sınıfları) üzerinde yoğunlaşır. Bu dört boyuttan ya da unsurdan her biri toplumsal olaylar ile örülmüş birer bütündür.

Bu unsurlardan en önemlisi olan yazar yapıtın yaratıcısıdır ve sosyologlar onun sosyal ve sosyo-kültürel konumunu ve toplumdaki ilişkilerini incelerler. Yazarın etnik kökeni, ekonomik ve eğitimsel alt yapısı, yaşam tarzı, ikamet ettiği yer, boş zaman aktiviteleri, iş alışkanlıkları ve sosyal ilişkileri onların ilgi alanları içine girer. Yazınsal yapıtı toplumdan veya sınıflardan soyutlanmış bir olay olarak görmek olanaksızdır. Bu açıdan sosyoloji, oluşumunda hareket noktası olarak toplum alındığı veya temelinde toplum yer aldığı için, yapıtı, konu, karakter ve kişiler açısından inceler. Diğer unsurlar kitap ve yayım, yapıtın okuyucuya ulaşması aşamasında önemlidir.

Bir yazın yapıtının insanlara ulaşmasındaki en yaygın araç kitaptır. Yapıtın yaratıcısından sıyrılıp insanlar tarafından gözlemlenmesi, kısaca özgür bir varlık olarak yaratıldığını adeta ilan etmesi gerekir. Sanatçının eserini yaratmasından sonra onun yaşamını devam ettirmesi yayımcının yardımıyla orantılıdır. Yayımcı, hem yapıt hem de yazar seçiminde okuyucu kitlesinin beklentilerini ve bu beklentilere cevap verebilecek yazarları dikkate almak zorundadır.

Tüm bu bilgilerin ışığında şu noktaya varabiliriz; Toplum ve edebiyat ilişkisini gözler önüne sermek ve edebiyatın toplumda hangi rolü oynadığını veya edebiyat yapıtlarında toplumun nasıl yansıtıldığını incelemek için edebiyat sosyolojisi açısından metin çözümlemesi gerekmektedir. Yani edebiyatın sosyal işlevi araştırılmalıdır. Metin incelemesi, yapıtta yer alan konu, kahraman, zaman, motif, tür, form, biçem gibi unsurların sosyolojik göstergelerini araştırmaktır.

Muschg'un çalışmamıza konu olan **Im Sommer des Hasen** adlı romanında kültürlerarası sorunların ön plana çıkarıldığını göz önünde

tutarsak, toplumun birer üyesi konumundaki kahramanlar aracılığıyla bu sorunların, içinde buldukları toplumda nasıl yansıtıldığını metin çözümlemesi yoluyla gözler önüne serme şansını elde ederiz.

I. 1. 6. Kültürlerarası Sorunlar ve Etkileşim

İnsanın, içinde yaşadığı toplumun diğer bireyleriyle olan ilişkilerinde, diğer bir deyişle, toplumsal yaşamda karşılaşılabileceği sorunlar karşısında sergileyeceği tutum ve davranışları belirleyen şey onun aldığı kültürdür. Ortaya çıkan herhangi bir durumun yorumlanabilmesine olanak sağlayan kültür, toplumsal olarak aktarılan davranış öğeleridir. İnsanın sahip olduğu kültürel değerler tavır ve davranışlarına yön verdiğine göre, onun davranış biçimi ile bir başka toplumda yetişen ve o toplumun kültürel değerleriyle donatılmış kişinin davranışlarının aynı koşullar altında olsa bile farklılık göstermesi bir gerçektir.

Bu bakımdan, toplumun temel ögesi olan insan, kendisine yabancı olan bir kültürde kendi kültüründe edindiği ve benimsediği davranış tarzlarıyla farklı tepkiler verir. Bu tepkiler kültürlerarası sorunları ve çatışmaları doğurur. Çünkü bir kültürde normal karşılanan bir davranış, bir diğer kültürde normal dışı olarak nitelendirilebilir. Açıkçası, davranış konusundaki normallik kavramı kültüre göre belirlenir.

Farklı kültürlerde yetişmiş iki insan bir arada yaşamak veya ilişki içinde olmak durumunda kaldıklarında anlaşmazlık ve çatışmanın çıkması doğal karşılanacak bir olaydır. Bu çatışmaların sonuçları farklı boyutlarda olmaktadır.

Bu boyutları üç grupta ele almak mümkündür. İlk grupta birey, psikolojik sorunlar yaşayarak karşısındaki kişi veya kişilere ya da kendisine zarar verebilir. Bu grubun diğerlerine göre yüzdesel oranı azdır. İkinci grupta, kültürel çatışmayı yaşayan bireyler kurtuluş yolu olarak o ortamdan bir an önce uzaklaşma yolunu seçebilirler. Bu kaçınma davranışıdır. Birey, çatışmanın varlığının farkındadır ve çatışma sürecine

geri çekilerek tepki verir. Üçüncü grupta ise, bireylerin yumuşatma veya dengeleme davranışları içinde buldukları gözlemlenebilir. Her iki birey, birbirlerine karşı hoşgörülü davranarak çatışmayı en aza indirmek için kendi kültürel değerlerinden taviz verir. Bunun ileri boyutu uyum sağlama ve etkileşimdir. İnsan, yaşamı boyunca sürekli olarak yaşadığı çevreye uyum sağlama çabası içindedir. Uyum, bireyin çevresinde yer alan değişikliklere karşı geliştirdiği tepkilerle sağlanır.

Uyum sağlama denemelerinin sonucunda etkileşim ortaya çıkar. İnsan kendisine yabancı olan bir kültür içinde ilk etapta kendi kültürüne oldukça ters olan bir davranış zaman içinde değerlendirerek kabullenebilir. Kendi kültürüne ve yetişme tarzına uygunluk açısından yapacağı bir değerlendirme sonucunda, bir davranış biçimini uygun, hatta olumlu sayabilir.

Kültürlerin etkileşimi konusunda T.S.Eliot, "*Aralarında çekim olmaksızın herhangi iki kültürün birbirini etkilemesi mümkün görünmez*"³⁹ şeklinde bir yorum yapmıştır. Burada sözü edilen çekim, diğer kültürdeki bir olgunun veya davranış biçiminin, insanın kendi kültüründeki kriterler çerçevesinde uygunluğu ve olumlu olabilirliği konusudur. Kültürü yaratan ve onu devam ettiren insandır ve insan, aynı zamanda kendisini şekillendiren kültürü etkileşim aracılığı ile yeniler ve az çok değiştirir. Bu bir süreç gerektirir ve bu süreç içinde kişilik özellikleri etkilenir. Fakat bu değişimin gerektirdiği sürecin uzamasında etken olan bir takım faktörler vardır.

Toplumunu oluşturan ve o toplumun kültürünü yaşatarak bir sonraki kuşaklara aktaran bireyler, başlangıçta bu değişime ayak uydurmakta güçlük çekerler. Özellikle bir ulusun temel unsurunu teşkil eden halk kitlelerinde kültürel değişimler yavaş bir tempo içinde meydana gelir. Üstün özellikleri ile yaşam şartlarını değiştiren teknolojik araçların dışında sosyal ilişkilerin, davranış biçimlerinin ve bunlarla ilintili olan geleneklerin değiştirilip yeniden bir kalıba sokulması çok uzun yıllar gerektirir. Halk

³⁹ Bkz. T.S. Eliot, **Kültür Üzerine Düşünceler**, Çeviren: Sevim Kantarcıoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s.61

çevresindekilerden farklı davranış sergilemekten ve onlardan farklı bir yaşam tarzına sahip olmaktan çekinir, her türden yeniliğe karşı temkinli yaklaşır. Çeşitli denemelerden sonra kendisi ve çevresi için yarar sağlayacağına inandığı hususları benimser. İşte toplumsal yaşamda ortaya çıkan asıl gelişim ve değişim budur.

Bunun yanı sıra kişiliğin değişmesi de çok zaman ister. Doğduğu andan itibaren kültür tarafından yoğrulan ve küçük yaşlarda belirli bir sosyal-kişilik kalıbına sokulan bireyin karakteri de kolay değişmez. Muschg'a göre kişiliğin gelişmesi ve değişmesi kültürel gelişme ve değişimle koşutluk oluşturur, sosyal ve kişisel yapıdaki gelişmeyi içeren kültürel gelişme bunun uzantısı olarak ekonomik gelişme ve ilerlemeyi beraberinde getirir.⁴⁰

---

⁴⁰ Bkz. Judith Ricker Abderhalden, **Über Adolf Muschg**, Suhrkamp Verlag, erste Auflage, Frankfurt am Main, 1979, s.311

II. BÖLÜM

II. 1. ROMANIN ÖZELLİKLERİ

II. 1. 1. Romanın İçeriği

1963 yılında İsviçre'deki **Inauen Suisse** adında büyük ve ünlü bir tekstil firması Japonya'da yüz yıl önce faaliyete geçirdiği şubesinin kuruluş yıldönümünü kutlamaktadır. Bu etkinlikler çerçevesinde altı kişiyi altı aylığına masraflarını karşılamak suretiyle Japonya'ya gönderir. Bu insanların tek ortak yanı, asıl mesleklerinin yanı sıra yazarlık yapmalarıdır. Firmanın amacı, uzak doğu ülkesi olan Japonya'da bir Avrupa ülkesinin ticari kuruluşu olarak o toplumdaki etkisinin ne seviyede olduğunu gözlemlemek ve kültür politikasına hizmet etmektir.

Organizasyonu reklam şefi **Bischof** üstlenir ve isimleri **Wilfried Buser, Florian Distel, Adalbert Huhn, Johannes Eugen Mörgeli, Paul (Pic) Weigerstorfer** ve **Pius Gesell** olan altı adayı seçer. Bu kişilerin yapması gereken, Japonya'da bulunacakları altı aylık süre içinde yaşadıklarını birer kompozisyon halinde Bischof'a sunmaktır. Bischof bu kompozisyonları değerlendirip Inauen Suisse firmasına rapor verecek, bu rapor doğrultusunda onun halefi seçilecektir. Yani Bischof, kendi yerine geçecek kişiyi belirlemede önemli bir rol oynayacaktır.

Bu adaylardan hiçbiri Japonya'ya ön bilgi ile gitmez. Firmanın Japonya'daki temsilcisi olan bay **Akinori** onları karşılar ve Japonya'nın farklı şehirlerine ulaşmaları için gerekli organizasyonları yapar. Adaylar daha ilk günden kendilerini Japon kültürünün içinde bulurlar.

Buser, İsviçre'de evli olmasına rağmen ilahiyat öğrenimi gören **Yoko Yamaki** adında bir kıza aşık olur. Onunla neredeyse evlenme noktasına gelir ve bu ikilem içinde Japonya'dan ayrılıp Lübnan'a gider. Distel, toplumun üst düzeyinden kişiler ile ilişki kurar. Homoseksüel olan Distel, babası ile arasında bu konudaki sorunları yüzünden intihar eder. Huhn, yaşadığı bağırsak hastalığından dolayı Japon insanları ile tam anlamıyla bir ilişki yaşayamaz, altı aylık sürenin çoğunu yatakta geçirir. Hegel'in kitaplarını elinden hiç düşürmeyen Huhn, Japonya'ya gelmeden

önce Budizm'i tanımayı planlamıştır fakat bunu başaramaz. Mörgeli, beceriksiz kişiliği nedeniyle yabancı kültürle yüzleşme olanağını çok az bulur. Weigerstorfer, Japon gerçeğini kavramak için film stüdyolarından faydalanma yolunu seçer. Gesell ise, toplumun her kesiminden kişilerle ilişki kurmayı başarır.

Altı aylık sürenin sonunda Bischof iki haftalığına Japonya'ya uçar. Altı adayı Japonya'nın küçük bir kaplıca bölgesinde bir araya getirir. Onların yazdığı kompozisyonları okur ve onlarla gerek teke tek gerekse toplu olarak yaptığı görüşmelerin ardından İsviçre'ye döner. İsviçre'de iki hafta süreyle kaldığı "Falken" adlı bir motelde yazdığı çok uzun bir mektup şeklindeki raporunu Inauen Suisse firmasına gönderir. Romanda anlatıcı konumunda olan Bischof, aslında görevinden ayrılmayı hiç istememektedir. Fakat raporunda, halefi olacak kişiyi tavsiye etmesi gerekmektedir ve Gesell'i tavsiye eder.

Romanda Muschg'un, Japon kültürü içine girmiş altı Avrupalı insanın yaşadıkları kültürlerarası sorunların yanında çatışmaları da ortaya koyduğunu görmekteyiz. İki kültürün karşı karşıya gelmesi ve yaşanan sorunlar, onun bu yapıtını şekillendirmektedir. Muschg'un ilk romanı olan **Im Sommer des Hasen**, diğer eserlerine nazaran söz konusu sorunların en yoğun yaşandığı eser olarak göze çarpar. **Atsuko soll heiraten** ve **Baiyun oder Freundgesellschaft** adlı eserlerinde de aynı sorunları görebilmekteyiz; ama yazarın bu ilk romanı kültürlerarası sorunların dile getirilişi açısından çok daha yüklü ve ilginçtir. Bu eserde, yabancı bir kültürde yaşanan sorunlar karşısında anlayış, hoşgörü ve uzlaşmayı ortaya çıkarmanın yanında, sorunun üstesinden gelmek için gösterilen çabaları da görmekteyiz.

Romanda ilk etapta insanın kendi özüyle karşılaşma ve kendi sorunlarının üstesinden gelme denemesi söz konusudur. İsviçre delegasyonunun üyeleri, kendileri hakkında, yetiştikleri toplum hakkında ve son olarak da yüzleştikleri diğer bir kültür hakkında deneyim sahibi olmaktadır.

Üyelerden biri intihar eder ve diğerleri yabancı bir kültür içinde yaşadıkları kültürel sorunları tamamıyla aşamayı başaramamanın verdiği hayal kırıklığı içinde İsviçre'ye dönerler. Bischof ile grup üyeleri arasında ilişkiler romanda görülmektedir. Bischof, bazı konularda eleştirmesine rağmen onları anlar ve onlara hak verir. Genç insanların yaşadıkları çöküntünün sorumlusu olarak, onları hiçbir ön bilgileri olmaksızın yabancı bir kültürün içine gönderen Inauen Suisse firmasını görür, hatta suçu, "sen" diye hitap ettiği firma sahibi Manuel Inauen'e yükler.

Roman, Bischof ile diğer altı aday tarafından anlatılan, belirli bir sıra takip etmeyen, daha açık ifade etmek gerekirse birbiri içine geçmiş yedi öyküden oluşmaktadır. Bu öykülerde, Japonya'da bulunan yabancıların edindikleri deneyimlerin bildirildiği raporların yorumlanmasını görmekteyiz. Bu öykülerde, Japonya'da bulunan yabancıların edindikleri deneyimlerin bildirildiği raporların yorumlanmasını görmekteyiz. Okuyucu, yedi İsviçrelinin farklı bakış açılarından Japonya'yı ve Japonları tanımaktadır. Bunlardan hiçbiri bu ülkeye fazla ön bilgi ile gelmemiştir.(SH. s.25) Hepsisi, kendilerine verilen altı aylık süreden kendi tarzınca yararlanırlar ve Japonya'yı kendi bakış açılarından görürler.

Tüm roman, reklam şefi Bischof'un, düzenlenen organizasyon hakkında Inauen Suisse firmasının genel müdürüne detaylı bilgi verdiği mektup şeklindedir. Muschg'un okuyucusu neler olup bittiğini anlasın diye mektubu yazan kişi, müdürüne onun bildiği şeyleri de belirtmek zorunda kalır. Romanda sık sık şu cümlelerle karşılaşırız: *"Biliyorsun ya! Hatırlasana! Sen bana hareket serbestisi verdin. Bana sordun ya!"*

Anlatıcı Bischof, altı adayla birlikte gözden ırak bir Japon kaplıcasında geçirdiği bir hafta boyunca onlara yazdıklarını okutturur, onlarla sürekli konuşarak onları daha yakından tanır ve bunun sonucunda onları karakterize eder. Muschg'un, altı kişiden her birinin çalışmalarını rapor etme görevini kurmaca anlatıcı Bischof'a verdiğini gözlemlemekteyiz.

Romanda Huhn'un ilk bakışta önemli gibi görünmeyen fakat kültürlerarası sorunlar açısından oldukça ilginç olan öyküsü

anlatılmaktadır. Bağırsak enfeksiyonundan acı çeken ve bu olaydan dolayı, kendisine verilen altı aylık sürenin çoğunu yatakta ve yalnız geçirmek zorunda kalan Huhn, bu sürenin sonunda hastalık ve budist tapınakları dışında anlatacağı çok şey olmadığı için özellikle hastalığı konusunda ayrıntılı bilgiler verir. Bishof onu bir psikolog gibi sabırla dinler. Okuyucu için önemli gibi görünmeyen bu öyküyü Muschg, Bischof'a anlattırarak adeta okuyucu karşısında kendisini sorumlu görmemenin yolunu da bulmuş olmaktadır.

Aslında Huhn'un hastalığının oluşmasında ve onun yatağa bağlanmasındaki önemli etkenlerin başında, kendisine tamamiyle yabancı olan yemeklerin geldiğini, bünyesinin böylesi yemeklere alışkın olmadığını, bunun sonucunda vücudunun direncinin azaldığını belirtmek gerekmektedir. Yani, ayrıntılarıyla anlatılan bir hastalık konusu ilk başlarda okuyucunun ilgisini çekmez, ama bu bölümün sonunda bunun kültürlerarası sorunlarla bağlantısının olduğunu ortaya koyduğumuzda Muschg'un bu konuya neden değindiğini de anlamış olacağız.

Romanda aktarılan öykü, titizlikle yapılmış bir araştırma sonucu ortaya çıkarılmış bir öyküdür.⁴¹ Eberhard Scheiffele, Muschg'un bu romanının modern bir seyahat romanı olduğuna işaret eder:

*"60'lı yılların başında Japonya'da geçen olayların anlatıldığı romanda Muschg, seyahat romanının geleneksel sınırları ve ölçüleri içinde olayları anlatıyor. Bu modern bir seyahat romanıdır. Kültürlerarası sorunları yansıtarak yabancı bir kültürü tanıtan, bu açıdan okuyucu ve eleştirmen kitesine hitap eden ve Alman dilinde yazılmış bir romandır. Şurası açıktır ki; Muschg bu romanıyla yabancı okuyucuya kendi bakış açısından aracı olmuştur. Roman, İsviçreli yazarın ve figürlerinin Japonya'daki görüntülerini yansıtmaktadır."*⁴²

⁴¹ Bkz. Peter Horst Neumann, **Unidyllische Idylle, Adolf Muschg**, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 14.Kasım.1967

⁴² Eberhard Scheiffele, **Das Verhältnis zu Japan**, in: Adolf Muschg, Hrsg. von Manfred Dierks, Suhrkamp, 1989, Frankfurt am Main, s.82,83

Muschg'un, Neu Zürcher gazetesinde **Hansi, Ume und Ich** adlı bir yazısı yayınlanmıştır. Muschg bu yazısında, çocukken **Hansi und Ume unterwegs** adlı resimli romanı okuduğunu ve etkilendiğini belirtmektedir. Bu romanda kahraman Hansi bir öğretmen çocuğudur. Muschg, burada kendisinin de bir öğretmen çocuğu olduğunu belirtir. İkiyüz sayfalık resimli romanda, Zürih yakınlarındaki bir köy okulunda okuyan ve babası başarılı bir tekstil tüccarı olan Ume adındaki kız çocuğu, ailesi ile birlikte uzak doğu ülkelerinden birine yapacağı seyahatte kendisine eşlik etmesi için sınıf arkadaşı Hansi'yi seçer. Hansi, bir ülkeden dünyanın öteki ucundaki diğer bir ülkeye gider.

Muschg'un, 1962 ile 1964 yılları arasında Japonya'da kalmasının asıl nedeni, bu resimli romandan etkilenecek o ülkede bulunma arzudur. Muschg, yazdığı bu okuma parçasında bir gün kendisinin de Hansi ve Ume gibi Japonya'ya gitmeyi dilediğini ve ancak bu ülkede kendisini bulabileceğini belirtmektedir. Yıllar sonra okutman olarak görev yaptığı Japonya'da, kendi evinde eksik olan şeyleri bulduğunu, hatta ikinci vatanının Japonya olduğunu dile getirmektedir.⁴³

Muschg, Japonya'daki ikametinden onaltı yıl sonra bu gezi hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur:

*"Çocukluk yıllarımdan beri içimde hep canlı kalan bir seyahat arzusu vardı. Hem içimden atamıyordum, hem de seyahat etmeyi hiç sevmiyordum. Sonuçta böylesi bir ikileme rağmen Japonya'ya gitmeye karar verdim. Ülkemden uzaklaştım ve bana yabancı olan gerçeklerle karşılaşma olanağı buldum."*⁴⁴

Muschg'un burada kastettiği gerçekler, onun yabancı bir kültürde yüzleşmek zorunda kaldığı gerçeklerdir. "**Im Sommer des Hasen**" adlı romanı yazarken, Japonya'da bulunduğu süre içinde tuttuğu notlardan bir

⁴³ Bkz. Adolf Muschg, **Hansi – Ume und Ich**, Neu Zürcher Zeitung, 28/29 Mart.1986

⁴⁴ Adolf Muschg, **Literatur als Therapie?** Frankfurter Vorlesungen, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1981, s.102

sıralama oluşturduğunu ve bu notların ışığında olay örgüsünü oluşturduğunu dile getirmesinden yola çıkacak olursak, yaşadığı olayları kurmaca figürlerde şekillendirdiği kanısına varmamız mümkündür. Zaten genel anlamda roman, olması muhtemel olayların anlatılması demek değil midir? Romanda anlatılan olay hayal ürünüdür, gerçeğin kendisi değil, en iyi ihtimalle bir kopyasıdır. Ayrıca romancının kullandığı malzeme gerçek olsa bile, bunları ancak romancının düşünce ve duygularından yansıyan şekliyle okuruz. Doğal olan da budur.

Bu anlattıklarımız bağlamında Muschg'un, bu romanın olay örgüsünü oluştururken yaşadıklarından yola çıktığını, bunun yanı sıra romanda kendi kültürü ile yabancı kültür arasındaki gerçekler ile ilişki kurduğunu söyleyebiliriz. Heinz Liepman bu açıdan romanı, Japonya ve Japonları tanıyan biri tarafından kültürlerarasıcılık bakımından gerçek ve sağlıklı bilgilerin ayrıntılarıyla dolu olarak önemle kaydedilmesi, göze çarpar hale getirilmesi diye nitelendirmiştir.⁴⁵

II. 1. 2. Romanın Yapısı

II. 1. 2. 1. Anlatım

Bu bölümde, **Im Sommer des Hasen** adlı romanı anlatım özellikleri açısından ele alıp, anlatıcının olayları aktarırken nasıl bir tutum takındığını, hangi perspektiften ve hangi konumdan anlattığını, genelde hangi anlatım araçlarını kullandığını, biçem ve dil özelliklerini belirlemeye çalışacağız. Şunu hemen belirtelim; söz konusu özellikler çalışmamızın temelini oluşturmadığı için derinlemesine değil, bir anlamda yüzeysel olarak ele alınacaktır.

⁴⁵ Bkz. Heinz Liepman, **Dazwischen eine Literaturgeschichte**, Die Welt der Literatur, Münster, 9.Juni.1966, Jahrgang 3, No:12

Her yazar, dile getirmek istediği düşünceye, aktaracağı olaya ve eserine vermek istediği biçime göre anlatıcı veya anlatıcılar yaratır. Yazar, üzerinde yaşadığımız gerçek dünyaya, anlatıcı ise kurmaca dünyaya ait bir varlıktır.⁴⁶ Eserde olay, figürler ve uzama ait özellikler anlatıcının gözlemleri aracılığı ile dile getirilir. Anlatıcı, romanda yapıyı oluşturan ögeler arasında yer alır.⁴⁷

Im Sommer des Hasen adlı romanda anlatım kişisi “ben-anlatıcı” (Ich-Erzähler)dır. O, Muschg'un metindeki anlatım aracıdır. “Ben” anlatımların genelde iç dünyayı yansıttıkları için okur, “ben” diye öykülenen anlatıcıyı yazarın kendisi ile özdeşleştirme eğilimi gösterir. Fakat metinde “ben” anlatımla öykülenen Bischof, yazarın özelliklerini taşıyan kişi değildir. Romanın diğer kişilerinin davranış biçimlerinde ve sözlerinde, örneğin figürlerden Wilfried Buser'de ve Johannes Eugen Mörgeli'de yazarımız Adolf Muschg'un bazı özelliklerinin izlerini bulabiliriz. Romancının yarattığı kişileri isteyerek ya da istemeyerek, bilerek ya da bilmeyerek, kendi yaşamının ögeleri üstüne temellendirdiğini, bu kahramanların, yazarın kendisini anlatmasını ve kendi düşlerini yaşamalarını sağlayan maskeler olduğu bir gerçektir.⁴⁸ Muschg, gerçek yaşamında evlilik sorunu yaşamış, karısından boşanmış ve bir başkası ile evlenmiştir. Romanda ise Buser, evlilik sorunu yaşayan bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan Muschg, romanı yazdığı sırada Göttingen Üniversitesi'nde öğretim elemanı olarak görev yapmaktadır. Romanda ise Mörgeli, üniversitede öğretim elemanı olarak çalışan biridir.

Olay örgüsünde yer alan kişilerin tanıtılması, ve uzamın betimlenmesinde üzerinde durulacak kavramlardan biri de bakış açısı(Erzählerperspektiv)dır. Romanda Kahraman-Anlatıcının bakış açısı söz konusudur. Bu tür bakış açısında olay, figürlerin kadrosu ve uzam

⁴⁶ Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, s.84

⁴⁷ Emin Özdemir, **Yazı ve Yazınsal Türler**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1983, s.220

⁴⁸ Michel Butor, **Roman Üstüne Denemeler**, Çev: Mehmet Rifat, Sema Rifat, Düzlem Yayınları, İstanbul, 1991, s.24

özellikleri kahramanlardan biri tarafından aktarılır, anlatıcı kahramanlardan biridir. Anlatıcı Bischof, altı ana figür ile aynı zaman diliminde Japonya'da kalmamıştır, fakat altı ayın son onbeş gününü onlarla birlikte geçirmiştir. O da bu süre içinde yabancı kültür ile yüzleşmiştir. Bunun dışında raporunu yazdığı süre içinde de romanın odak noktasındadır. O, kurmaca dünyaya ilişkin her tür görünüşü dışa yansıtan aracı konumundadır ve daima ön plandadır. Bischof, olayları, çevreyi, kişileri nasıl değerlendireceğini bilmektedir. Diğer kahramanlarla doğrudan iletişim içinde olmuştur. Çeşitli sebeplerle edindiği deneyimlerle kendisine bağlı unsurların bütünüyle birlikte "Falken" adlı motelde değerlendirmesini yapmıştır. Böylece eser, okuyucuda daha da güçlü bir gerçeklik duygusu uyandırır.

En güçlü yazınsal biçim olan romanın,⁴⁹ olay, kişi, zaman, nesne ve dil gibi ögeleri organik bir bütünün parçalarıdır. Hepsinin görevi metni oluşturmak, romanı kurmaktır. Bunlar içerisinde dil, yazar için en önemli araç konumundadır. Yazarın düşüncesi, dünya görüşü ve yaşam felsefesi anlatımın şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Dil, bunlarla özellik kazanır ve yazarın anlatım tarzı ortaya çıkar. Anlatım, dilin bir ürünüdür ve onun önderliğinde bütüne ulaşır.

Çevre ve insanı tanıtmamanın en pratik ve yaygın yolu betimlemedir. Muschg, romanın özellikle uzam ve kişi betimlemelerinde ayrıntılara yer vermektedir. Ayrıntıları verirken cümle yapısının karmaşık ve uzun olduğunu görmekteyiz. Bischof'un "Falken"ı betimlediği bölümlerde cümlelerin uzunluğu dikkatimizi çekmektedir.

"... köşede duran sokak lambaları sarı ışıklar saçıyor, benim bulunduğum taraftaki pencere ne kadar karanlık olursa, gölgelenme o denli kuvvetleniyor, dışarıdakilerin gölge halinde pencereme yansması bazen duvara veya artık gelenek haline gelmiş gibi daima oturduğum masamdaki bardağıma kadar ulaşması – görüş açım oldukça uygundur – beni oralara yönlendiriyor..." (SH. s.8)

⁴⁹ Michel Butor, a.g.e, s.92

Anlatıcı Bischof'un kaldığı Falken adlı motelin betimlenmesi romanın ileri sayfalarında aynı uzun cümlelerle tekrar karşımıza çıkmaktadır. Falken romanın adeta *leitmotivi*'dir. Adalbert Huhn'un dinlenmek için bulduğu koyu betimlemesinde de uzun cümlelerle karşılaşmaktayız:

"Su yüzeyi, yağ lekeleri, kağıtlar, çöpler , mantar tıplar ve sandık tahtaları ile dolu, su şırl şırl çarpmıyor, çimento kütüklerinin üzerine akıyor, neredeyse hiç yeşillik görünmüyor..." (SH. s.135)

Bunlar, romandaki uzam betimlemelerinden sadece birkaçıdır. Figür betimlemelerinde kullanılan cümleler bunlardan kısa sayılmaz. Weigerstorfer'in davranışlarının anlatıldığı bölümde yapılan betimlemeler, virgüllerle birbirlerine bağlanmış cümlelerin oluşturduğu hemen hemen bir sayfayı bulan paragrafta verilmiştir.

"Weigerstorfer, müziğin ilk tonuyla tüm vücudunu harekete geçiriyor, hareketsiz duran kızın elini kavriyor, yukarıya kaldırıyor, başının üzerinde tutuyor, onun etrafında dönmesine karşı bir figür ile cevap veriyor..." (SH. s.98)

Romanda yazarın ayrıntılı betimlemelere sıklıkla yer verdiğini görmekteyiz. Yıldız Ecevit, ayrıntılı betimlemelerin çağdaş romanda sonucu ertelemeye yarayan bir strateji ve yapının içindeki zamanın çoğaltılması olduğunu dile getirir.⁵⁰ Romandaki tüm bu ayrıntılı betimlemeleri, birbirinden kopuk olarak aktarılan olaylar arasındaki bağlantıları bulup çıkarması için okura verilmiş bir mola olarak değerlendirebiliriz. Muschg, böylesine uzun cümlelerde gramer

-
- Müzikten edebiyata geçen bir terim olan **Leitmotiv**, belirli bir sözcük, olgu ya da durumun metin içinde yinelenmesiyle çağrışım yaratılarak, söz konusu bir özelliğin varlığının hatırlatılması anlamına gelen bir söz sanatıdır.

⁵⁰ Bkz. Yıldız Ecevit, **Orhan Pamuk'u Okumak**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1996, s.124

kurallarından kesinlikle uzaklaşmaz. Bunda germanist olmasının etkisi büyüktür. Bu durum onun gramerden uzaklaşmasına izin vermez. Ranicki, Muschg'un, anlatımını her yönüyle anlaşılır hale getiren önemli bir dil anlayışı olduğunu vurgulamıştır.⁵¹

Muschg'un kişi ve uzam betimlemelerinde kullandığı dilin, olayları aktarırken ve kişiler arasındaki karşılıklı diyalogları verirken kullandığı dile oranla edebi yönden daha güçlü olduğunu söyleyebiliriz. Betimlemelerin ardında gizli olan amaç bilgi vermektir. Dönemin İsviçreli yazın eleştirmenlerinden Werner Weber, Muschg'un bu romanının, kültürlerarası sorunları ortaya koymanın yanı sıra okuyucuya bilgi veren modern bir roman olduğunu vurgular.⁵²

Romanda olay akışının aktarıldığı bölümlere göre, okuyucu için sıkıcı sayılan betimleme bölümlerinde Muschg, sıkıcılığı ortadan kaldırmak için dili çok daha titizlikle kullanmış ve okuyucu için çekici hale getirmiştir. Dili ustaca kullanmak için romanda niçin kişi ve uzamları betimlediği bölümleri seçmiştir Muschg? Bunu yanıtı olarak, yazınında bilgi vermek gibi bir dileğini gerçekleştirmek için bu bölümleri seçtiği ve bu açıdan okuyucunun ilgisinin burada yoğunlaşmasını sağlamak amacını güttüğünü söylemek yerinde olacaktır.

Bir yazarın ilk romanının genellikle otobiyografik ögeler taşıdığı, romanına kendisinden bir şeyler kattığı yaygın bir kanıdır. Yazar, kendisi ile ilgili olan her şeyi metin içerisinde saklamaya çalışır. Bu açıdan otobiyografik ögeleri silmek için olayları bir anlatıcıya anlattırır. Yazarın ilk romanının başarılı olup olmayacağı, yani okuyucu ve eleştirmenler tarafından tutulup tutulmayacağı konusunda çekinceler yaşamış olması oldukça olağan bir durumdur. Bundan dolayı, ilk romanına gösterilecek olası bir olumsuz tepkiye karşı Muschg'un, olayları bir anlatıcıya anlattırıp, sorumluluğun bir kısmının anlatıcıya yüklenmesini sağlamak niyetinde

⁵¹ Bkz. Marcel Reich-Ranicki, **Gruppe 47 im Kimono**, Die Zeit, 25.Mart.1966

⁵² Bkz. Werner Weber, **Zum Roman Im Sommer des Hasen**, Neu Zürcher Zeitung, 25.Eylül.1965

olduğunu söyleyebiliriz. Muschg'un olayları kurmaca anlatıcıya anlattırma düşüncesini Reich-Marcel Ranicki şöyle yorumlamıştır:

“Bir yazar, ortaya çıkardığı edebi ürünün beğenilmeyeceği korkusu içinde olayları kurmaca anlatıcıya anlattırır, adeta sorumluluğu ona yükler. Muschg, romanda bu yolu denemiştir.”⁵³

Bir anlatı bütünü oluşturmayan romanda Muschg birbirinden kopuk olayların sıralandığı anlatım biçimi ile, okuyucuyu, öyküyü anlaması için çaba göstermeye sürükleyen bir tutum içindedir. Okuyucu, öyküde anlatılan her olayı bir diğerine bağladığında bir bütüne ulaşır ve bu bütünü tamamladığını anladığında bir bilmeceyi çözmüşçesine keyif duyar.

II. 1. 2. 2. Olay Kurgusu

Roman, kurmaca anlatıcı Bischof'un İsviçre'de “Falken” adlı bir motelde iki hafta içinde Inauen Suisse firmasının ‘sen’ diye hitap ettiği ‘Manuel’ adındaki genel müdürüne yazdığı uzun bir mektup şeklindedir. Romanın anlatıcısı konumundaki Bischof, olayları belirli bir sıra takip ederek anlatmaz. Yazar adeta okuyucuya, birbirinden kopuk olarak anlatılan olayları sıraya koyma görevi vermiştir. Okuyucunun elinde, geleneksel romanlarda olduğu gibi olayların belirli bir sıra içinde anlatıldığı ve fazla düşünmeden olayları takip edeceği ve sıraya koyma gibi bir zorunluluk içinde olmayacağı bir roman yoktur. Her satırda, her cümlede ve her bölümde uyanık olmak zorundadır. Yani puzzle oyunundaki gibi parçaları yerine yerleştirmek ve bütünü oluşturmak görevi vardır. Bütünü oluşturduğunda ise keyif alacaktır okur. Muschg, böylesi bir kurgulama ile okuruna kolayca çözümlenebileceği bir roman sunmaz ve ondan kendi yolculuğunu kendi yaşamasını ister.

⁵³ Marcel Reich-Ranicki, **Gruppe 47 im Klmono**, Die Zeit, 25.Mart.1966

Roman, Bischof'un mektubunu yazdığı "Falken" adlı motelin restoran bölümünün betimlemesi ile başlar. İlk cümlelerde yazarın kullandığı dilin özelliklerini gözlemleriz. Bu özellikleri daha sonra ele alıp inceleyeceğiz. Anlatıcı, uzun betimlemelerden sonra olayları anlatmaya bir soru ile başlar: "*Moguro – Sushi nedir bilir misin?*" (SH. s.10) Bu, Bischof'un iki hafta boyunca kaldığı Japonya'nın kaplıca bölgesindeki bir lokantanın adıdır. Ve romandaki ilk figürün adından söz edilir. Bu figür bir yan figür olan bay Akinori'dir. Onun daha ayrıntılı tanıtımına ise Bischof ancak 70. sayfada başlar. Akinori'nin Inauen Suisse firmasının Japonya'daki yetkili temsilcisi olduğunu ancak sayfalar sonra anlarız. "*Buradaki yorulmak bilmez temsilcimiz bay Akinori.*" (SH. s.70)

Ana figürlerimizden birinin ismi, Bischof'un, kendi geçmişinden ve altı bursiyerin Japonya'ya gönderilme fikrinin oluşması sırasında geçen olaylardan uzunca bahsetmesinden sonra karşımıza çıkar. Bunu diğer figürlerin kısa tanıtımları izler. Romanın kahramanlarıyla karşılaşmamız ancak 35. sayfada gerçekleşir. "*O, Wilfried Buser'di, altı kişiden biri.*" (SH s.35) Bischof onların tanıtımında aceleci davranmaz. Beş figürün sadece isimlerini ve elbise, bıyık, saç gibi ilk göze çarpan özelliklerini verirken, Buser'in önemli bir özelliğini onunla yaptığı konuşmalardan bir kesit olarak ilk etapta ortaya koyar. Bu, baba olduğunu Bischof'a bildirirken Buser'in kullandığı cümledir.

"Biliyor musunuz, karım dün dünyaya bir çocuk getirdi. Minik bir tay gibiymiş" (SH. s.36)

Bir figürün özellikleri, sadece anlatıcının o figürü tanımlayan açıklamalarıyla kesinlik kazanmaz. Özellikle figürün karakter yapısı, anlatıcının betimlemesi ile birlikte öykünün akışı içinde ortaya çıkan diğer tanımlayıcı öğelerin yardımıyla öykünün sonunda bir bütünlük kazanır. Anlatıcı, başlangıçta figürlerin fiziksel ve toplumsal özellikleri hakkında yüzeysel bilgiler verir. Okuyucu, bu figürlerin öznel dünyaları hakkında

öyküde olaylar geliştikçe bir yargıya varır. Böylelikle okuyucu, figürler hakkında kendi kendine yorum yapma olanağına sahip olur.

Romanda anlatıcı, figürlerin ortaya çıktıkları ilk anda tüm özelliklerini açıklayan tanımlara girmeden onların sadece karakter yapılarını yüzeysel olarak okuyucuya sunmaktadır. Daha sonra öykünün akışı içinde figürlerin tüm özellikleri gittikçe belirginleşir ve açıklığa kavuşur. Öykünün sonunda, okuyucunun, figürlerin kişisel özelliklerini somut bir biçimde algılayabileceği bir bütünlüğe ulaşılır.

Eserde birbirini tamamlayan, birbirinin uzantısı gibi görünen metin yok denecek kadar azdır. Olay örgüsü, birbirinden kopuk olayların anlatımıyla ortaya çıkar. Altı ana figür, başlarından geçenleri onbeş günlük bir zaman dilimi içerisinde bir kişiye anlatmışlardır. Bischof, onları bazen topluca, bazen de tek tek dinlemiştir. Bu konuşmalardan edindiği izlenimleri aktarırken bir sıra oluşturamaz ve bu yüzden olayları birbirinden kopuk olarak anlatır. Düzenli bir olay akışı yoktur ve adeta daldan dala atlayış söz konusudur. Bischof'n görevi, sonuçta kendisinin yerini alacak olanın, kendi tavsiyesi üzerine seçilmesini sağlamak olduğu için izlenimlerini aktarırken belirli bir sıralama yapmaktan kaçındığını söyleyebiliriz. Bischof, seçimde kendisinin önemli rol oynamasını istememiştir.

Romandaki olay kurgusunu özetlemek gerekirse, romanda olayların sıra takip etmediğini, bağımsız metinlerin sıralamasından meydana geldiğini, bu bağımsız metinlerin olayın akışını böldüğünü ve böylelikle okuyucunun bir bulmaca gibi parçaları birleştirerek kendince olay akışını yaratabilme şansı olduğunu, bundan oldukça keyif alabileceğini söyleyebiliriz. Okuyucu, romanda kendini etkin ve üretken hissetmektedir. Eserin anlamının üretilmesinde yönetilen değil, yönlendiren konumuna geçmiştir, baş rol onundur artık.

II. 1. 2. 3. Zaman Kurgusu

Bir yazınsal yapıt olan romanda kurmaca bir dünyada meydana gelen yaşama ilişkin olaylar anlatılır ve bu olaylar bir zaman içinde sıralanırlar. Romanda olaylar aktarılırken yazarın zaman kurgusuna yaklaşımı da şüphesiz yapıta yansır. Bundan dolayı yapıtın anlaşılmasında ve değerlendirilmesinde zamanın şekillendirilmesi önemli rol oynar.

Romanlarda zaman, öykü zamanı (Erzählzeit) ve öyküleme zamanı (Erzählte Zeit) diye iki ayrı biçimde karşımıza çıkar. Kısa tanımıyla öykü zamanı, bir öykünün anlatılması için gerekli olan süre, öykülenen zaman ise, öykülenen olayın gerçek yaşamda tüketebileceği süre demektir.

"Im Sommer des Hasen" adlı romanda anlatı zamanı iki haftalık bir süreyi içerir. Anlatıcı olayları bu süre içinde aktarır. Anlatılan olayı kapsayan sürenin, yani yapıttaki olayın ne kadar sürede geçtiğinin kastedildiği öyküleme zamanı ise romanda altı aylık bir süreyi içerir. Romanda bu iki zamanı tespit etmek mümkündür.

"Büyükbaban Charles Inauen 2.şubat.1863 tarihinde prens İto tarafından genç imparatora takdim edildi ve onun için Kyushu'nun güney kesiminde imalat için küçük bir tesis kurdu, bu tesisin içerisinde bir de mekanik pirinç harmanlama makinesi bulunuyordu.... (SH. s.11)

Romanda altı burslunun, ticari bir kuruluş olan Inauen Suisse firmasının yüzüncü yıl kutlamaları için Japonya'ya gönderildiği belirtildiğine göre yukarıdaki alıntıdan olayların 1963 yılında gerçekleştiğini belirleyebiliriz. Romanın sonraki bölümlerinde 1963 yılının hangi aylarının söz konusu olduğunu anlayabiliyoruz.

"Senenin başlarında onlar Klotten'da uçağa bindiler, birkaçı ilk kez uçak yolculuğu yapıyordu ve Japonya'ya indikten sonra farklı yönlere dağıldılar." (SH. s.25)

Böylelikle öyküleme zamanının başlangıç noktası kesin gün ve ay olarak olmasa da tespit edilmiş olmaktadır. Zaman, 1963 yılının ilk ayları olan ocak veya şubattır. Bunun yanı sıra öyküleme zamanının bitiş noktasını romanda şu cümlelerle belirleyebiliriz:

“Temmuz sonu, Japonya’dan ayrılmadan önceki son hafta, temsilcimiz Akinori’nin planladığı Towada-ko adındaki şimdi faaliyette olmayan volkanik ve ormanlarla kaplı büyük bir adanın kuzeyinde bir yerde buluştular.” (SH. s.25,26)

Bu cümleden, öyküleme zamanının sonunun 1963 yılının temmuz ayının sonu olduğu kanısına varmaktayız. Toplam süre altı aydır, altı aylık bir zaman diliminde geçen olaylar aktarılmıştır romanda. Buradan hareketle, öyküleme zamanının başlangıç noktasının ocak ayının sonu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Muschg’un bu ilk romanını ne kadar süre içinde tamamladığı konusunda elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Daha önceden de belirttiğimiz gibi Muschg, Japonya’da iki yıl kalmış ve bu iki yıllık sürenin ardından Almanya’ya dönerek Göttingen Üniversitesi’nde bir yıl asistan olarak çalışmıştır. Japonya gezisi ve asistanlık süresi göz önünde bulundurulursa bu sürenin üç yıl olduğunu söyleyebiliriz. Daha açık belirtmek gerekirse, yazarın eserine şekil vermek için harcadığı süre anlamına gelen yazma zamanı üç yıldır denilebilir. Bu kurmaca zaman değildir, ölçülebilen zamandır, kronolojik karaktere sahiptir. Bunun yanında, okuyucudan okuyucuya değişen, daha doğrusu okuma işine bağlı saat ve takvimle ölçülebilen, eserin dışında ve olayla ilgisi olmayan okuma zamanı için söylenebilecek tek şey, okuyucudan okuyucuya değişecektir.

Anlatı ve öyküleme zamanını bu şekilde saptadıktan sonra öyküleme zamanı içinde karşılaşılan diğer zaman dilimlerine değinelim. Bischof, olayları anlatmaya Tokyo’da geçirdiği ikinci akşamdan başlar:

“Tokyo’daki ikinci akşam Akinori beni Sushi lokaline götürdü.” (SH. s.10)

Akşam ve gece, romanda en çok karşılaşılan zaman birimleridir. Bischof, sadece yukarıdaki cümle ile akşamı kesin olarak ortaya koymaktadır. *“Ay kaybolmak üzereydi, ben tekrar Falken’da oturuyordum.”* (SH. s.32), *“Falken’daki yazlık evimin ışığında.”* (SH. s.47), *“Her şey yarı sokak ışığında fark ediliyordu. Dumanlar içinde mavimsi neon ışıklarını görebilirsin. Titrek ışıkların gölgesinde köy karşımda duruyor.”* (SH. s.125), *“Otelin penceresinin arkasından güneş batıyordu.”* (SH. s.201) gibi cümleler ile Bischof zamanın akşam olduğunu ima etmektedir. Bunun yanı sıra, anlatıcı Bischof gece için de net kelimeler kullanmaktadır:

“Bir yaz gecesinde rüzgar tülün altından geçerek içeri süzülüyordu.” (SH. s.90)

“Bir yaz gecesi...” (SH. s.126)

“Gece artık sona ermek üzereydi” (SH. s.150)

Bischof, hem altı burslunun anlattıklarını hem de kendi yaşadıklarını kaleme alma, yani raporunu yazma işlemi için akşamı ve gece yarısını seçmiştir. Sadece bir kez gündüz yazmıştır.

“Bu kez yazmaya sabah başlıyorum.” (SH. s.151)

Bischof, olayları anlatırken saat, gün ve ay gibi diğer zaman birimlerini de sıklıkla kullanmaktadır:

“Saat onbiri on geçiyor, bu saatte Yasumia’da ne yapılır?” (SH. s.72)

“Saat onikiye yirmi kalayı gösteriyor.” (SH. s.73)

Distel’in ölüm saatini belirlerken anlatıcı bir dedektif gibi olayın zamanını belirlemektedir:

“Distel saat yedi için alabalık sipariş etmişti. Saat sekizde Distel’in gelmediğini gören lokanta bölümü yetkilisi onun odasına bakmaya gitmişti.” (SH. s.53)

Anlatıcı, saat konusunda gösterdiği titizliği gün konusunda kısmen göstermektedir:

“Cumartesinin temizlik kokusu artık yok, temizlikçi kadınların görevi çoktan bitmişti. Pazar yaklaşıyordu.” (SH. s.32)

“Pazar günü son buldu.” (SH. s.46)

“Son pazartesi telefonda Pius Gesell’den Distel’in öldüğünü öğrendim. Distel, diğerleri ile birlikte geri dönmemişti.” (SH. s.52)

“Yazdığı kompozisyonu okuması gereken bir sonraki kişi Huhn idi. O zaman cuma günüydü, Aomorî’den gelecek olan geyşaları beklediğimiz cuma günü.” (SH. s.254)

Anlatıcı, günleri bir birine karıştırdığını dile getirir.

“O zaman Cuma günü müydü? Günleri hep karıştırıyorum.” (SH. s.254)

Anlatıcı, olay zincirini aktarırken bir zaman dilimi olan ‘ay’ konusuna iki yerde değinmektedir. Bunlardan biri hazirandır. *“Haziran ayının ortasında Huhn yola koyuldu.”(SH. s.134)* Bunun yanında sözü edilen diğer bir ay ise ağustostur. *“Ağustos ayında bir öğleden sonrası.” (SH. s.76)* Burada kastedilen, Bischof’un raporunu yazdığı ağustos ayıdır ve anlatma zamanını saptayabilmemize yardımcı olması bakımından bu cümle oldukça önemlidir.

Bischof, Japonya’dan döner dönmez Flurlikon’da Falken’a kapanıp raporunu yazmaya başlamıştır. Dinlenmeden, yani ara vermeden raporunu yazmaya başlamasının ardındaki nedenlerden en önemlisi, Japonya’da

edindiği bilgileri unutmasına yol açabilecek bir zaman dilimini yok etmek, diğer bir neden ise, kendi ülkesinde kendi kültürünün etkisi altına girip sağlıklı yorumlar yapmasına engel olmaktır.

II. 1. 2. 4. Uzam Kurgusu

Bir edebiyat eserinin en önemli öğelerinden biri uzamdır. Kurmaca bir eserde uzamın da kurmaca olması doğaldır.⁵⁴ Romanda uzam, çeşitli şekillerde ortaya çıkar ve eserin varoluş nedeni anlaşılınca kadar çeşitli anlamlar kazanır. Olay zincirini oluşturan halkaların özellikleri ve olaydaki figürlerin konumları uzamın şekillenmesine etki eder. Bunun yanı sıra uzam betimlemeleri, kahramanların bazı özelliklerini ortaya koymayı sağlar ve okuyucunun dikkatine sunarlar. Bir evin ya da bir işyerinin betimlemesi, böylesi uzamlarda yaşamını sürdüren kişi ve kişiler hakkında psikolojik durumlarından tutun da sosyal durumlarına kadar bir çok bilgi verir. Kısacası, olayların ortaya çıkışında ve gelişmesinde anlatım açısından önemli bir faktör olan uzam, olayların sahnesi durumundadır. Romanda uzamı açık ve kapalı olmak üzere iki kısımda ele alacağız.

II. 1. 2. 4. 1. Kapalı Uzam

Roman, anlatıcının raporunu yazmak amacıyla iki hafta süreyle kaldığı Falken adlı motelin restoran kısmının betimlemesi ile başlamaktadır.

“Yemek listesi yıpranmış ve lekeli, haftalardır kullanımda. Burada mutfak hiç değişmiyor. Soğuk ve sıcak yemekler, tatlılar ve içecekler, gerçek ve iyi şaraplar Incil'deki cümleler gibi bir biri ardına sıralanmışlar.” (SH. s.7)

⁵⁴ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.141

Anlatıcı kapalı bir uzam olan yemek salonunu betimlemeye devam eder. Bu arada birden uzam ve zamanda ani bir değişlikle Tokyo'daki ikinci akşamını geçirdiği "Sushi" lokalini anlatmaya başlar.

"Camlarla çevrelenmiş bir taraçadayız, küçük, aydınlatılmamış bir bahçenin üzerinde duran bir taraça." (SH. s.10)

Anlatıcı fazla ayrıntıya girmeden, bundan dolayı uzun olmayan bu uzam betimlemesi ile olayların hangi yönde gelişeceğine dair okuyucuya ipucu vermektedir. Adeta okuyucuyu kendisiyle birlikte Japonya'ya bir yolculuğa hazırlamaktadır. Romanın kahramanlarıyla karşılaşmasına kısaca değindikten sonra Falken'a benzettiği ve Yasumia'nın Falken'ı diye nitelendirdiği bir başka uzamı anlatır.

"Falken, anılarımı çağırıştırıyor. Burası bir Japon evine benziyor. Köşede verniklenmiş kaseler ve geniş kemerler duruyor. Solda karşıda iç bölümü taraçadan ayıran kağıt duvarlar. Işıklı bir podyumda çiçeklerin ve üç tane susam sapının bulunduğu mihrap, yukarıda yuvarlak kağıt pencere." (SH. s.41)

Anlatıcı, romanın leitmotifi denilebilecek Falken'a benzeyen kapalı uzamların betimlemesine sıklıkla yer verir ve ilerideki bölümlerde Falken'ı betimlerken, aynı zamanda Japonya'da vakit geçirdiği bar ve gece kulüpleri gibi uzamlarla kıyaslama yapar ve aralarındaki benzerlikleri ortaya koyar.

"Dört duvar. İkişelale ve göl resimleri ile kaplanmış. Diğer ikisi boş. Benzer duvarlara orada da rastladım" (SH. s.43)

Bu uzam betimlemesi anlatıcının iç dünyasını yansıtmaktadır. Aslında firmadaki reklam şefliği görevinden ayrılmak istemeyen ve bunu dile getiren Bischof, firması ve kendi mesleki kariyeri için yapmak istediklerinin tamamını yapamamış, hedefine henüz ulaşamamıştır. Dört

duvarın ikisini boş olarak betimlemesi onun içinde bulunduğu durumu açıklamaktadır. O, mesleğinde kendisini tatmin edebilecek noktaya gelmediği inancındadır, yolun yarısındadır. Boş olan iki duvarı resimlerle donatacak zamanı Inauen Suisse firması ona vermemiştir.

Her defasında kısa cümlelerle tanımlanan Falken ve Japonya'daki lokantalar romanın ilerleyen bölümlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu iki uzamdan özellikle Falken'in betimlemeleri adeta bir çok kişi tarafından filme alınmış ve okuyucunun izlemesi için belli zaman aralıklarıyla perdeye yansıtılmış gibidir. Her bölümde Falken'in göze çarpan diğer özellikleri göz önüne serilmektedir.

Daha sonra karşımıza çıkan uzamlar, otel, otel odası, bar, moteller, kaplıca bölgesindeki motel, gece kulüpleri ve Buda tapınaklarıdır. Özellikle otel ve bar gibi uzamlara romanda sıklıkla yer verilmiştir. Bunlar kısa cümleler ile geçiştirilir ve isimleri açıklanmaz. Aynı otel veya bar olduklarına dair bir işarete rastlanılmaz. Çünkü bu uzamların iç betimlemeleri ayrıntılı değildir. Anlatıcı bu uzamları Falken'i anlattığı kadar ayrıntılarıyla anlatmaz. Falken'i betimlerken en ince ayrıntıları aktarır. Öyle ki, guguklu saatten bile söz etmektedir anlatıcı. *"Guguklu saat, küçük solgun çelenkler ve matlaşmış kupaların bulunduğu vitrinin üzerinde duruyor."* (SH. s.71) Falken anlatıcı Bischof için çok önemlidir. Mesleki yaşamına nokta koyduğu yerdir Falken. İstemese de, yerini alacak kişinin isminin belirlenmesi için yazacağı raporu orada şekillendirecektir.

II. 1. 2. 4. 2. Açık Uzam

Eserdeki ilk açık uzam, Bischof'un Tokyo havaalanına indikten sonra Akinori ile birlikte motele giderken kısa bir süre için durakladıkları vadidir. Anlatıcı burayı şöyle tanımlar:

"Vadinin her iki yanı ormanlarla kaplıydı. Adeta yabancılığımı ilan etmek için çaba harcayan güneş ışınlarını yutan bir nehir vardı vadinin

ortasında. Yukarıya doğru farklı türlerden oluşan ağaç grubu uzanıyordu.” (SH. s.29)

Övücü sözlerle donatılmış bu uzam betimlemesi, daha sonraki sayfalarda yerini olumsuz eleştiriler ile yüklü bir uzam betimlemesine bırakmaktadır. Bu uzam bir deniz kenarıdır.

“Burası limana dönüştürülmüş yarım daire şeklinde bir koydu, ona göz alabildiğince beton elbise giydirilmişti. Asıl rengini kaybederek adeta çay rengini almış denizin üzerinde yağ lekeleri, kağıtlar, çöpler, tahtalar sallanıyordu.” (SH. s.135)

Eserde metin parçalarına bağlı olarak açık uzamlar arasında cadde ve sokak da geçmektedir.

“Bir evin duvarında boş meyve sandıkları ve içi yağmur suları ile dolmuş konserve kutuları duruyordu. Bu sokaktan geçerek tapınağın kapısına ulaşıyorsun. Gökyüzü sessiz. Yan tarafta neon ışıklarıyla dolu bir cadde.” (SH. s.125)

Tokyo'daki gece hayatını anlatan bu açık uzamlar başlayan anlatı, kapalı uzam olan Ebi-hara'nın evi ile devam eder. Romanda, vadi ile başlayan açık uzamlar bir deniz kenarı, bir cadde, bir sokak, bir bahçe şeklinde yer alır. Hiç biri romandaki kapalı bir uzam kadar detaylı anlatılmaz.

Romanda açık uzamlar, kapalı bir uzamda gerçekleşecek bir olayın hazırlayıcısı olarak karşımıza çıkar. Açık uzamlar bu açıdan kapalı uzamlarla bir paralellik oluşturmaktadır.

II. 1. 2. 4. 2. 1 Kentler

Romanda açık uzam olarak dört kentten bahsedilmektedir. Bunlar, başkent Tokyo, Osaka, Kyoto ve Nara'dır.

II. 1. 2. 4. 2. 1. 1 Tokyo

Tokyo, romanda en az sözü edilen kenttir. İsviçre'den hareket eden altı adayın ilk ayak bastıkları yer olarak göze çarpar. Adaylar burada fazla kalmadıkları için bu kent tanıtılmaz, özelliklerinden bahsedilmez. Sadece Huhn ve Weigerstorfer, diğer adaylara kıyasla daha uzun bir süre kalırlar ve bu şehri "*betonlaşmış boz bir köy*" (SH. s.122) olarak nitelendirirler. Anlatıcı Bischof ise bir gece kalmıştır. "*En azından bir gece kaldığımız kent.*" (SH. s.308)

II. 1. 2. 4. 2. 1. 2 Osaka

Japonların dünya görüşünü yansıtan, yapma yaratma gücünü belgeleyen gerçek bir kültür merkezi⁵⁵ olan Osaka, Japon kültürüne, eğitimine ve düşünce dünyasına yön veren insanlara yüzyıllar boyunca ev sahipliği yapmıştır. Muschg'un, kültür merkezlerine, müzelere ve Tokyo'dan sonra ülkenin ikinci büyük üniversitesine sahip olan Osaka'yı romanında işlemesinin en önemli nedeni, bu kentin çok yönlü kültürel özelliklerini yansıtmasıdır.

II. 1. 2. 4. 2. 1. 3 Kyoto

Diğer adı Heiankyo (Barışın kenti) olan Kyoto, 794 – 1868 yılları arasında Japon İmparatorluğuna başkentlik yapmış, tüm sanatların merkezi olarak kabul edilmiştir.⁵⁶ Kyoto, Japon yapı sanatlarının, özellikle

⁵⁵ Bozkurt Güvenç, *Japon Kültürü*, s.311

⁵⁶ Özcan Yurdalan, *Kediler Şehri Kyoto*, E Dergisi, İstanbul, Şubat 2001, sayı:23, s.43

mimarinin temelini atıldığı yer olarak kabul edilir.⁵⁷ Muschg'un, ülkenin üçüncü büyük üniversitesinin bulunduğu Kyoto'yu romanında açık uzamlardan biri olarak ele almasındaki en önemli etkenin, bu kentin Japon kültürünün ve sanatının simgesi durumunda olmasıdır.

II. 1. 2. 4. 2. 1. 4 Nara

VII. ve VIII. yüzyıllarda imparatorluğa başkentlik yapan Nara, ilk resmi din olarak benimsenen Budizm'in merkezi konumundadır. İlk Budist tapınakları da burada yapılmıştır.⁵⁸ Nara kenti romanda, Budizm'i ve onun en önemli kolu olan Zen öğretisini yakından tanımak isteyen Huhn figürüyle ilintili olarak anlatılmıştır. (Bakınız s.80-86)

II. 1. 2. 4. 2. 2 Kasaba

Japon adaları içersinde ikinci büyük ada olan Hokkaido'da yer alan Yasumia adlı kasabadan sıklıkla söz edilmektedir. (SH. s.72, 84, 124, 156, 267, 285) Adayların tamamı, Japonya gezilerinin son onbeş gününü hep birlikte burada geçirmişlerdir. Balıkçılıkla ünlenen Yasumia,⁵⁹ başta Gesell olmak üzere tüm adayların, halkın alt tabakası ile kültürel açıdan yüzleştikleri bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm adaylar, söz konusu kentlerde ve kasabada bir süre kalırlar. Muschg'un, bu kentleri ve Yasumia adlı kasabayı seçmesindeki en önemli neden, onların kültürel açıdan farklı özellikler sergilemeleridir. Yani her kent, Japon kültürünün ayrı bir yönünü yansıtmaktadır. Böylelikle Muschg'un, Japon kültürünü tanıtmayı daha geniş bir zemine yaymış olduğunu söyleyebiliriz. Farklı kişilik yapılarına sahip figürlerin yabancı bir

⁵⁷ Bozkurt Güvenç, **Japon Kültürü**, s.49

⁵⁸ a.g.e, s.45

⁵⁹ a.g.e, s.205

Ülkede kltrlerrarası sorunlarla karşılaşmalarını konu alan romanda Muschg'un, aynı ülke sınırları içerisinde olmalarına rağmen farklı özellikleri olan kentleri ele alarak, söz konusu figürlerin farklı ortamlarda farklı kültürel sorunlarla karşılaşacağını ve gösterecekleri tepkinin farklı boyutlarda olacağını göstermek amacıyla olduğunu belirtebiliriz.

III. BÖLÜM

III. 1. ROMANDAKİ KİŞİLERİN KÜLTÜRLERARASI SORUNLAR VE ETKİLEŞİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

III. 1. 1. Wilfried Buser

Romanda kültürlerarası sorunlar açısından olayların odak noktasında yer alan altı ana figürün yanı sıra, sözü edilen altı figürle birlikte altı aylık sürenin son onbeş gününü geçiren anlatıcı konumundaki Bischof'u da bu bağlamda inceledik.

Figürlerin yaşadıkları kültürlerarası sorunları incelerken, onların ruhsal-duygusal yönlerini, düşüncelerini hem anlatıcının, hem kendilerinin, hem de yan figürlerin aktardıklarından hareketle ele aldık. Figürleri bu bağlamda incelerken yaptığımız sıralama, onların romanda üstlendikleri rollerin önemliliğine veya alfabetik bir düzenlemeye göre değil, aksine anlatıcının romanda onları okuyucuya sunuş sırasına göre yapılmıştır.

Altı figür içinde sadece Buser, kendisine tamamen yabancı olan Japon kültürü içerisinde yetişmiş bir kimse ile uzun süreli ilişki kurabilmiştir. Diğer beş figür tanıştıkları Japonlarla kısa süreli iletişim içerisinde olmuşlardır. Inauen Suisse firması onlara altı aylık süre içinde Japonya'da gidecekleri yerler konusunda tam bir serbestlik tanımıştır. Ziyaret edecekleri şehir, kasaba ve köyleri kendileri belirleyeceklerdir. Bu doğrultuda, Buser'in de başlangıçta tamamıyla serbest olduğu görünmektedir. Japonya'da gideceği yerler ve yapacakları hakkında hiçbir planı yoktur.

"Buser diğerleri gibi yılbaşından sonra geldi ve hemen seyahatine devam etti. Ama nereye? Planı yoktu. Yukarı kalkık şirin burnu hangi istikamete yönelirse oraya gitmeyi düşündü, güneye, batıya veya herhangi bir yöne. Hiei dağında keşişlerin yanında bulundu.

Avaji adasında çiftçileri bebek oyununda* izlemek için oraya gitmişti” (SH. s.179)

Buser, tamamıyla rastlantı sonucu Yoko Yamaki adında genç bir Japon kızla tanışır. Yoko, Kyoto Üniversitesi'nde ilahiyat öğrenimi görmektedir ve Buser'den yaşça oldukça küçüktür. Buser ilk anda ona aşık olur ve hızlı bir aşk yaşarlar. Fakat Buser İsviçre'de evlidir ve karısı bir bebek beklemektedir. Mutlu olmayan evliliğinde sorunları olan Buser, Yoko'ya olan aşkıdan derin bir şekilde etkilenir. Buser, karşı cinsten biri ile yaşadığı kısa süreli birliktelikte gerçek sevginin anlamını kavrayabilme, çıkarların ilişkiye egemen olmaması, hoşgörülü davranışlar ve cinsellik açısından farklı deneyimler gibi mutluluk veren yeni şeyler bulur. Bunları daha sonra örneklerle ortaya koyacağız. Muschg burada, insanların birbiriyle olan ilişkilerinde çıkarların ön planda olmasının, hoşgörüden uzak yaklaşım ve davranışların, Japon toplumundaki bireylerin kişilik yapılarında Avrupalılara kıyasla daha az bulunduğunu vurgulamaktadır.

Dönemin İsviçre toplumunun özelliklerinin başında, hoşgörüden yoksunluk gelmektedir. Yıldız Ecevit de, “İsviçre-Alman Edebiyatı” adlı çalışmasında Alman “Der Spiegel” dergisinin İsviçre toplumu ile ilgili olarak yaptığı araştırmaya dayanarak söz konusu toplumun özelliklerini anlatırken ilk sıraya hoşgörüsüzlüğü koymuştur.⁶⁰ Bir toplumu oluşturan kişilerin birbirlerine benzeyen, onları başka kişi ve toplumlardan ayıran davranış duygu ve düşünce özellikleri “Sosyal karakter” ya da “Toplumsal kişilik yapısı” diye nitelendirilir.⁶¹ Her toplumda yaşayan kişilerin karakter yapılarının aynı olmadığı kesindir. Bunun yanı sıra farklı toplumlarda yetişmiş kişilerin kişilik yapılarında aynı özelliklere sahip olmadıkları da kesindir. İnsan kültürel bir varlık olduğuna göre ve kendi kültürünü öğrenip

* **Bebek oyunu** (Puppenspiel), Japonya'da, özellikle küçük yerleşim birimlerinde ve kırsal kesimlerde yaşayan insanların sergilediği bir çeşit gölge oyunudur.(A.U.N)

⁶⁰ Bkz. Yıldız Ecevit, **İsviçre-Alman Edebiyatı**, Ara Yayıncılık, İstanbul, 1991, s.165

⁶¹ Bkz. Erich Fromm, **Çağımızın Özgürlük Sorunu**, Çeviren:Bozkurt Güvenç, Özgür İnsan Yayınevi, Ankara 1973, s.76

geliştirerek sonraki kuşaklara aktardığına göre bir “kültür-kişilik” ilişkisinden söz edilir.

Buser’i Yoko’ya yaklaştıran etkenler konusuna değinirken, Buser’in, bugüne kadar eşinden beklediği fakat bulamadığı davranış biçimlerini Yoko’da bulunduğunu belirtmiştik. Burada “Buser’in Yoko’da bulunduğu yeni şeyler” derken farklı kültürde yetişmiş Yoko’nun bir Avrupalıya karşı “kültür-kişilik” olgusundan kaynaklanan tutum ve davranışları kastedilmektedir. Yoko’nun kendi kültür-kişiliğine özgü davranışları Buser için yabancı, yabancı olduğu kadar ilginç ve çekicidir. Yoko’nun bu davranışlar içinde özellikle erkeğe karşı olan teslimiyetçi tavrı Buser’i çok fazla etkiler ve bu ilişkideki hevesini artırır. Avrupalı kadınlarda yok denecek kadar az olan bu özellik onda derin bir zevk ve Yoko’ya karşı eğilim uyandırır. Buser, Avrupalı kadınlarla kıyaslama yapar ve bunu şu cümlelerle vurgular:

“Yoko’nun, beni açıkça efendisi olarak kabul etmesi benim için derin bir zevkti. Böyle bir şey Avrupa’da olabilir mi?” (SH. s.206)

Yoko ise başlangıçta bu ilişkideki memnuniyetini, pişmanlık duymadığını ve herhangi bir sorunu olmadığını Buser’e ifade eder. Buser, bunu Bischof ile olan konuşmalarında şu cümlelerle dile getirir.

“Her durumda benim hizmetimde olduğunu ve bana bağlandığını davranışlarıyla hissettirmek Yoko’yu memnun ediyordu. Bu ilişkideki memnuniyetini ve hiçbir şekilde pişman olmadığını şu sözleriyle belirtiyordu: Ne olduysa doğrudur.” (SH. s.206)

Buser, Yoko ile yabancı bir kültürün ortasında yaşar, tıpkı bir adadaki yaşam gibi. Olaylar bu adada geçer. Her an, her dakika birlikte dirler. Kelimenin tam anlamıyla dış dünyaya kapalı, dışarıda neler olup bittiğinden habersiz bir şekilde yaşarlar. Zamanlarının çoğunu geçirdikleri otel onlar için kendilerinden başkasının yaşamadığı bir ada gibidir. Birbirinden tamamıyla farklı iki kültürde yetişmiş, bundan dolayı da

kültürel açıdan sorun yaşamaları doğal olan iki insanın dış dünyadan böylesine kopuk bir durumda ilişkilerinin devam ettirmeleri oldukça güçtür. Hiçbiri bir diğ erinin yaptığı hareketin arka planında kültürel açıdan nelerin gizli olduğunu bilmez. Hem dil açısından hem de kültürel uzlaşma açısından birbirlerinden tamamıyla uzaktadırlar.

Buser, ne Yoko ile Almanca, ne de Yoko Buser ile Japonca anlaşabilir. Yazar Muschg, onların birbirleri ile olan konuşmalarını İngilizce verme yolunu seçmiştir. Akıllarında kalan kısıtlı İngilizce bilgileri ile, yani üçüncü bir dilde mümkün olduğunca anlaşılırlar.

“Miyako otelindeler, yemek salonunda Buser menüyü titreyen parmaklarıyla inceliyor ve yemeği göstererek, ‘Do you like this?’ diye soruyor. Kız, ‘I cannot know’ diyor ve menüyü okumaya devam ediyor. Oradan çıkarken Buser soruyor: ‘Do you cook for yourself?’ Yoko cevap veriyor: ‘Sorry, I did not understand you.’ İkisi birden gülüşüyorlar ve daha sonra buna karşılık Buser şöyle söylüyor: ‘But you speak English very well.’ (SH. s.190-191)

Romanda Buser ile Yoko arasındaki İngilizce konuşmalarla sık sık karşılaşmaktayız. Kendi dillerinde anlaşılamayan ve üçüncü bir dilde anlaşmaya çalışan bu ikili arasındaki dil sorunu bazı yanlış anlamalara neden olmaktadır. Kişiler arası iletişimde temel araç dildir.⁶² Kişinin düşünceleri sürekli olarak dil içinden geçer, dille berraklaşır, dille gerçekleşir. Kişinin içindeki bulanık kımıldanmaların söz dediğimiz kalıplar içerisinde kristalleşmesi ancak dille olur.⁶³ Dil, düşünceyi tamamlayan, onu son noktasına ulaştırıran bir şeydir. Dil, kişinin içinde bulunduğu gruba uyumu sağlamasında, kendisinin çevresine yansıtmasında en önemli faktördür. Çünkü kişi, adeta dil aracılığıyla varlığını çevresine kabul ettirir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, düşüncelerin açığa çıkarılmasında ve karşılıklı iletişimde dilin rolü büyüktür. İnsan mutlaka bir dille düşünür, düşüncesini

⁶² Barlas Tolan, *Toplumbilimlerine Giriş*, Murat Yayınevi, Ankara, 1996, s.408

⁶³ Bedia Akarsu, *Dil-Kültür Bağlantısı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s.37

ister anadili olsun ister yabancı olsun bir dile bağlamak zorundadır. Düşüncelerinin aktarırken kullandığı dil, kendi anadili değil de yabancı bir dil olunca kişi sorun yaşayabilir. Özellikle anadilleri farklı iki kişi zorunlu olarak üçüncü bir dilde anlaşma yoluna gittiklerinde bu sorun daha da büyür.

Burada yazar, kültürlerarası sorunlar açısından en önemli faktörlerden biri olan dil sorununu ortaya koymaktadır. Bu sorun, her ikisini de pek de hoş olmayan durumlara sürükler. Çünkü ikisinin de kullandığı dil, ilişkilerinin devam ettirmek için başvurdukları üçüncü bir dildir. Bu dil onların anadilleri değildir, bir bakıma ilişki dilidir. İlişki dili anlatım bakımından indirgelidir ya da alansal kapasite bakımından sınırlıdır, böylesi bir ilişki dili aracılığıyla her şey söylenemez.⁶⁴ Yukarıdaki alıntıda olduğu gibi bu sorun romanın ilerleyen bölümlerinde de dile getirilmektedir. Buser, Yoko'nun İngilizcesinden anladığı kadarıyla onun Kyoto Üniversitesinde ilahiyat öğrenimi gördüğünü Bischof'a bildirir.

"Yoko Kyoto Üniversitesinde ilahiyat öğrenimi görüyor ve bu sömestre neredeyse okula hiç gitmedi." (SH. s.207)

Buser, Yoko'yu Bischof'a tanıtmaya devam ederken bizzat Yoko'nun yaptığı açıklamalar doğrultusunda bilgi vermektedir. Yoko'nun açıklamalarından ise farklı şeylerin ortaya çıktığını gözlemliyoruz.

"Öğrenimime başlamak ve bitirmek için çalışmalıyım." (SH. s.207)

Yoko'nun bu ifadesinin ardından Buser onun İngilizce'sini düzeltir. Fakat hala kafasında Yoko'nun bir üniversite öğrencisi mi yoksa lise öğreniminin sonlarına yaklaşan biri mi olduğu konusunda soru işaretleri bulunmaktadır. Yoko'nun önceki ifadeleri ile yukarıdaki alıntıda verdiğimiz son cümlesi arasında oldukça fark vardır. Bu çelişkinin ortaya çıkmasındaki neden, Buser'in sıklıkla dile getirdiği Yoko'nun İngilizce'sinin

⁶⁴ Bkz. Kamile İmer, *Dil ve Toplum*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, s.170

yetersizliğidir. Sorun, Buser ile Yoko'nun üçüncü bir dilde anlaşmak zorunda kalmalarından kaynaklanmaktadır. Kültürlerarası sorunların en önemlilerinden biri olan dil sorunu iletişim eksikliğini doğurmuş ve bu sorun her ikisini de yanlış anlaşılmalara sürüklemiştir. Buser, birlikte olduğu kişi hakkında hala net bilgilere sahip değildir. Sadece Buser'in anlatımlarıyla Yoko'yu tanımaya çalışan anlatıcı Bischof da Yoko'nun nasıl biri olduğu konusunda çelişi içinde dir. Romanda bu konu açıklık kazanmaz. Bischof, bu konuyu romanın diğer bölümünde şöyle vurgular:

“Buser onun kadın olduğunu hissedemiyordu, neden kadınlık duyguları yeni uyanmakta olan bir kız olduğunu söylemedi?” (SH. s.206)

Yoko'nun Buser'e söylediği şu cümle, Buser ile Bischof'un onun yaşı ve öğrenim durumu hakkındaki kuşkularını adeta destekler niteliktedir:

“Ben gerçekten kadın olacak yaşta değilim.” (SH. s.208)

Dil sorunu sadece karşılıklı konuşmalarda yaşanmaz, aynı zamanda Yoko'nun Buser'e gönderdiği mektupta da bu sorunla karşılaşmaktadır. Buser bu mektupta yazılanları anlayamaz.

“Buser bir mektup aldı ve şaşkınlıkla onu açtı. Mektupta ne yazılıydı? Hiçbir şey. Çünkü İngilizce yazılan mektupta anlaşılacak bir tek cümle yoktu.” (SH. s.183)

Buser ve Yoko, farklı ulusal kimliklerine paralel olarak kültürel açıdan da birbirlerine tamamen yabancıdırlar. Fakat bu farklılık ve yabancılık sevgi çerçevesinde etkisiz kalır, onların kimlikleri sevgide önemsiz olur. Buser, önceleri bu konuda kendi kültürünü ön planda tutmayı önemsiz bulur. Kısa sürede sahip olduğu mutluluğu sürekli kılmak ve kendini ispatlamak ister ve bunun sonucu olarak Yoko'ya evlenme teklifinde bulunur.

“Buser cesaretle tekrarladı: ‘Seninle evlenmek istiyorum.’ Çan seslerini duymak istemiyordu. Çünkü bu sesler kelimelerin mükemmeliyetini bozuyordu. Mutluluktan söz ediyordu. Hiç kimsenin olmadığı kadar Yoko’nun da mutluluğa hakkı vardı. Mutluluğu yakalamak ve ebediyete kadar elinde tutmak istiyordu. Buna yasal bağlılık da dahildi.” (SH. s.217)

Fakat Buser karısından boşanmak ve Yoko ile evlenmek istediğinde kendisini kandırmaktadır. Yoko da bunun farkındadır.

“Yoko başını salladı, çünkü Buser’in bunu istemediğine, bu teklifinde samimi ve ciddi olmadığına inanıyordu.” (SH. s.212)

“Buser Yoko’yu değil kendisini kandırıyordu. Buser’in vakit geçirmek için ona ihtiyacı vardı. Yoko, onun isteklerini Buser’den daha iyi biliyordu.” (SH. s.213)

Evli olan Buser, Yoko’ya karşı suçluluk duygusu içindedir. Bu suçluluk duygusunu yok etmek için evlilik önerisini ortaya atar. Buna rağmen Yoko’nun güvenini kazanamaz. Fakat Yoko, Buser’in ısrarlı teklifi karşısında onunla evlenmeye karar verir ve onu köyüne, babasının evine götürür. Buser, orada reddedilmeyi, böylelikle planladığı ayrılma konusunda kendisinin rolü olmamasını diler. Bu şekilde davranarak kendine göre ruhsal yönden arınacağını (Seelische Reinigung) düşünmektedir. Dilediği gibi olmaz ve orada İsviçre’deki evliliğinden dolayı reddedilmez, bilakis evin tek kızının kocası olarak kabul edilir. Buser, bunun üzerine kaçma düşüncesine kapılır ve Yasumia’ya gider. Yoko ise, terkedilmiş bir gelin olmak gibi bir felaketle karşı karşıya kalır. Buser’in bunu felaket olarak algılaması mümkün değildir. Çünkü o, Yoko’nun yetiştiği toplumun kültürel özelliklerini bilmemektedir. Yoko terkedilmiştir. Terkedilmişlik, kişinin ruhsal durumunda bozukluklara yol açar. Bu bozukluklar kişilik yapısıyla bağlantılıdır. Yani, kişinin terkedilmişlik durumunda göstereceği tepkinin boyutları onun kişilik yapısının etkisi altındadır. Böylesi bir durumda bazıları kısa süreli, bazıları da uzun süreli

ruhsal çöküntü yaşarlar. Ruhsal çöküntüye yatkın kişilik yapısının özellikleri içinde en önemlileri terk edilmeye karşı aşırı duyarlılık ve sevgi nesnesi yitimidir.⁶⁵ Kişilik yapısının oluşumunda kişinin içinde yetiştiği kültürün etkisi büyüktür. Farklı kültürlerde yetişmiş iki insanın terkedilmişlik karşısında gösterecekleri tepkilerin farklı olması doğaldır. Avrupalı bir kadının Japon bir kadına göre tepkisi de farklıdır. O, Japon kadın kadar etkilenmeyebilir. Çünkü toplumun kendisine bakışı acımasız eleştiriler ve küçümsemelerle dolu olmaz. Buna karşılık geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olmak gibi bir özelliği benimsemeye devam eden Japon toplumunun bir bireyi olan Japon kadını onurunun zedelendiğini düşünür.⁶⁶ Tüm bunların ne anlama geldiğini kavrayamamış olan Buser, öykünün sonunda Lübnan'a bir arkadaşının yanına gider ve bir süre orada kalır. Yoko'nun içine düştüğü durumun ne denli olumsuz olduğunu ve içinde yetiştiği toplumun değer yargılarının hangi boyutlarda bulunduğunu Buser'den daha iyi algılayabilen Bischof, Buser'in Yoko'ya manevi açıdan verdiği zararı şu cümlelerle dile getirmektedir:

“Yoko, köyünde şerefi zarar görmüş olarak yaşayacak, küçümseyen bakışlar hep üzerinde olacak. En yakınındakiler de dahil olmak üzere çevresindekilerin onun hakkındaki olumsuz düşünceleri uzun süre yok olmayacak. Belki de hiç evlenemeyecek. Tüm bunlar Yoko için çok önemli şeylerdir.” (SH. s.222)

Muschg'un romanlarının ve öykülerinin neredeyse tamamına yakınında evliliklerdeki sorunlar göze çarpar. Bu sorunlar eserlerde daima erkek figürler tarafından dile getirilir. Kadın figürlerin evlilik konusunda yorum yaptıkları veya sorunlarını dile getirdikleri gözlenmez, evlilik erkek figürler tarafından sıkıcı olarak nitelendirilir. Onlar kendilerini yalnız hissederler.

⁶⁵ Bkz. Özcan Köknel **Depresyon-Ruhsal Çöküntü**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1989, s.53

⁶⁶ Bkz. G Gorer, **Themes in Japanese Culture**, Transaction of the New York Academy of Sciences, Serie 2-5, s.106-124

Gegenzauber (Karşı Büyü) adlı romanda, ana figür Marbach ve eşi aynı dili konuşmalarına, aynı ülkede yaşamalarına rağmen, farklı çevrelerde yetiştikleri için bir kültür sorunu yaşarlar. İsviçre'nin farklı iki bölgesinde büyüüp yetişen ve farklı kişiliklere sahip bu iki insan kültürel sorun yaşarlar ve bu sorun evliliklerine yansır. Kendisini yalnız hisseden, eşinin sorumluluklarını yerine getirmedeğini ve bundan dolayı aile içi ilişkilerinin zedelendiğini öne süren Marbach, eşi Sabine'den boşanır. Bu boşanma, farklı kültürel altyapıya sahip sekiz ailenin içinde yaşadığı "Soldanella" adlı apartmanın, yerine yeni ve modern bir yerleşim alanı yaratmak amacıyla belediye tarafından yıktırılması ile aynı güne rastlar. 1962 yılının ekim ayında gerçekleşen bu yıkım ile Marbach ve Sabine çiftinin boşanması romanda bir paralellik oluşturmaktadır. Muschg burada, farklı kültürlerden gelen insanların birlikteliklerinin uzun süreli olamayacağını, kültürel sorunları aşmanın oldukça zor olduğunu ilginç bir rastlantı ve paralellik ile ortaya koymayı amaçlamıştır.

Fremdkörper (Yabancı Vücutlar) adlı romanda, iki ayrı çiftin evlilik sorunları anlatılır. Çiftlerden Robert ve Li'nin sorunlarının kökeninde farklı aile ve kültür yapılarına sahip olmaları yatmaktadır. Robert kendini yalnız hisseder, özellikle evliliklerindeki kültürel sorunları aşmak için çaba gösterir, fakat karısı bu konuda gerekli çabayı göstermez ve ilgisiz kalır. Diğer çiftin sorunu kültürel değildir. Jan'ın kişisel sorunları vardır ve karısı Roswitha'ya bunları açmak ister. Jan'ın sorunlarına karşı karısının duyarsız bir tavır içinde olmasından dolayı Jan bu girişiminde başarısız olur.

Ein Ungetreuer Prokurist (Vefasız Vekil) adlı öyküde de bunlara benzer sorunlar aktarılır. Ana figür Prokurist evliliğinde kendisini yalnız hisseder. Karısı, tüm zamanını çocuklarıyla geçirdiği için kocasının bu yalnızlığının farkına varamaz, ona ilgi göstermez. Prokurist, karısının bu davranışını kendi aldığı kültüre aykırı olarak niteler.

Noch ein Wunsch (Bir arzu daha) adlı romanda avukat olan Martin, **Das Licht und der Schlüssel** (Işık ve Anahtar) adlı romanda ise

Smolders, eşleriyle adeta yabancı gibi evliliklerini sürdürürler. Bu yabancılığın nedenleri romanda ayrıntılarıyla açıklanmaz. Son örnek olarak **Orka der Geograf** (Coğrafyacı Orka) adlı öykünün ana figürü olan coğrafya öğretmeni August Killer'i (Arkadaşları ona 'Orka' diye hitap ederler) gösterebiliriz. Orka yaşadığı evlilik sorununun nedeni olarak eşi ile kendisinin farklı kültürel çevrelerden gelmiş olmalarını gösterir.

Kısaca belirtmek gerekirse, Buser'den Orka'ya kadar Muschg'un eserlerinde evlilik ve eşler arasındaki ilişkiler daima sorunlar yumağı olarak karşımıza çıkar. Fakat her ne olursa olsun evlilik, figürlerin yaşamları boyunca nefes alıp vermek gibi kendilerine eşlik eden bir yaşam işareti olarak ortaya çıkar. Bu yüzden özellikle erkekler, eşlerinin baskıları sonucu sürdürmek zorunda kaldıkları evliliklerini bitirmelerinde onların bu davranışlarının etkin rol oynadığı kanaatine varırlar, adeta eşleri tarafından evliliklerini bitirmek için baskı gördükleri izlenimini verirler. Daha net bir ifadeyle; başka kadınlarla ilişki kurmalarının sorumluluğunu eşlerine yüklerler. Bu suretle erkeklerin evliliği bitirmeleri Muschg'un figürleri tarafından gerekli görülür. İşte bunlardan dolayı, çalışmamıza konu olan **Im Sommer des Hasen** adlı romanda Buser bu bağlamda önemli bir figürdür.

Eşi ve Yoko ile yaşadığı ilişki arasında kıyaslama yapma şansı bulan Buser, kendi evliliğinde ters giden şeylerin nedenini bulur. Bunlar sevgi ve iletişim eksikliğidir. Farklı kültürel çevrede yetişmiş bir kadınla yaşadığı kısa süreli bir ilişki sonucunda eşi ile ne tip evlilik sorunları yaşadığını anlar. Bir çocuğunun dünyaya gelmesi bile bu sorunları ortadan kaldırmaya ve karısı ile tekrar birleşmeye yetmeyecektir. Bischof bu konuyu şöyle dile getirir:

"Oğlunun doğumundan dolayı Buser'i kutladığımda ve ilk çocuğu olup olmadığını sorduğumda 'Evet, her şeye rağmen' dedi ve elini çabucak çekerek konuyu kapatmak istercesine Florian Distel'in karşıda beklediğini söyledi. Cümlesi biter bitmez de konuşmaya devam etmemek için derhal oradan uzaklaştı. Bir çocuğunun dünyaya gelmesi bile onu mutlu etmemişti. Karmakarışık duygular içindeydi" (SH. s.36-37)

Buser Yoko'ya, karşı koyamayacağı bir kadın olduğu için değil, bilakis karısında bulamadığı, karısından elde edemediği sevgiye ihtiyacı olduğu için aşık olur. Buser, evliliğindeki sorunlar hakkında açıklama yapmamasına rağmen yaşamının bu aşamasında sevgiye susamış izlenimi ortaya çıkar. Bunu Yoko'da bulur ve mutluluğu onunla paylaşmak ister. Burada iki dünya birbirleri ile çarpışmaktadır: Evli bir erkek olarak Buser'in gerçek yaşamı ve rüya olarak gördüğü Yoko'ya olan aşkı. Yoko için ona bağlı olmayan bir sevgili rolünü oynamak istemez, bilakis evli olduğu için onunla mümkün olmayacak legal bir ilişkiye girmek ve evlenmek ister. Bu şekilde bir ilişki Buser'i rahatsız eder, bunu temelde kabul edemez ve direnci kırılır. Bu yüzden bu ilişkiye son verir, bu üçlü ilişkiden kaçınır ve bir süre yalnız yaşamayı tercih eder.

Muschg, bu ilk romanında öyküyü aktarırken, özelliklerini ve iç dünyasını betimlemelerle destekleyerek tüm açıklığıyla ortaya koyduğu bir figür kullanmayı denemektedir.⁶⁷ Buser, kültürel çatışmayı bir kadınla kurduğu ilişkide yaşayan figür olarak romana hakim figür görünümünde karşımıza çıkmaktadır. Anlatıcı Bischof, onun yaşadıklarını metaforik (eğretilmeli) anlatımlarla dile getirmektedir.

"Buser ile kayalıkların üzerinde çömelmiş oturuyorduk. Yaşadıkları bir kıtanın keşfi gibiydi. Sürekli hareket halinde akıp giden kıtanın keşfi. Onu durdurmak çok zordu. Bir kıtanın keşfedildiğinden bahsedildiğinde neler söylenmesi gerektiğini bilirim. Buser, bazı ilişkiler keşfetti, muhteşem bir ilişki, O, şimdiye kadar üzerinde hiç yaşamadığı, üzerine fırtınalar ile birlikte sevginin indiği bir adayı keşfetti ve teni yabancı bir vücutla büyüdü gelişti." (SH. s.194)

Burada metaforik (eğretilmeli) anlatımlarla, Buser'in düşlediği ve sahip olmak istediği sevginin arka planı açıklanmaktadır. Buser figüründe Muschg, kültürlerarası sorunların aşılmasında sevginin önemli bir faktör

⁶⁷ Manfred Dierks, **Adolf Muschg**, s.132

güçsüz ve etkisiz yorumlar eşliğinde aktarmak değil, anlamlı gerçığı ortaya koyarak anlatmak⁶⁸ gibi bir özelliğı ön plana çıkarmıştır. Anlatıcı Bischof'un yorumlarıyla Buser'in iç dünyasının dışı yansımasına tanık olmaktadır. Bischof yorumunda ince bir alay sergilemektedir.

“Onun öyküsünü geminin gölgesinde kendisinden dinledim. Öykünün sonu yoktu, ağlıyordu. Tabii ki, gerçek anlamda ağlamıyordu, bilakis öykünün sonunu getirmek istediğı anda sadece bakıyordu, gözleri sürekli hareket halindeydi. Sol gözü sağına göre daha önce harekete geçiyordu. Bunu gizleyemiyordu. Ben onun gözlerine bakıyordum, önce sol gözüne sonra sağ gözüne, başka hiçbir yere... Genç bir adamın gözyaşları! Yüzyıllardan beri bunlar dikkate alınmadı.” (SH. s.174)

Son cümle ile Bischof, Buser'in yanında yer aldığını göstermektedir. Bischof'un söz konusu cümle ile kastettiğı, özellikle batı toplumunda çiftlerin yürütmekte oldukları evliliklerinde gerçek anlamda sevginin uzun yıllardan beri yer almadığıdır. O, evliliğın istenilen boyutta devamlılığını sağlayan karşılıklı çıkarılardan ödün verme gibi yolun izlenmediğini, daha açık söylemek gerekirse birliktelikteki duygusal yönlerin değil de, maddesel yönlerin giderek ağır bastığını, böylesi bir durumun toplum tarafından dikkate alınmadığını ve bunun düzeltilmesi için herhangi bir girişimin yapılmadığını vurgular.

Görüldüğü gibi Bischof'un ifadesinde eleştirel bir açıdan toplumun yargılanması söz konusudur. Burada eleştirdiğı, kendisinin de içinde yaşadığı Avrupa toplumudur. Muschg, materyalist düşüncenin giderek hakim olduğu, insanların duygusal yanlarını açığa çıkarmakta zorlandıkları Avrupa'da bir erkeğın evliliğında bulamadığı sevginin ne denli önemli olduğunu gözler önüne serme çabasıdır.

---

⁶⁸ Günter Blöker, **Ein Provokateur mit Grazie**, in: Adolf Muschg, Hrsg. Von Manfred Dierks, Suhrkamp, 1989, s.197

Burada Muschg, en önemli sosyal kurumlardan biri olan evliliği ve evlilikle birlikte ortaya çıkan sorunları irdeler, daha doğrusu, onun yapmak istediği, özellikle Avrupa'daki evlilik kurumunu sorgulamaktır. Yabancı bir kültürdeki evlilik anlayışı ile kendi kültüründeki evlilik anlayışını kıyaslamak açısından Buser'in öyküsü oldukça çarpıcıdır. Onun yaşadığı kültürlerarası sorunlar sayesinde bu konudaki gerçekler su yüzüne çıkarılmıştır.

Buser'in, Japonya'ya ilk ayak basışında kendisine yabancı olan kültürdeki yaşam tarzında karşılaşabileceğini düşündüğü güçlükleri aşmak için ilk tedbir olarak batılılar tarafından işletilen bir oteli seçtiğini ve orada kalmaya karar verdiğini görmekteyiz. Kültürlerarası sorunlarla ilk etapta yüz yüze gelmemek için atılan adım olarak nitelendirebileceğimiz bu davranışa Bischof şu yorumu getirmektedir:

"Kyoto'da batılılar tarafından işletilen bir otele yerleşti. Neden batılı bir otel? Otele serbestçe girip çıkmak için miydi? Daha sonra Huhn da dinlenmek için burayı seçti." (SH. s.187)

Bu romanda Batı ile Doğu arasındaki çatışma ifade edilmektedir. Bir yanda Avrupa Kültürü'nde yetişmiş bir erkek, diğer yanda Japon kültürü almış bir kadın. Doğu-Batı karşıtlığına bir de yaş farkı eklenince çatışmanın boyutu artmaktadır. Wilfried Buser ile Yoko Yamaki'nin birliktelikleri ve ilişkileri bu çerçevede anlatılmaktadır. Fakat bu ilişkinin sonunda Japon Yoko ile İsviçreli Buser mutluluğu bulamazlar. Önceden de belirttiğimiz gibi, Yoko ve Buser tanıştıklarında Buser İsviçre'de evlidir ve karısı bir çocuk beklemektedir. Buser, Yoko ile arasında doğan aşk sayesinde kendi evliliğinde hiçbir zaman mutlu olmadığını ve mutsuz bir koca olarak bu konuda kendini hiç savunmadığı gerçeği ile karşı karşıya gelir. Yoko ile gerçek sevgiyi tanıdıktan sonra tekrar İsviçre'ye karısına dönmeyi ve daha sonra netleşen nedenlerden dolayı bu ilişkiye son verir.

Yoko'yu ve onun kültürünü tam anlamıyla tanımadan gönlünü ona kaptıran Buser başlangıçta, Yoko'yu, evliliğindeki sorunları halledebilecek ve onu kurtarabilecek bir çare olarak görür. Yoko ile ilişkisinin böylesine ileri noktalara ulaşabileceğini hayal bile edemez. Bu ilişkiyi çok daha kolay

bitirebileceğini zanneder. Yoko ile birlikteliğini, karısı ile olan birlikteliğinden çok farklı bulur. Anlatıcı Bischof bunu romanda “*Böylesine farklı bir ilişkiye ilk kez giriyordu. Şimdiye kadar ona hiçbir şey bunun kadar mutluluk vermemişti. Onun vücudu o akşam adeta yeniden yaşam buluyordu.*”(SH. s.193) cümleleriyle yorumlamaktadır.

Buser, farklı bir kültüre sahip yabancı bir ülkede yaşadığını unuttur ve adeta kendi kültüründen gelen bir kadınla ilişki kurduğunu zanneder. Avrupalı bir kadınla yaşanan ilişki ile Uzakdoğulu bir kadınla yaşanan ilişki arasında farklılık olabileceğini göz ardı eden Buser, Yoko ile kurduğu ilişkiyi, Avrupa’daki kadınlarla kurulan ilişkilerde olduğu gibi sorunsuz ve kısa sürede sona erdirebileceği düşüncesi içerisinde. Ancak Yoko farklı kültürden bir kadındır. Onun aldığı kültür anlayışını ve geleneklerini yavaş yavaş tanımaya başlayan Buser, bunun düşündüğü kadar kolay gerçekleşmeyeceğini fark eder. Yoko’yu terk etmesi halinde, bunun Yoko için ne anlama geldiğini geç de olsa kavrayabilmiştir. Buser şimdi ikilem içindedir. Çocuğundan dolayı karısından ayrılmak istemez. Başlangıçta her iki tarafın da ciddiye almadığı ilişki, bir anda özellikle duygusal açıdan ileri boyutlara ulaşır. Buser, o ana kadar evliliğinde bulamadığı ve özlemine duyduğu sevgi dolu bir yaşam biçimine kısa süreli de olsa sahip olur. Bununla onun yaşamında bir değişim gerçekleşir. Fakat bu ilişkiyi yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı devam ettirme şansı yoktur. Otuz yaşındaki Buser, bu yaşadığı olaylardan dolayı bir çöküntüye uğrar ve içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için çıkış yolunun kendi ölümünde olduğunu düşünür.

“O anda kendisini ölü hissediyordu, aynadan yansıyan görüntüsü artık eskisi gibi değildi. Yaşamını öylesine değiştirmek istiyordu ki, o yaşam ölümle noktalsın.” (SH. s.211)

Buser, Yoko’dan ayrı kalınca bu kez onun eksikliğini hisseder. Bu karmaşık durumda kendisini çaresiz hisseder ve onunla sağlam ve yasal bir bağ kurmak ister. Fakat bu bağ, İsviçre’deki evliliğinden dolayı mümkün görünmemektedir. Bu ikilem içinde Buser, tek çıkış yolunun Yoko’nun

ölümü olduğunu düşünür. Bunu Bischof, *“Buser, ellerini dizlerinin üzerine koydu ve Yoko'nun ölümünü dilediği anların olduğunu kısık bir sesle dile getirdi.”* (SH. s.211) cümlesi ile bize aktarır.

Yoko ise onu çok sevmektedir ve Buser onun ilk ve tek erkeğidir. Bunun yanı sıra Buser'in karısından ayrılmasının nedeninin kendisi olmasını istememektedir. Zaten ondan böyle bir davranış beklemez. İlişkinin süresi kısa olmasına rağmen mutlu olduğu için Yoko'ya göre sorun yoktur.

Buser ve Yoko'nun birbirleri ile geçirdikleri zamanı aşağıdaki devreler olarak gösterebiliriz:

- Yoko ile Buser'in karşılaşmaları.

Buser, Osaka'da tanıştığı öğrencilerden biri olan Yoko'dan İngilizce yazılmış bir mektup alır. Yoko Kyoto'daki adresini yazmıştır. Buser pek ilgilenmez.

Fakat bir gün Kyoto'daki adresini bildirmek için gittiği Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Dairesinde iken pencereden onu görür. Derhal dışarı çıkar.

“Vücudundaki tüm kanın yüzünde toplandığını, bacaklarının titrediğini hissediyordu. Onu takip etti. Bu takibin ne kadar sürdüğünün farkında bile değildi. Yoko manava girdi. O da girdi. Ve ışıpta onun korkunun izlerini taşıyan yüzünü gördü. ‘Merhaba’ dedi Yoko. Buser de karşılık verdi.” (SH. s.188)

Buser Yoko'yu ilk gördüğünde güzelliği onu etkiler, ona aşırı hayranlık duyar ve Avrupalı kadınlarla kıyaslar. Anlatıcı Bischof bunu, *“Buser, onun çok güzel gözleri olduğunu, pürüzsüz bir cilde sahip, çiçeğe benzeyen bir yüzü olduğunu söyledi. Başında karışık renklerden oluşan bir örtü varmış. Denizden esen rüzgar yüzüne ilginç bir kırmızılık veriyormuş. Tüm Avrupa'da tanıdığı bayanlardan çok daha güzelmış.”* (SH. s.181) cümleleriyle aktarmaktadır.

- Yoko'nun Buser'e ilgisi, Buser'in kararsızlığı, daha sonra bir araya gelmeleri.

Birbirleri ile karşılaştıktan sonra kısa sürede ikisi de birbirlerinden etkilenirler. Özellikle Yoko, takside ve otelin yemek salonunda Buser'e yakın davranır. Buser, çekingen tavırlar içindedir, ilişkinin başlamasından korkmaktadır adeta.

- Yakınlaşmanın ilerlemesi ve cinsellik.

Daha sonra Miyako otelinde birlikte yenen bir yemek, aralarındaki yaklaşmayı artırmada büyük rol oynar. Yoko için cinsellik duygusu, bu ilişkide tatmin edilmiş gibi görünmektedir. Buser, ilk kez yabancı bir kadınla cinsellik boyutuna ulaşan bir ilişki kurmuştur. Yoko için ise bu ilişki daha farklıdır. O, yaşamında ilk kez bir erkekle beraber olmuştur.

"Yatağın kenarında sevişiyorlardı, elbiselerini henüz çıkarmamışlardı ve Yoko bakireydi. Buna rağmen tam anlamıyla seviştiler. Yoko ilk kez biriyle yatıyordu." (SH. s.193)

- Yoko'nun duygularının ve bağlılığının artması.

Yoko, Busere' aşık olmuş ve ona bağlanmıştır. Ona, yabancı bir kültürde olduğunu hissettirmemek için batı tarzında yemekler hazırlar. Onu mutlu etmek için elinden geleni yapar, hem kendisinin, hem de Buser'in mutluluğu için çabalamaktadır.

"Sadece kendisinin değil, ikisinin birlikte mutluluğu yakalaması, mutlu bir bağ oluşması için hareket ediyordu." (SH. s.205)

- Yoko'nun hastalığı.

Yoko kısa süreli bir hastalık geçirir. Bu durum onların daha fazla duygu yoğunluğu yaşamalarına yol açar.

- Buser'in evlilik konusundaki yalanları, direnişi.

Buser, sonuca ulaşamayacağını bilmesine rağmen Yoko'ya evlenme teklifi eder. Fakat buna kendisi de inanmaz. Ne yapacağını bilmez bir durumda olan Buser, yaptığı evlenme teklifinin Yoko tarafından reddedileceğini, bunun sonucunda ilişkilerinin sona ereceğini ve bu ilişkiyi sona erdirenin kendisi olmayacağını düşünür. Böylelikle, sonradan vicdanını rahatsız etmeyecek bir sonucun çıkmasını sağlayacaktır. Ne yazık ki, Buser burada sağlam bir kişilik sergileyememiştir.

- Acı çekme veya hayal kırıklığı yerine Buser'in sahte evlilik teklifinden itibaren mutlu çift rolünü oynamaya Buser'in kaçışına kadar devam etmeleri.

Buser'in aksine Yoko, baştan beri Buser'i sevdiğini bilmektedir. Buser ise, Yoko'nun kendisine aşık olmasını sağlayan etkenlerin en başında, bir İsviçreli, daha doğrusu bir Avrupalı olmasının geldiği düşüncesindedir. Bu düşüncesini, *"Bir Japon köyünde sarışın İsviçreli genç bir erkeğin bulunmasının fark edilmemesine kimse inanamayacak."* (SH. s.221) cümlesi ile Bischof'a belirtir.

Buser, adeta Avrupalı olmanın ayrıcalığını vurgulamaktadır. Halbuki Yoko'nun böyle bir düşüncesi hiç yoktur, onu çok derin ve gerçek duygularla sevmiştir, tek arzusu onu mutlu etmektir. Fakat evli ve bir çocuk babası olan Buser böylesi bir ilişkide çelişkili davranışlar sergiler. Bu konuda Yoko'nun lehine ve aleyhine rol oynayan, özellikle Buser'in Yoko'ya aşık olmasını sağlayan nedenler şunlardır:

- Buser, onu ilk gördüğünde Yoko'nun şimdiye kadar hiç rastlamadığı güzelliğine hayran kalır. Bu güzellik onu büyüler.

"Çok güzeldi. Bunun anlamı şudur; özellikle iri ve güzel gözleri, huzur veren gülümseyişi vardı." (SH. s.184)

- Yoko'nun Buser'i mutlu etmek için onun her isteğini vakit geçirmeden yerine getirmesi ona sevecen ve oldukça saygılı davranması başlangıçta Buser'i çok etkiler, fakat daha sonra rahatsız etmeye başlar. Burada söz konusu olan, Japon kadınının erkeğine gösterdiği geleneksel saygıdır. Erkeğini efendisi olarak kabul edip tamamıyla ona bağlanmak, oldukça fazla saygı göstermek ve ona tam itaat Japon kadınının dünyaca bilinen bir özelliğidir.

Japon kadınının yukarıda saydığımız özelliklerinin yanı sıra diğer kültürel özelliklerine de sanatsal açıdan sahip olan kesimi gejšalardır. Onlar, geleneksel Japon müziğini, şarkısını, toplumsal özelliklerini yansıtmak için eğitim almışlar ve bunu meslek olarak seçmiş kadınlardır. Bu mesleği, bayramlarda ve özellikle yabancıların yoğun olarak gittikleri cafe ve çay bahçelerinde hizmet vererek sergilerler. Fakat ne yazık ki günümüzde gejšalık bu anlamını yitirmiş ve uygarlığın yıkımına uğramıştır. Geleneksel kadın sanatı olan gejšalık yok olup gitmektedir.⁶⁹ Daha sonraki bölümde de göreceğimiz gibi Bischof da bu konuda eleştiride bulunmuş, gejšalığın seks turizmine hizmet eden bir olgu olarak değerlendirildiğini vurgulamıştır.

"Baştan beri yumuşak huyluydu, zorla çekip götürülen dişi kısırak gibi değildi, bilakis her baskı karşısında itaat eden küçük, temiz bir tay gibiydi. Her hareketinde sadece kendisinin değil ikimizin mutluluğunu doğuracak davranışta bulunuyordu." (SH. s.205)

- Yoko'nun bakire olması, Buser'de ona karşı bir saygınlık uyandırır.

Yoko bakiredir ve ilk kez bir erkekle beraber olmuştur. Bekaretini Buser'e vermesi onu oldukça etkiler. Bu aynı zamanda Buser için de bir ilktir. O, ilk kez bakire bir kızla birlikte olmuştur.

⁶⁹ Bkz. Bozkurt, Güvenç, **Japon Kültürü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1995, s.371

"Buser bana hepsini ayrıntılarıyla anlattı. Onun için de ilk kez olan bir şeydi." (SH. s.193)

- Buser, onun sadeliğine ve doğallığına hayran kalır.

"Yoko'nun, yalnız kaldıklarında olduğu gibi sokaktaki hareketlerinde de doğal davranması Buser'in Yoko'ya bağlanmasına yetiyor." (SH. s.206)

- Yoko'nun, Buser'i sevgi için zorlamaması ve ısrarcı olmaması onun ilgi ve hevesini artırır.

"Güzel olan, Yoko'nun sınırları zorlamamasıydı. Harika bir içgüdü sayesinde sevgide meydan okuma yoluna gitmedi. Onu hiçbir zaman zorlamadı." (SH. s.209,210)

Bu sevginin ilerlemesine engel olan konuları şöyle sıralayabiliriz:

- Bu aşk ilişkisi sırasında Buser, evli bir adam olduğunu ve hatta İsviçre'de bir çocuğu sahibi olduğunu gözden uzak tutmaz. Buser, Yoko'ya hem kültürel hem de yaş farkı açısından denk biri olmadığını farkına varır. En önemli sebep budur. Buser, ikilem içindedir. Evliliğindeki tek düzelik onu Yoko'ya itmiştir fakat karısına ve çocuğuna karşı olan sorumluluk duygusu onu ondan uzaklaştırır.

- Birbirlerini ayrılmaz bir bütün olarak hissettikleri zamanlar olmasına rağmen Buser, Yoko'nun kendisi için yabancı bir kız olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalır.

"Buser Yoko'yu siyah-beyaz elbise içinde yabancı bir kız olarak görüyor. (SH. s.192)

"Onun teni yabancı bir vücudun teni ile kaynaştı." (S.194)

- Yoko, başka bilinmeyen bir kültürde yetiştiği için onun davranışları Buser'e anlaşılabilir ve çelişkili gelir, bundan dolayı Buser tereddüt içindedir.

“Yoko'nun dört duvar arasında nasıl değiştiğini, bir süt kuzusu gibi başını omzuna yasladığını, Buser'in ellerini kendi göğsüne sıkıca bastırıldığını, ensesini öptüğünde birden sıçradığını, öpüşürken gözlerini kapamadığını, bilakis kırıştırdığını, bu davranışların anlaşılabilir ve farklı olduğunu bana anlattı.” (SH. s.205)

“Yoko, sevişirken biraz anlamsız şeylerden bahsetti, vücuduyla anlatmasını isterdim, o ise ağzıyla anlattı.” (SH. s.207)

-Dil sorunu bazı yanlış anlaşılmalara neden olmaktadır. Çünkü, birbirlerini anlayamayacak kadar hoş olmayan durumlara sürükleyen bu sorun burada önemli bir faktör olarak görülmek zorundadır.

- Yoko, Buser'in gözünde oldukça deneyimsiz biridir, bu yüzden onu bir çocuk olarak görür. Bu kesinlikle bir küçümseme işareti değildir. Aralarında yaş farkı vardır. Bischof, onun bir ilahiyat fakültesi öğrencisi değil de, bir lise öğrencisi olduğunu iddia etmektedir. Buser, çok genç biriyle hayatının geri kalan kısmını geçirmek istemez.

“Okul yolu muydu burası? Buser düşündü. Yoko'yu bu konuda nasıl sınıflandıracığını bilmiyordu. Bir kadın olarak mı, yoksa bir kız olarak mı ona sarıldı? Bunu söyleyemedi.” (SH. s.206)

Bunun yanı sıra Buser, Yoko'nun tecrübesizliğini vurgulamasına rağmen, çoğu bölümlerde onun çabuk karar verme yeteneğine sahip olduğunu ve soğukkanlı davranışlar sergilediğini vurgular.

“Sıradan bir kızdı ama soğukkanlı ve akıllıydı.” (SH. s.216)

- Yoko'nun erkeğe karşı teslimiyetçi tavrı, Buser'i başlangıçta etkiler ve onda derin bir heves uyandırır. Buser, burada bir erkek ile kadın arasındaki doğululara özgü ilişkinin bilinen imajını göstermektedir. Kadın zayıf, erkek güçlüyü oynamak durumundadır. Bu imajı Buser, sadece dışarıdan gözlemler ve gerçekte hiçbir şeyin değişmeyeceğini anlar, bu ilişki derinleştikçe bunun sadece görünüşte kaldığını tespit eder. Yoko zayıf olan değildir. Yoko, Buser'e efendisi rolünü oynatmıştır. Sonuçta Buser, hem Yoko'dan hem de karısından vazgeçer. Bu üçlü ilişkiden kurtulmak ve muhtemelen yaşamı için yeni bir başlangıç düzenlemek ister.

Burada, Buser'in aşk ilişkisinin bitmesinde rol oynayan birkaç faktörden söz ettik. Bunlar, dil sorunu, toplumsal sınıf farklılıkları, yaş farkı, farklı yaşam biçimleri ve farklı düşünce tarzlarıdır. Başlangıçta bu faktörleri göz önünde bulundurabilecek durumda olmayan ve sıradan bir ilişki olarak düşünen Buser, ilişkinin ilerleyen aşamalarında bunların önemini algılar. Sonuçta ilişkiyi bitirmek için kendince en uygun yol olan uzaklaşmayı seçer.

Muschg, altı burslu arasında, yabancı bir ülke ve kültür içinde bir kadınla ilişki kurulduğunda ne gibi sorunlar yaşanacağını Buser'de göstermiştir. Sonuçta Buser Yoko'dan ve karısından ayrılmıştır. Muhakkak ki, Yoko'dan ayrılmasındaki tek etken yaşadığı kültürlerarası sorunlar değildir. Fakat bu en büyüğüdür.

III. 1. 2. Florian Distel

Diğer beş burslu aday ile birlikte Japonya'ya giden fakat orada intihar ettiği için onlarla birlikte İsviçre'ye geri dönemeyen Distel, altı aday arasında, kendilerine verilen süre içinde içine girdiği yabancı toplumun her kesimine ulaşmak ve o kesimlerle ilişki kurmak hevesi en yüksek olan aday olarak göze çarpmaktadır. Kendisiyle ilk karşılaştığında karşısındaki kişiye gerçek kişiliğini açıkça belli etmeyecek kadar alçak

gönüllü görünen ve o kişide sıradan bir insan imajı uyandıran Distel'i anlatıcı ilk cümlelerinde şöyle nitelendirmektedir:

"Başlangıçta Distel bana sıradan, fazla özellikleri olmayan bir insan, zavallı bir yalancı gibi geldi." (SH. s.47)

Fakat Bischof, daha sonra onunla yaptığı konuşmalardan ve yazdığı kompozisyondan onun çok farklı bir kişi olduğu düşüncesine sahip olur.

"Şunu belirtmek zorundayım, Distel, prensiplerini ve kişiliğini sonuna kadar yanında taşımış biriydi." (SH. s.47)

"Onun tanımadığı hiçbir kimse, bilmediği hiçbir şey yoktu." (SH. s.50)

Distel, kendisini iyi yetiştirmiş, hemen her konuda geniş bilgi sahibi ve uzlaşmacı tutumunu ön plana çıkarmayı başaran bir kişidir. Bischof, raporunda ondan her bahsedisinde onu övmekten geri kalmaz.

"O, hayatta karşılaşılabilecek nadir insanlardan biriydi. Eğer ölmeseydi bu görev için söz konusu olabilirdi. Bana göre her türlü eğitimi almış biriydi. Yazdığı kompozisyonu okumasının sonuna doğru yaklaşmıştı. Odada bulunan herkes dikkatlice onu dinliyordu. O anda Akinori odaya girdi ve Distel'in son birkaç cümlesini dinlemesine rağmen olayı tam olarak anlamıştı. Kullandığı dil heyecan vericiydi. Her kelimesiyle ikna edici bir dil kullanıyordu." (SH. s.114,115)

Kendince doğru olanları söylemekten kaçınmayan Distel, içinde buldukları yabancı kültürü diğer adaylardan daha önce tanımaya başlamıştır. Altı aylık sürenin son onbeş günü içinde diğer adaylarla birlikte yapılan ve firmanın Japonya'daki temsilcisi Akinori'nin de hazır bulunduğu toplantıların birinde, söz Japon geleneklerine geldiğinde Weigerstorfer'in sözünü keser ve onun fikrine şiddetle karşı çıkar.

“Yaşlıları zayıf, aptal ve önemsiz diye nitelendirirken ne söylediğiniz farkında bile değilsiniz. Bay Akinori ile konuşurken ses tonunuzu yükselterek hatta bağırarak ve parmağınızla onu işaret ederek ona haksızlık ediyorsunuz. Bu ülkede yaşlı bir erkek ve yaşlı bir bayan, kendilerine tolerans gösterilen sevimli ve neşeli figürlerdir. Tiyatroya gidin ve onlara nasıl saygı gösterildiğini görün. Sizin gibi onlarla alay eden insanlar tamamıyla eğitimsiz cahil insanlardır.” (SH. s.237)

Distel'in amacı, içinde bulunduğu yabancı kültürü yakından tanımaktır. Bu düşünceyle söz konusu kültüre sahip toplumun her kesimine ulaşmak ister. İlk başlarda Osaka'da Germanistik öğrenimi gören bir Japon genci sayesinde yabancı kültürün günlük yaşamda ilk göze çarpan özelliklerini tanımaya çalışır.

“O toplumda yadırganacak bir davranışta bulunmamak için çekingen duruyordu. Ona çok soru soruyordu. Basit bir hareketin bile arka planında olabilecek kültürel farklılığın farkına önceden varmak istiyordu. İlk etapta bunları araştırıyordu.” (SH. s.77)

Japon mucizesinin gerçekleşmesinde önemli rol oynayan “Büyük iş başarmak istersen küçükle başla. Küçük hizmetler giderek büyük işlere dönüşür”^{*} ilkesini çabuk kavrayan ve daima göz önünde bulunduran Distel, daha sonra toplumun üst düzeyinden kişilerle ilişki kurmaya başlar.

“O, Baron Kanda'nın evine girip çıkıyordu, onun oğluyla müzik yapıyordu. Yabancılara kapalı olan dini törenlerde hazır bulunuyordu. Kanda'nın kızının düğününde şirin teşrifatçı rolünü üstlenmişti. Kız Koto çalarken onun yanındaydı.” (SH. s.51)

---

^{*} 19.Yüzyılın ünlü Japon bilimadamı ve aydını Ninomiya Sontoku'nun (1787-1856) bu ilkesi Japon mucizesinin gerçekleşmesinde hareket noktası olmuştur.(Bkz. Bozkurt Güvenç, Japon Kültürü, s.372)

Yabancı bir kültür içinde olsa dahi insanlarla ilişki kurmada böylesine sorunsuz olan Distel, Japonya'daki altı aylık ikametinin sonunda intihar eder.

“Dönüş günü diğer beş burslu aday oradaydı. Distel yoktu. Kaldığı otelde saat altıda banyonun hazırlanmasını istemişti, saat yedi için alabalık ısmarlamıştı. Öğleden sonrasını odasında geçirmişti. Saat yedi buçuk olduğunda restorana dönmemişti. Lokanta görevlisi odasına gitti. Distel kapıyı açık bırakmıştı. Banyoda küvetin içinde duruyordu. Başı göğsüne doğru eğilmişti. Görevli önce onun uyuya kaldığını düşündü. Sonra koku dikkatini çekti ve banyo suyunun koyu renkli olduğunu fark etti. Akşamın kızılığı gibi kendi kanında yüzüyordu. Su onunla birlikte soğumuştur, acı çekmeden ölmüş olmalıydı.” (SH. s.52,53)

Onun hazin sonuna romanın akışı içerisinde nedeni açıklanmaksızın sayısız kez dikkatimiz çekilmektedir. Distel'in ölümündeki sır, ancak romanın son sayfalarında açıklığa kavuşturulmuştur. Homoseksüel olan Distel, din görevlisi olan babasının baskısı altındadır.

“Onun cinsel seçiminden utanmadığını biliyorum, utanması gerekmiyordu. Babasının baskısı altında eziklik hisseden Distel, bu eziklikten ve baskıdan utandı ve ölümü seçti.” (SH. s.307)

Muschg, bir tarafta içtenlik ve kişiliği, diğer tarafta dış dünyanın baskıcı yönünü ve çıkarıcılığını dile getirmektedir. Toplumdaki paylaşımsızlığın ve iletişim eksikliğinin sonuçlarını gözler önüne sermek amacındadır. Bu yönde toplumu eleştirirken şu yorumu yapmıştır:

“Burada ölmek zorunda olan kaderin bir kurbanıdır. Distel, bizim yüzümüzden ölmüştür. Hayatı paylaşmamaktan, hayatı anlatmayı öğrenememekten öldü. Bu konuda yapmamız gerekenleri yapmadık. Yapmak istediğimizde ise geç kaldığımızın farkına vardık. Onda eksik olan şey ise, paylaşım ve anlatımı zamanında kendisinden talep etmeyen kişilerdi. Düzelmeye mümkün olmayan toplumda onun ölümü

istisna değildir, bilakis normal durumdur. Böyle yaşamaya devam ettikçe böyle ölmeye devam edeceğiz. Romanda Distel figüründe tüm bunlar açıkça dile getirilmiştir.”⁷⁰

Burslular hakkında rapor hazırlamak ve firma genel müdürüne sunmak için Japonya'ya giden Bischof, yer yer bursluları eleştirirken, geziyi planlayan firma sahibi, Manuel Inauen'i de eleştirmekten ve onların orada yaşadığı olumsuz olayların suçunu firmaya yüklemekten geri kalmaz. Bischof, bursluları eleştirmesinin yanı sıra, onlar için baba rolünü oynar ve Manuel'e karşı onları korumayı ve haklı çıkarmayı dener. Distel'in intiharı konusunda kendisini de sorumlu hisseder.

“Distel ile yaptığım görüşmeler yeterli değildi. Sonuçta kötü olaylar gerçekleşti. Yasumia'da onunla geçirdiğim birkaç haftalık süre içinde onun dünyasına yaklaşmayı başaramadığım ve bunu telafi etmek için bir çaba gösteremediğim söylenebilir.” (SH. s.116)

Florian Distel'in, babasıyla arasında olan ve kendisinin hiç bir zaman dile getiremediği, romanın sonunda açıklığa kavuşturulan özel bir sorunu vardır. Distel'in intihar şeklinde gösterdiği tepkiden sorunun çözülemeyecek boyutta olduğu çıkarılabilir. Farklı bir cinsel tercihi vardır. Babasıyla oturup konuşarak sorunu çözme yoluna gitmek yerine tek çıkış yolu olarak intiharı görür. Muschg'un, **Fremdkörper**, **Liebesgeschichten** ve **Entfernte Bekannte** adlı öykü kitaplarında ortak motif olan *“insan ilişkilerindeki iletişim kopuklukları”*, **Im Sommer des Hasen** adlı romanda Distel ve Buser figüründe görülmektedir. Distel, babasıyla ve içinde yaşadığı toplumun diğer bireyleriyle bu yönden bir kopukluk içindedir.

Onun intiharı toplumdan kaçıştır. Yıldız Ecevit, çağdaş İsviçre-Alman Edebiyatı'nın yapı taşlarından biri olarak nitelendirdiği Adolf Muschg'un romanlarında kaçış konusunun sıklıkla yer aldığını, bireyin,

⁷⁰ Adolf Muschg, **Vorwort** in: Zorn, Fritz, Mars, Kindler 1977, München, s.22

içinde yaşadığı topluma uyum sağlayamadığında bu yola baş vurduğunu vurgulamıştır.⁷¹

Muschg'un eserlerinde çoğu erkekler, içinde buldukları zor durumda çıkış yolunu intiharda görürler. Bazıları evliliklerinden kurtulmak için intihar ederler. Bu kavram, **Brämis Aussichten** adlı öyküsünde öykünün kahramanı Brämi'nin (BA. s.23), **Noch ein Wunsch** adlı öyküsünde Martin'in arkadaşının intiharından şüphelenmesi (NW. s.66) ve filme uyarlanan **Deschima** adlı romanda otuz yaşındaki oyuncu Patrick Goßler'in intiharı denemesi (D. s.74) şeklinde ortaya çıkmaktadır. **Im Sommer des Hasen** adlı romanımızda intihar eden Distel evli değildir. Onun sorunu evlilik değildir. Onun kurtulmak istediği, başta babasının olmak üzere toplumun baskısıdır. Diğer figür Buser evlidir fakat intihar etmez. O, belki de böylesi bir yöntem ile çözüme ulaşmanın anlamsız olacağını kavramış ve karısından uzun bir süre uzak kalmanın intiharı engelleyeceğini düşünmüştür.

İntihar etmiş kişiler artık yaşamadıkları için bu aşamadan sonra onların duygusal dünyalarını araştırma olanağı ortadan kalkmıştır. Yani intiharın bilimsel yönden incelenmesi oldukça güçtür. Ayrıca intihar olgusunun yapısı da karmaşıktır.⁷² Ancak elimizde o kişinin, o ana kadar yaşamış olduğu olayları belgeleyen, kendisinin ya da ilişki içinde olduğu diğer kişilerin anlatımları vardır. Anlatıcı Bischof, Gesell'in İsviçre'ye döner dönmez Distel'in babasıyla yaptığı görüşmeden aktardıkları ile intihar nedenini açıklamaktadır.

Ölümü yaşamaya tercih eden bir insanın eylemi olan intiharı Fransız sosyolog Emile Durkheim "*Ölen kişi tarafından ölümle sonuçlanacağı bilinerek yapılan olumlu ya da olumsuz bir edimin, doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her ölüm olayına intihar denir*"⁷³ şeklinde tanımlamıştır. İntihar, yaşamak için her türlü savaşı göze

⁷¹ Bkz. Yıldız Ecevit, **İsviçre-Alman Edebiyatı**, s.99-100

⁷² Bkz. Engin Geçtan, **Normaldışı Davranışlar**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995, s.163

⁷³ Emile Durkheim, **İntihar – Toplumbilimsel İnceleme**, Çeviren: Prof.Dr. Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara, 1992, s.24-25

alamamaktır. İnsan, kendisini yaşama sevincinden ve gücünden yoksun bırakan, geleceğe dönük arzu ve ideallerinin artık bir anlamının kalmadığı şeklinde düşüncelere sahip olmasına neden olan bir takım koşulların ortaya çıkmasıyla ancak en önemli hakkı olan yaşama hakkını kendisi yok edebilir. Ölüm ve intihar olgusunun tarihsel sürecini inceleyen Philippe Aries, bireyin içinde yaşadığı topluma yabancılaşması sonucu bir çıkmaza girebileceğini ve çözümünü intiharda bulabileceğine işaret etmiştir.⁷⁴ Belirli koşullar ortaya çıktığında girişilmesi zorunlu bir davranış biçimi olarak kabul edilen intihar olgusunun gerçekleşmesinde bazı toplumsal etmenler rol oynar. Kişi, bağlı olduğu toplumsal grubun amaçları uğruna kendisini feda edebileceği gibi, özdeşleştiği gruba olan bağlarının zayıflaması ve gruba yabancılaşması sonucu intihar edebilir.

Toplumdan kopma duygusunun intihar olgusunun oluşumunda en önemli etmenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Toplumun belirlediği ölçütlerin dışında olan bir yaşam biçimini benimseyen kişi, toplumun bakış açısı ve zorlamaları karşısında direncini kaybeder. Kendi toplumuna yabancılaşmıştır çünkü.

Kişinin, toplumun diğer bireyleri ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan bunalımları, verdiği herhangi bir mücadelede yenik düştüğü düşüncesine kapılarak kendi gözünde değersizleşmesi, yaşamın anlamını ve umudunu yitirmesi onu intihara sürükleyen zorlama etmenlerdir. İrfan Özen'e göre intihar fikri, umudunu büsbütün yitirmiş trajik insanın kaçınılmaz saplantısıdır.⁷⁵ İnsanlar, içinde buldukları güç koşulların günün birinde bitip yok olacağını ve bir çok şeyin düzeleceğini umut edebildikleri sürece yaşamlarını sürdürmek için çaba gösterirler. Bu durumda göstereceği tepki kişinin direncine bağlıdır. Direncini kaybeden kişi çoğu kez içine kapanarak bir çıkış yolu aramaya çalışır. Yaşadığı depresyonun temel ögesi yoğun karamsarlıktır. İntiharı ile kişi veya kişilere kızgınlığını ve tepkilerini gösterir.

⁷⁴ Bkz. Philippe Aries, **Studien zur Geschichte des Todes im Abendland**, Hanser Verlag, München, 1976, s.9

⁷⁵ İrfan Özen, **İntihar**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.33

Distel'in intihar nedeni hiç kuşkusuz Japonya'da yaşadığı kültürel çatışma değildir. Toplumun belirlediği ölçütler dışında bir yaşam tarzını benimsemiş olması, bu yüzden kendisi ile konuşarak aralarındaki sorunu çözümüleme yolunu denemeyen ve anlayış göstermeyen yakın çevresinin onu dışlaması sonucunda verdiği tepkidir.

Muschg, bu olayda toplumun geç kaldığına işaret etmiştir. İnsan yalnız başına boşlukta yaşamadığına göre, çevresinde varolan bütün olaylar onun düşüncesine ve davranışına etki edecektir. İşte bundan dolayı her türlü "içsel yaşam" hammaddesini dışarıdan almaktadır. Yani kişinin psikolojisini çevre belirlemede, yapacağı ve yapmayacağı her hareketi etkilemektedir. Bu noktadan bakıldığında, intihar gibi ancak bireyselliği içinde anlaşılabilen bir davranışı da toplumsal olgu diye açıklayabiliriz. İnsanın psikolojik durumunu belirleyen etkenlerin en önemlilerinden biri olumsuz aile ve çevre iletişimidir.⁷⁶

Muschg, Distel figüründe, kendi yaşamına başkaları değil de, kendisi yön vermek isteyen, fakat onlara karşı çıkışında başarısız olduğuna inanan, mücadele gücünü kaybeden kişiyi kompoze etmiştir. Romanda Bischof'un, Distel'in intiharında kendisini de suçlu göstermesi, toplumun bir bireyi olarak vicdan azabı çektiğinin işaretlerini vermektedir. Bu vicdan hesaplaşmasının ardındaki hedef, sadece kendisinin bireysel sorumluluğunu yerine getirmemesi değildir. Gözler önüne sermek istediği şey toplumun ilgisizliğidir. Aslında suçladığı toplumun ta kendisidir. Toplum, sorumluluğunu yerine getirmemiştir.

Muschg'un amacı, satırlar arasında sessizce ortaya çıkan suç ortaklığı imajıyla okuyucuyu düşünmeye sevk etmek ve onu sürekli olarak çağıyla hesaplaşma içine çekmektir. Muschg, bireyi toplumsal yaşam içinde bekleyen asıl tehlikenin, toplumun birey üzerindeki baskısı ve kişinin kendi kimliğini özgürce seçme hakkının elinden alınması olduğunu göstermek çabasıdadır. O, toplumsal gerçekliği kendine özgü anlatım şekliyle vermiştir.

⁷⁶ Özcan Köknel, **Depresyon-Ruhsal Çöküntü**, Altın Kitaplar, İstanbul, 1992, s.124,125

Distel'in intihar etmesinin asıl nedeninin, yabancı kültürde yaşadığı sorunların olmadığını vurgulamıştık. Onun, intihar etme düşüncesini eyleme dönüştürmesinde kültürel etkileşimin önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Buna dayanak olarak şunu gösterebiliriz; Japon kültüründe doğrudan anlatım yerine dolaylı anlatım egemendir. Açık seçik anlatımdan kaçınma Japon Kültürünün kendine özgü bir biçimidir.⁷⁷ Kastedilmek istenen şeyler karşılıklı konuşmalarda ve davranışlarda açıkça ortaya konmaz, adeta karşıdaki kişinin, beynini zorlayarak kendi çabasıyla sözlerin ve davranışların arka planında anlatılmak istenenlere ulaşması amaçlanır. İşte Distel, bu konuda Japon kültüründen etkilenmiştir. Toplumun kurallarına karşı çıkışını dolaylı anlatımla gerçekleştirmiştir. Babası ve çevresiyle iletişim kopukluğu içinde olan Distel, doğrudan anlatımı başaramamış, intiharı ile dolaylı anlatım yolunu seçmiştir.

Bozkurt Güvenç, Japon insanının ruh ve akıl sağlığı konusunu ele alırken şu yorumu yapmıştır:

"Akıl-ruh sağlığı ya da hastalıkları sanıldığı gibi ruh hekimlerinin belirlediği bir denge değil, toplumun-kültürün betimlediği sosyal-kültürel bir olgudur. Kimin akıllı ve dengeli olduğuna -hekimler değil- toplum karar verir. Çoğu ülkelerde, başkalarına kötülük edenler, saldırganlar, yaralayanlar, öldürenler, kuşkusuz birer suç işlemiş ve suçlu sayılır ama savunma avukatınca suçlunun akıl-ruh sağlığından şüphe edilmez. Suçlular cezalandırılır. Oysa aynı ülkelerde, kendi canına kıyanların arkasından çoğu zaman "Akıl-ruh sağlığı pek yerinde değildi" denilir. Kısacası, başkasına saldırmak olağan, insanca bir davranış; kendine saldırmak "akıl-ruh hastalığı" sayılır. Japonya'da bunun tersine bir ayırım geçerli gibidir. Başkalarına ve topluma karşı suç işleyenler dengesiz/saldırgan, kendilerine karşı suç işleyenlerse onurlu kişiler, yiğitler olarak kabul edilir." ⁷⁸

⁷⁷ Bozkurt Güvenç, **Japon Kültürü**, s.351

⁷⁸ Bozkurt Güvenç, **a.g.e.** s.355

Distel, kendisine karşı suç işlemiş ve kendince onurlu kişinin yapması gereken ne ise onu yapmıştır. Japon kültüründe oldukça önemli bir davranış biçimini benimsemiştir. Distel, yabancı bir kültür içinde kültürlerarası sorunu mümkün olduğunca az yaşama çabası içine girmiştir. Onun sorun yaşadığını değil, bilakis etkileşim içinde olduğunu söyleyebiliriz.

III. 1. 3. Adalbert Huhn

Altı burslu arasında Japonya'ya gitmeden önce o ülkeden biriyle temas kurabilen tek kişi Huhn'dur. İsviçre'de iken adresini bir Japon misyonerden aldığı Japon Buda rahibine mektup yazar. Rahip, Huhn'a doğrudan cevap vermez, aksine bir öğrencisi aracılığıyla iletişim kurar. Huhn, altı aylık Japonya gezisinden Budizm'i ve onun dallarından biri olan Zen Öğretisi'ni* yakından tanımak için yararlanmak amacındandır.

Anlatıcı Bischof, onun konuşmasından giyimine katar bir çok özelliğinden bahseder:

"Huhn'un çok tuhaf bir konuşma tarzı vardı. Ses tonu bazen yükseliyor, bazen de mırıldanıyor gibiydi. Gönderilen yayını tam alamayan radyoda kesik kesik çıkan sesler gibi konuşuyordu." (SH. s.68)

"Adalbert Huhn ile sohbet ederken, onun konuşmalarının istediği yöne doğru esen rüzgara benzediğini söyleyebilirim. Konuşurken, birden bir antenin diğer bir yöne çevrilmesi gibi ses tonuyla birlikte konuyu da değiştiriyordu." (SH. s.69)

"Yasumia'da diğer burslularla toplu olarak yaptığım konuşmalarda kendisine yöneltilen sorularda Huhn beceriksiz ve pısırıkça

---

* Çalışmamızın 83 ve 84.sayfalarında Zen öğretisi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir

davranıyordu. Ya soruları duymuyor, ya da onları duygusuzca ve anlamsız uzunluk ve kısalıkla cevaplıyordu.” (SH. s.88)

“Huhn Japonlar gibi giyinmişti.” (SH. s.88)

“Kızarmış ve çökmüş yanaklarıyla, bu kez kareli gömleği ile Huhn göründü.” (SH. s.285)

Bischof, yukarıdaki eleştiri ve yorumlarına daha önemlisini ekler:

“Huhn, beceriksiz ve ilişki kurma yeteneğinden yoksundu.” (SH. s.150)

Önceleri Huhn'un kişisel yeteneklerini ve özelliklerini eleştirel açıdan dile getiren anlatıcı Bischof, daha sonra onun yabancı kültürün içine girişinin tam anlamıyla gerçekleşmemesini Japonya'da uzun süre yaşadığı bağırsak enfeksiyonuna bağlar.

“Hastalığı, Japonya'daki ikametinin meyvelerini vermesi konusunda onu aldattı.” (SH. s.119)

Bischof, diğer burslularda olduğu gibi Inauen Suisse firmasına karşı Huhn'un yanında yer alır. Huhn'un hastalık öyküsünü Bischof bir psikoterapist gibi sabırla dinler.

“Huhn'un konuşmaları, ilk önceleri sadece dalgın ve kendi kendine konuşan birininki gibi geliyordu. Onu sabırla dinledim. Konuşması, toplumun ortasında toplumsuz birinin karşı büyüğü idi.” (SH. s.117)

Bischof açıkça belirtmese de Huhn'un hastalığının nedeni, alışmada zorluk çektiği, hatta hiç alışmadığı Japon yemekleri olarak gösterilmektedir.

“Biliyor musunuz? Japon mutfağına tahammül edemediğim bir gerçektir. Bu, benim tüm hevesimi ve direncimi kıran bir gerçektir.”
(SH. s.143)

“Beni tekrar ayağa kaldıran Batı mutfağıdır.” (SH. s.144)

Huhn'un bu sorununun üstesinden gelmesinde ona yardımcı olmaya çalışan biri vardır. İki hafta boyunca evinde kaldığı Buda rahibi Ebihara'nın ev işlerini yapan hizmetçi kadındır bu kişi. Evde geçen olayların kısa bir kesitini anlatıcı romanda şöyle aktatır:

“Daha sonra Huhn, Ebihara'nın evinde birkaç hafta kaldı. Ebihara evde olduğu sürece Zen hakkında konuşuyorlardı. Ebihara'nın Almancası hiç de fena değildi. Huhn'un sorununu bilen hizmetçi kadın, alışık olmadığı yeşil Japon çayını değil de Avrupalıların damak zevkine uygun olan siyah çay ikram ediyordu. Bu çayın, Avrupa'ya kıyasla Japonya'da daha pahalı olduğunu Huhn biliyordu. Yanında limon vardı. Şımartılıyordu. Bu da ona acı veriyordu” (SH. s.129)

Çok önemli gibi görünmese de hizmetçi kadının yaptığı kültürel açıdan bir yardımdır.

Huhn'un asıl ilgi alanı felsefedir. Sürekli Hegel'in kitaplarını okumaktadır. Kendisine uğur getirdiğine inandığı Hegel'i daima yanında taşımaktadır. Anlatıcı bunu mizahi bir şekilde dile getirmektedir.

“Onunla karşılaştığımızda elinde tuttuğu kitap muhakkak ki Hegel'in kitabıydı. Felsefe mi tahsil ediyordu yoksa? Bunu hiç açıklamadı. Tıraş olmak için lavaboya gittiğinde bile pijamasının altında hep Hegel vardı. Onu tuvalete de yanında götürüyordu.” (SH. s.119)

Huhn'un Japonya'ya geliş amacı sadece Hegel'i okumak için kendisine değişik bir ortam bulmak değildir. O, Firmanın kendisine verdiği görevin yanında Zen-Budizmi'ni yakından tanıma fırsatını elde etmek, bu doğrultuda Hegel-Zen sentezini oluşturmak ve geliştirmek de

istemektedir. Buda rahibi Ebihara'nın bir öğrencisi tarafından Yasumia'da karşılanan Huhn, Ebihara'nın kendisine tahsis ettiği bir odada kalır. Günlerini Zen'i öğrenmek için tapınaklarda geçiren Huhn oldukça zorlanır. Huhn'un bu konuda yaşadığı zorluklar, romanda şu cümlelerle belirtilir:

"Bir hafta boyunca Buda rahibi ve onun öğrencisi ile başlangıçta Zen'in basit özelliklerini tanımak için oturmak, nefes almak gibi eksersizler yaptı. Huhn, alıp verdiği soluklarını saymayı öğrendi. Önce birden yüze kadar, sonra tekrar bir, iki, üç. Unutmasın diye sürekli tekrarlıyordu. Onbeş dakika sonra bacakları ağrıyordu. Baldırından başlayan bir titreme daha sonra tüm vücudunu sarıyordu. O an hiçbir şey düşünemiyordu. Onuncu dakikadan sonra ölü noktayı aşıyordu, o an hiçbir şey hissetmiyordu. Nobunaga, bu oturma süresini yavaş yavaş artırıyordu ve yarım saate çıkarıyordu. Daha sonra ellerini yavaşça iki yana açıp ayağa kalkıyorlardı. Huhn, bu öldürücü işkenceye dayanamaz hale geliyordu." (SH. s.127,128)

Huhn, Zen'in ne olduğunu tanımaya çalışmaktadır. Zen öğretisinde neler vardır, neler olup biter?

Zen, Buda dininin belli başlı kollarından biridir. Birinci yüzyılda Hint'ten Çine gelmiş ve daha sonraları 8. Yüzyılda gelişme göstererek 12. Yüzyılda Japon adalarına ulaşmış olan Budizm'in özü, bilgelik ve coşkulu sevgidir. Bilgelik, dünyanın anlamını ve yaşamın önemini kavramaktır. Bilge kişi bencil kar hesaplarından sıyrılmış, kendi varlığını başkalarına aydınlık götürmeye adanmış kişidir. Bilgelik kişinin içindedir. Zen, akılcılığı ve biçimsel akıl yürütmeyi öngörür. Zen, Budistlere göre, okuyup dinlenerek, gözlem, deney, çözümlenme ve sezgisel kavrayış ile elde edilen gerçek bilgileri kapsar. Bunların içinde sezgisel kavrayışı başarmak Zen yolcusu için çok önemlidir. Salt gerçek yaşantıdır. Yaşantıyı dıştan çözümlenmeye çalışan ve bu yolla bilgi kuramına varmaya uğraşan kimse Zen öğrencisi, Zen yolcusu sayılmaz. Bir din olarak Zen geri dönüşe izin vermez, buyrulan yapılacak, başlanan bitirilecektir. Zen bir irade dinidir.

Ölüme karşı takındığı baş eğmez yürekli tavır, Japonlara çekici gelen derin bir tutkudur. Kısaca Zen, kişiyi dolaysız, sezgisel yaşantıya yöneltir, sanata ve yaratıcılığa yakındır. Eğitimi manastırlarda, dağlarda çalışıp yaşayarak yapılır. Zen'in amacı kişiyi aydınlığa çıkarmaktır. Zen'e göre insanoğlu, güzelliği belki gözleriyle görmez ama üçüncü gözüyle kavrar, duyar ve yaşar. İşte Zen ve sanat bu ilkede birleşir.⁷⁹

İşte Huhn'un tanımak istediği ve Hegel ile sentezini oluşturmak istediği Zen kısaca bu özellikleri içermektedir. Huhn, Zen'in yorucu, özveri ve sabır gerektiren eğitimine katlanamamış, kültürün önemli öğelerinden biri olan din konusunda sorun yaşamıştır. Başlangıçta, sorun yaşamadan kolaylıkla yabancı kültürün içine girmeyi başarabileceğini düşünür, fakat düşündüğü gibi olmaz. Okuyucu ilk etapta Huhn'un bu konudaki başarısızlığının nedenini hastalığı olarak algılayabilir. Sorunun kültürel yönü vardır. Yabancı kültürle yüzleşme Huhn için istediği gibi olmamıştır. Huhn bunu şöyle itiraf eder:

"Bana tamamiyle yabancı olan Zen için olgunlaşmadığım ortaya çıktı. Bu benim için bir şanstı ama şansımı ne yazık ki kaybettim. Zen yerine bedenimde bir hastalık oluştu." (SH. s.143)

Ebihara'nın evinde ve manastırda geçirdiği bir haftalık süreden sonra Ebihara onu Zen öğretisi hakkında daha çok bilgilenmesi ve bu konuda kendisini daha da geliştirecek fırsatı yakalaması için Matsuhima'ya gönderme kararı alır. Fakat Huhn onun bu kararını uygulamaz ve budist tapınakları ile ünlü bir başka kent olan Ueno'ya gider. Orada turistlerle birlikte görülebilecek tarihi eserleri ziyaret eder. Oradaki tapınakları sadece dışarıdan izler, içlerini gezmez. Huhn, manastırda yaşadıklarından uzaklaşmak için böyle bir seyahat yapar ama henüz kendisini toparlayamamıştır. İlk iş olarak bir amerikan dergisi satın alır, daha sonra saçlarını uzatmayı düşünür. Bu tip davranışlarının arka planında yatmakta

⁷⁹ Bozkurt Güvenç, *Japon Kültürü*, s.165-169

olan gerçek ise, Huhn'un ruhsal yönden kendisini rahatlatmak amacıyla olmasıdır.

"Görüyorum ki, Japonya'da saçlarınızı uzatmışsınız dediğimde, kendisini ruhsal açıdan sağlıklı ve iyi hissettiğini söyledi." (SH. s.68)

Saçlarını hiç uzatmayan, hatta sürekli usturaya vurduran Buda dini mensuplarının tam zıttı bir davranış biçimini sergilemek, belki de hem onlara hem de yakından tanımak istediği ve başarısız olduğu Zen öğretisine tepkisini göstermek için Huhn'un saçlarını uzatmak amacıyla olduğunu söyleyebiliriz. Bu, yaşadığı kültürel sorunu aşmak veya artık onu hatırlatacak herhangi bir işaretle karşılaşmamak için gösterdiği bir davranış biçimidir.

Huhn, içine girdiği yabancı kültürde karşılaşacağı sorunları aşabilmek için ilk etapta öğrendiği etkili bir yöntem uygular. Özellikle dil konusunda İngilizce kelime hazinesinin yetmediği anlarda özür dilemeyi ve bu yolla çoğu güçlükleri aşmayı başarır.

"Huhn, Japonya'da sık sık özür dilendiğinde sorunların kolay halledilebileceğini öğrenmişti." (SH. s.140)

Japonya'da doğanın yok edilmesi konusunda sadece Huhn eleştirel yorum getirmiştir. Çevre kirliliğini, ağaçların yok edilmesini, betonlaşmayı ve çarpık kentleşmeyi sert bir şekilde eleştirmektedir.

"Kıyı şeridi tamamıyla betonlaşmıştı. Tam arkasındaki sokakta bir kamyon kahverengi toz bulutunu peşinden sürükleyerek yol alıyordu. Yola eşlik edebilecek hiçbir ağaç bulunmuyordu. Senzaki dün burada kurulmuş bir köymüş, bugün yok olmuş." (SH. s.135)

Huhn, geçirdiği enfeksiyon hastalığının kendisine tanınan altı aylık süre içinde yabancı kültürle yüzleşmesini kısıtlamasına rağmen mümkün olduğunca o kültürün içine girmeyi dener. Fakat kendi

yetiŖme tarzının, geleneklerinin ve zorluklar karŖısında dayanma g¼c¼n¼ çabuk yitiren bir kiŖilięe sahip olmasının buna izin vermediğini anlar. Özellikle din konusunda hayal kırıklığı yaŖar. Onun konuŖmalarında kendi dini ile, tanımaya çalıŖtığı Budizm arasında net bir kıyaslama yaptığı söylenemez, fakat k¼lt¼r¼n önemli bir ögesi olan dini tanıma konusunda yaŖadığı zorlukları açıkça ifade etmesinden, sorunlarla karŖılaŖtıęını çıkarabiliriz.

Muschg, romanında kullandığı fig¼rlerden biri olan Huhn'a, özellikle k¼lt¼r¼n yukarıda söz¼n¼ ettiğimiz oldukça önemli bir unsuru olan din konusunda k¼lt¼rlerarası sorun yaŖatmıŖtır. Bunun yanı sıra, k¼lt¼r¼n önemli sayılabilecek unsurlarından olan yemek ve beslenme konusunda sorunları yaŖayan yine Huhn'dur. Her iki konuda da baŖarısız olmuŖtur. Muschg, Huhn'u baŖarısız göstererek k¼lt¼rlerarası sorunların aŖılmasının ne denli güç olduğunu, yabancı k¼lt¼r¼ tanımak istemenin veya aŖırı arzu etmenin sorunun üstesinden gelmeye yetmeyeceğini, bunların yanı sıra sorunları aŖmada kiŖinin yetiŖme tarzının ve kiŖilięinin etkili olduğunu vurgulamıŖtır.

III. 1. 4. Johannes Eugen Mörgeli

ÇalıŖmamızın giriŖ bölümünde de değindiğimiz gibi romandaki fig¼rlerden Buser ve Mörgeli, yazar Adolf Muschg'un özyaŖamsal özelliklerinin taşıyıcısı konumundadırlar. Buser'in evliliğinde sorunları vardır ve boşanma noktasına gelmiŖtir. Muschg ise gerçek yaŖamında boşanmıŖ ve ikinci bir evlilik yapmıŖtır. Diğer yandan Muschg, bu romanı yazdığında üniversitede asistan olarak çalıŖmaktadır. Romanda diğer bir fig¼r olan Johannes Eugen Mörgeli bir üniversitede öğretim elemanı olarak görev yapan biri konumundadır. Onun asıl amacı, aldığı bu burs ile Japonya'ya giderek orada doçentlik tezi için gerekli materyali toplamaktır.

"Inauen Suisse firmasının verdiği burs ile altı aylık sürede Japon eğitim sistemi ile karşılaşmak ve onu tanımak istiyordu. Tüm ülkeyi dolaşmaktaki başlangıçtaki amacı. Daha sonradan okuluna dönüp dönmeyeceğini sorduğumda başını kaldırdı, vereceği cevap konusunda kararsız olduğu açıktı. Tezini düşünüyor olmalıydı. Eğitimden tiyatroya kadar tüm materyallerini toplamıştı." (SH. s.80)

Mörgeli, mesleğinde yükselmek için doçentlik tezini hazırlamak zorundadır. Bu doğrultuda Japon eğitim sistemini iyi analiz edebilmek için Japon öğrencilerle iletişim kurar. Daha sonra kısa zaman içinde Japonların Brecht'i sayılan Soka Gakkai hakkında kitap yazmak fikrine kapılır. Fakat elde ettiği materyallerin kendisine yetmeyeceğini anlar. Asıl yapması gereken, halkın içinde dolaşarak onlarla ilişki kurmaktır. Bunu başaramaz, önemli boyutta bir kontakt kuramaz. Bundan dolayı Japon insanını ve kültürünü tanıyamaz. Mörgeli, aslında kendisi ve daha doğrusu kariyeri için çok önemli olacak adımı atamamıştır. Bunun nedenlerini şöyle açıklar:

"Önemli olan, yabancı bir ülkede bulunmak değil, aksine o ülkede bir an önce doğru insanlarla ilişki kurmaktır, ben bunu başaramadım. Onların davranışlarını anlayabilmem için gerekli altyapım yoktu. Böylesine önemli bir çalışma için altı aylık süre yeterli değildi, ayrıca organizasyon sorun olmuştu." (SH. s.246)

Muschg, romanda kendisi gibi öğretim elemanı olan Mörgeli'ye fazlaca kültürlerarası sorun yaşatmamıştır. Burada taraflı davrandığını söyleyebiliriz. Mörgeli yabancı kültürle yüzleşmez. Japonya'da Germanistik öğrenimi gören öğrencilerle geçirdiği zaman içinde, göze çarpan bir sorun yaşamamıştır. Yabancı bir ülkede kendi dilini konuşabilen insanlarla birlikte olması, sorun yaşamamasında oldukça önemli bir etkidir. Buser'in yaşadığı dil sorununu o yaşamamıştır. Doçentlik tezini hazırlaması konusunda hedefe ulaşmak için ilişki içine girmesi gereken kesim ise toplumun orta ve alt tabakasıdır. Bunu ancak Japonya

ikametinin son zamanlarında anlayabilen Mörgele için süre bitmiştir. Adeta yabancı kültürle yüzleşme şansını kaybetmiştir. Muschg, ona ayrıcalık tanımış ve belki de kendi mesleğinden birinin sorun yaşamasından kaçınmıştır.

Bunun yanı sıra Muschg, Mörgele'yi öven veya yeren anlatımlara yer vermemiştir. Sadece, anlatıcı Bischof ile Mörgele'nin karşılaşmalarının ardından Bischof'un Mörgele hakkındaki ilk izlenimlerini şu cümlelerle aktardığını görmekteyiz:

"Pek sempatik sayılmazdı." (SH. s.39)

"Elindeki güneş gözlüğüyle tatile çıkmış biri gibiydi." (SH. s.39)

"Kocaman göbeğiyle orada duruyordu." (SH. s.39)

Daha sonra Bischof onun yabancı kültürle doğrudan temas içinde olmadığını şöyle aktarır:

"Aktardığı bilgiler deneyimleri sonucu değil, bilakis kitaptan okunarak öğrenilen bilgilerdi." (SH. s.79)

Muschg'un, Mörgele figürü ile, kişinin yabancı kültür içine girmeden önceki yaşam devresinde aldığı kültür ve yetişme tarzının yabancı bir kültür içine girdiğinde yaşayacağı sorunlar açısından etkili olacağını, az ya da çok sorun yaşamasının buna bağlı olacağını göstermek istediği sonucuna varabiliriz.

III. 1. 5. Paul (Pic) Weigerstorfer

Asıl mesleği film eleştirmenliği olan Weigerstorfer, altı burslu içinde Japonların özelliklerini tanımaya en hevesli ve istekli kişi olarak görülebilir. Japonların özelliklerini ve kültürünü daha yakından tanınması için o kültürün

içine girmesi gerekmektedir. Weigerstorfer bunu yapar ama değişik bir yöntem izler. Söz konusu kültürün içine doğrudan değil, dolaylı yoldan girer. Mesleği ile bağlantılı olarak altı aylık süreyi ekran karşısında, sinemada, tiyatrodada ve film stüdyolarında geçirir. Bu konuda kendince geçerli nedenleri vardır. Bunları şöyle dile getirir:

“Yüzyıllar önce yapılmış tapınakları görmek için neden Nara şehrine gideyim. Eğer film stüdyosunda olursam nasıl yapıldıklarını, nasıl inşa edildiklerini görürüm. Kameranın neleri görüntülediğine bakarsam yağmurda veya bir buda rahibinin önünde nasıl davranılacağını öğrenirim.” (SH. s.100)

Weigerstorfer, bir ülkenin varlığını ve özelliklerini inceleyip algılayabilmek için yegane yolun filmden geçtiğine inanmaktadır. Bischof ile yaptığı görüşmede de bunu dile getirir ve adeta bu konudaki haklılığını gösterme çabasındadır.

“Bir düşünüyü, bir cenaze törenini oradan geçmekte olan bir turistin rastlantı sonucu karşılaşarak tanıdığı gibi tanımadım, bilakis Japon rejisörün istediği gibi bir gereklilik, bir ihtiyaç olduğunda tanıdım. Bu filmler Cannes film festivalinde altın palmye ödülünü almak için çekilmezler. Burada Japon insanı kendini anlatır, onun için gerçek olanı yorumlar. Orası Japon gerçeğini kavrayabilme yeridir.” (SH. s.101)

Başlangıçta böyle bir yol izleyen Weigerstorfer, yabancı bir kültürü tanımada o ana kadar izlediği yolun pek yararlı olmadığı görüşüne varır ve kendisine verilen altı aylık sürenin sonuna doğru insanlarla iletişim kurmak ister. Böylece, altı aylık sürenin bir bölümünü Tokyo’da geçiren Weigerstorfer, başlarda gitmek istemediği Nara’ya gider. Orada gece kulüplerinde vaktinin çoğunu geçirmeye başlar. Canlı kişiliği ve girişkenliği sayesinde böylesine eğlence yerlerindeki insanlarla ilişki kurması zor olmaz. Özellikle Japon kızlarla kısa zamanda tanışma ve kaynaşma olanağı bulur. Geç de olsa Weigerstorfer, Huhn’un yapamadığını yapar;

yabancı bir kültürü tanımak için, o kültüre sahip insanlarla doğrudan ilişki kurmanın ne denli önemli olduğunu kavrar.

“...Weigerstorfer, dans ederken Japonlar gibi ne hoplayıp zıplıyor, ne de bükülüyordu. Aksine adeta suda yüzen beyaz çiçek gibi yürüyordu. Müzik bitene kadar dans ediyordu, kız ise adeta onun kolları arasında kayıyordu. Fakat adımları birbirine yabancıydı. Kızı yönlendirmeye çalışıyordu. Önce elini tutuyor sonra birden bırakıyordu. Kız Weigerstorfer'e ayak uyduramıyordu....” (SH. s.97)

Weigerstorfer yabancı olduğunu algılamıştır. Bir eğlence yerinde bile ummadığı bir şekilde sorun yaşamıştır. Ne o Japon kızı gibi dans edebilmiştir, ne de Japon kızı onun gibi. Böylesine basit bir konuda yabancılığı yüzüne vurulmuştur. Bu ilk deneyiminden oldukça etkilenen Weigerstorfer Yasumia'ya gider. Bischof, onun Yasumia'da yaşadıkları ve izlenimleri hakkında bize şu bilgileri verir:

“Weigerstorfer, esprili anlatımlarıyla dikkatimi çekiyordu. Olayları aktarırken daima alay içeren ifadeler kullanıyordu. Üzerinde göze çarpan haki renkte bir savaştı elbisesi vardı. Kollarını açık bir şekilde vitrine dayamış vaziyette duruyordu. Alnını ovuşturuyordu. Omzuna vurduğumda etrafına bakınarak düzeldi. Yasumia nasıl bir yer diye sorduğumda bana, ceketlerinde rozet olan, iş gezisine gelen, hemen bir bota binip gezintiye çıkan ve resim çektiren kişilerin geldiği can sıkıcı bir kasaba olduğunu, akşam saat yediden sonra hiçbir şeyin olmadığı, sadece çevreyi kirletme rekabetinin hüküm sürdüğü bir yer olduğunu söyledi.” (SH. s.59, 60)

Yasumia hakkında olumsuz yöndeki eleştirilerinin yanı sıra Weigerstorfer olumlu yönleri dile getirmekten de geri kalmaz. Onun olumlu düşünceleri, Yasumia yakınlarında bulunan bir köyde Obon Bayramı sırasında izlediği insanlar üzerindedir. Oradaki insanların doğal davranışları onu etkiler. Hayranlığını, *“İnsanlar önce bir halka oluşturuyorlardı, ardından dans başlıyordu. Parmak uçlarına kadar*

vücutlarını her yerleri hareket halindeydi. Rüzgar sanki piring tarlalarında esiyormuş gibi vücutlarında esiyordu. Öylesine hareketli ve hızlı dans ediyorlardı ki, elleri sanki bileklerinden kopup ayrılıyordu.” (SH. s.93,94) cümleleri ile dile getirir.

Weigerstorfer'in olumsuz eleştirilerle dolu anlatımlarının yanında olumlu olarak yansıttığı tek konu Obon bayramıdır. Bunun nedenini Obon'un ne olduğunu açıkladıktan sonra verelim. Japonca'da "Ataların ruhlarını karşılama" anlamına gelen Obon Bayramı Buda tapınağında yapılan törenle başlar. Töreni, küçük bir davulla tutulan 'tik-tak' temposu eşliğinde rahip başlatır. Bir tür ayin şeklinde tören devam eder ve 'tik-tak'ların durmasına kadar sürer. Rahibin yaptığı son duadan sonra insanlar tapınaktan ayrılarak yaşadıkları yerlerde eğlencelere başlarlar. Obon bayramının ilk gecesinde yapılan tören, renkli müzikli Katolik ayinlerini andıran anımsatan özellikleri yanında, Afrika yerlilerini andıran sanatsal bir yalınlığı ve Asya göçebelerine benzeyen büyüsel bir Şamanizmi vardır. Kurgu, yapım ve uygulama Japondur. Hepsinden belki vardır ama son derece özgündür.⁸⁰

İşte Weigerstorfer'in Obon Bayramı hakkında yaptığı olumlu eleştirilerin nedeni, bu bayramın başlangıç noktası olan törenin kendi dininde yapılan törenlerle olan benzerliğidir. Katolik ayinlerini anımsatan törende kendi kültüründen bir parça bulmuştur. Doğrudan ilişki kurduğu yabancı kültürde bulunduğu ve kendi kültürü ile az da olsa paralellik gösteren bir kesit onu mutlu etmiştir.

Daha önceden de belirttiğimiz gibi, başlangıçta Japon Kültürünü doğrudan değil de dolaylı yollardan tanıma yolunu seçen ve bunun gerçeği yansıtmadığını altı aylık sürenin sonuna doğru algılayabilen Weigerstorfer, Japon kızla dans ederken yabancı bir kültürle yüzleştiğinin ve kültürlerarası sorun yaşadığının bilincine varır.

Daha sonra halkın içine girmeye başlar ve Obon töreninde kendi kültürü ile paralellik kurduğu küçük bir benzerlik onu mutlu eder. Söz konusu törende, yukarıda değindiğimiz gibi katolik ayinleri ile örtüşen bazı

⁸⁰ Bozkurt, Güvenç, Japon Kültürü, s.120

bölümler vardır. Bunu Weigerstorfer, “Obon Bayramının başlangıcında yapılan törenin bazı yönleri bizim dini törenlerimizi anımsatıyordu.” cümlesiyle dile getirmektedir. İlk kez mutlu olmuştur ve bu mutluluk, kültürel bir benzeşme sayesinde gerçekleşmiştir. Bu mutluluk, bir yandan onun ne denli sorunlar yaşadığını yansıtır, diğer yandan söz konusu sorunları aşmasında önemli bir adım atma cesareti ve moral kazandırır. Fakat Weigerstorfer de diğer burslu Mörgeli gibi sürenin sonuna gelmiştir. En başta yapması gerekeni sona bırakmıştır. Halkın arasına yeterince girerek yaşayacağı gerçek anlamda yüzleşme için zamanı yoktur artık. O, adeta yabancı kültürle gerçek anlamda yüzleşememe sorunu yaşamıştır.

Weigerstorfer, kadın erkek ilişkileri, ekonomi ve politika konularında yaptığı konuşmalarla ve yazdığı kompozisyonlarla anlatıcı Bischof'u etkiler. Bischof, onun özellikle politik görüşleri ve ifade tarzına hayran kalır, bunu da kendine özgü metaforik anlatımıyla aktarır.

“Diplomasinize ve fikirlerinize hayran kaldım. Kızgın demiri elinize alıyorsunuz, onu öylesine sanatkarane bir biçimde çeviriyorsunuz ki, dövme demir olarak her yerde görülebilecek konuma getiriyorsunuz.”
(SH. s.88)

Weigersorfer'in, yukarıda sözünü ettiğimiz ekonomi, politika ve kadın-erkek ilişkileri gibi konularda diğer beş bursluya oranla daha çok bilgi ve niteliklere sahip olduğunu düşünen Bischof, halefi olarak seçilmesi için onun ismini Inauen Suisse firmasına önermeyi planlar. Fakat Gesell ile Weigerstorfer arasında seçim yapmakta zorlanır. Daha sonra Gesell'den yana tavır alır. Bir sonraki bölümde özelliklerinden bahsedeceğimiz Gesell'i Inauen Suisse firmasının genel müdürüne halefi olarak tavsiye etmesindeki asıl etken, Weigerstorfer'in yabancı kültürle tam anlamıyla yüzleşmemesi ve doğrudan ilişki kurmanın gerekliliğini geç kavramasıdır. Çünkü firma için önemli olan, ticari ilişkiler içinde olduğu ve bir şubesinin bulunduğu Japonya'da yaşayan insanların kültürünü ve yaşam biçimlerini bilen birini reklam şefliği görevine getirmektir.

III. 1. 6. Pius Gesell

Altı burslu içinde, Japon kültürünün içine girmeye ve kültürlerarası bir yüzleşmeye en istekli ve yetenekli olanı, bunun yanı sıra söz konusu kültüre en kolay uyum sağlayanı Gesell'dir.⁸¹ Girişkenliği, kibarlığı ve canlı kişiliği ile toplumun her kesimi ile ilişki kurmayı başarır. Ülke ve dili hakkında hiçbir ön bilgisi olmayan biri olarak yabancı kültürde karşılaştığı sorunları bilgisi ve görgüsü ile aşmayı başarır. Bischof, Gesell ile yaptığı konuşmalardan ve onun yazdığı kompozisyondan oldukça etkilenir. Aradığı özelliklerin tamamına yakınında onda bulur.

Kültürel şok yaşamamak için yeterli alt yapı ve kişiliğe sahiptir Gesell. Bischof, onun uyumlu kişiliği ile karşılaşacağı her sorunun üstesinden gelebilecek kapasiteye sahip olduğuna işaret eder.

"Gesell, yetişme tarzı, aldığı kültürel altyapı, uyum sağlama yeteneği ve güvenirliliği ile yabancı kültürü benimseyebiliyordu." (SH. s.166)

Raporunda altı burslunun bir yandan olumsuz yönlerini ve davranışlarını ortaya koyarken, diğer yandan da bu olumsuzlukların sorumluluğunu sadece onlara değil aynı zamanda Inauen Suisse firmasına yükleyen ve bu altı adayı zaman zaman övmekten geri kalmayarak onlardan yana tavır alan Bischof, Gesell'i diğer beş bursluya kıyasla daha fazla över. Bischof'un Gesell hakkındaki övgü dolu sözleri bunlarla bitmez. Özellikle onun reklam konusundaki görüşleri Bischof'u çok etkiler.

*"Onunla yaptığım konuşmaların şu kesiti beni büyülemiştir:
İnsanların ne istediklerini nereden biliyorsunuz?
Pazar araştırması mı?"*

⁸¹ Bkz. Manfred Dierks, **Adolf Muschg**, s.95,96

Öyle görülebilir. Gerçekte biz telkin ediyoruz. Araştırmak ve bilgi sahibi olmak suretiyle ihtiyaçları biz yaratıyoruz. İnsanların hiç düşünmedikleri şeyleri onlara göstererek müşterin yapıyorsun, insanlar onları görünce hemen o şeylere sahip olmak istiyorlar.

Bundan başka, bir ülke bizden roket almak istiyorsa bunu ulusal ihtiyacından kaynaklandığı için alıyor. Bu roketler her halükarda alınmalı. Bizde yoksa başkasından. Bunu senden alsın diye onun isteklerini tamamıyla yerine getirdiğin şekilde telkin etmek zorundasın.” (SH. s.169)

Bischof'un, her konuda bilgi sahibi diye tanıttığı, halefi olacak kişide aradığı özelliklere sahip olduğuna inandığı Gesell de kültürlerarası sorunlar yaşamıştır. Fakat sorunlar önemli boyutta değildir. Gesell, ilk sorunu trenle yaptığı seyahat sırasında Japon çocuklarla yaşar. Hiraizumi'den Morioka'ya giderken içinde bulunduğu tren, başka bir trenin raydan çıkması üzerine yolu kapattığından durmak zorundadır. Uzun bir zaman kompartıman içinde beklerler. Gesell orada Japon çocuklarla ilgilenir. Jestler ve hareketlerle anlaşmak ister onlarla. Dillerini anlamayan ve tip olarak da tamamıyla yabancı biri ile konuşmak Japon çocuklar için pek ilgi çekici değildir. Onların çekingen ve korkak davranmaları Gesell'i üzer. Japonca'yı bilmemesi ve bunun sonucu olarak çocuklarla ilişki kuramaması onu güç duruma sokar. Farklı kültüre sahip bu çocuklara nasıl yaklaşması gerektiğini bilemez. Hatalı davranmaktan korktuğu için çekingendir. Çocuklar annelerinin yanından ayrılmak istemezler. Bischof'un anlatımlarına dayanarak canlı kişiliği ve girişkenliği ile tanıdığımız Gesell, yaşadığı ilk küçük sorunda karamsarlığa kapılır. Uyum sağlama konusunda kendine oldukça güvenen Gesell, çocuklarla ilişki kuramamasında yabancı kültürü henüz tanımamış olmasının rolünün büyük olduğunu vurgular. Adeta kendine kızmaktadır.

“Keşke Japon çocuklarla ilişki kurabilmenin yolunu öğrenmiş olsaydım. Onların düşüncelerini ve davranışlarını anlamak isterdim.” (SH. s.295)

İlk andan beri Gesell'in yanında olduğunu anlatımlarıyla ortaya koyan Bischof, Gesell'in bu sorunu aştığını tek bir cümleyle vurgular:

"Çocuklardan birinin başı uyurken Gesell'in dizinin üzerindeydi." (SH. s.296)

Tokyo'da firmanın Japon yetkilileri ile ilişki kuran Gesell onlarla reklam üzerine yaptığı konuşmalar sırasında bile kültürleri hakkında bilgi edinmek çabasındadır. Yabancı kültürü ne kadar yakından tanırsa, o kadar az sorun yaşayacaktır. Bunun bilincindedir Gesell. Japon kültürü hakkında mümkün olduğunca çok bilgi sahibi olmak isteyen Gesell, onların her davranışını dikkatle izler. Aynı zamanda, onların kültüründe hoş karşılanmayan bir davranışta bulunmamak için hareketlerine dikkat eder, özen gösterir. Fakat altı aylık bir sürede yabancı kültürü yeterince tanınması ve ona göre hareket etmesi olanaksızdır. Bu konuda hata yapması da doğaldır ve yapar. Inauen Suisse firmasının Japonya'daki temsilcileri ve diğer Japon reklam firmalarının yetkilileri ile yapılan bir görüşme sırasında cebinden çıkardığı mendili ile oldukça sessiz bir şekilde burnunu siler. Gesell'in bu davranışına salonda bulunan Japonların gösterdiği tepki sadece bir anlık anlamsız bakıştır. *"Ona baktılar." (SH. s.165)* Romanda Muschg, bunun kültürel açıdan farklı bir davranış olduğunu açığa vurmaz. Japon reklamcılar, nezaket gereği kendi kültürlerine göre bunun uygunsuz bir davranış olduğunu Gesell'e açıklamazlar. Aslında burada söz konusu olan, Japon Kültürünün Türk Kültüründe de var olan bir özelliğidir. Selami Sargut bu özelliği, *"Karşılıklı görüşmelerde, gerektiğinde gerçek olandan ödün verme pahasına, karşıdaki kişi incitilmez; nazik davranılır. Bu, Türk ve Japon Kültürlerinde önemli bir davranış biçimidir."* cümleleriyle göstermektedir.⁸² Gesell, mendille burun silmenin Japon kültüründe hoş karşılanmayan bir davranış olduğunu hiçbir zaman anlamamıştır. Biz ise bunun yanlış olduğunu Bozkurt Güvenç'in, Japon kültüründe temizlik konusunda verdiği bilgilerden anlıyoruz.

⁸² Selami Sargut, *Kültürlerarası Farklılaşma*, s.143

*“Her Japon insanı günlük olarak yıkanıp temizlenir, çamaşır ve giysi değişir. Cebine ve çantasına temiz bir mendil koyar. O mendille yalnız terini siler. Burun silmek çok ayıptır.”*⁸³

Japon kültüründe bunun neden ayıplanacak bir davranış olduğunu incelediğimizde Japon mitolojisine dayandığını gördük. Japon mitolojisinin ilk yazılı kaynakları sayılan iki eserden birisi olan ve M.S. 720 yılında yazılmış “Nihongi” (Japon Tarihi) adlı yapıtta bu konuda özetle şunlar belirtilmiştir:

Cennetin düzlüğünde bir kutsal ruhlar soyu varmış. Onların yedinci ve son kuşağı olan İzanagi ve İzanami kardeşlere ‘yüzen bir ülke’ yaratma görevi verilmiş. İzanagi mızrağını okyanusa daldırmış ve çıkardığında mızrağın ucundan damlayan tuzlu su küçük bir ada yaratmış. Bu adada İzanami ateş tanrısını doğurmuş. Fırtına tanrıları ikisini de yok etmiş. İzanagi ise ırmakta yıkanırken önce sol gözünü yıkamış ve Güneş Tanrıçası Ameterausu oluşmuş. Bunun ardından sağ gözünü yıkayınca Ay Tanrıçası, burnunu temizleyince doğadaki yıkıcı güçlerin tanrısı Susana doğmuş. İzanagi evrendeki tüm varlığını kendi çocukları arasında paylaşmış. Ancak, “Yavuz Erkek” diye de tanınan Susano, kız kardeşi Güneş Tanrıçası Ameterausu’yu kızdırınca evren karanlıkta kalmış.⁸⁴ Yani burun silmeyle yıkıcı güçlerin tanrısı doğmuş ve daha sonra evrenin kararmasına neden olmuştur. Ülkelerini üzerinde güneşin hiç batmadığı ülke olarak nitelendiren Japonlar bu yüzden Susano’dan nefret etmiş ve onun dünyaya geliş biçimi olan burun silmeyi toplum içinde olduğunda hoş karşılanmayan bir davranış biçimi olarak kabul etmişlerdir.

Gesell daha sonra halkın arasında vakit geçirmeye karar verir. Gideceği yer, yabancıların gitmediği fakat kendine özgü özelliklerin bulunduğu bir yer olmalıdır. Böyle bir yeri yazın pek ziyaret edilmeyen

---

⁸³ Bozkurt Güvenç, **Japon Kültürü**, s.104

⁸⁴ Bozkurt, Güvenç, **a.ge**, s.37

Hokkaido adasında bulur. Gesell, dördü oldukça büyük olmak üzere art arda dizilmiş adalar ülkesi olan Japonya'nın Hokkaido adasında balıkçılarla yaşamaya başlar. Adadaki bir balıkçı köyünde onlardan biri gibi yaşama çabası içindedir.

"Gesell, çocuklarla birlikte deniz kenarına gidip babalarına ağlarını toplamada yardım ediyordu." (SH. s.297)

Gesell daha fazlasını istemektedir. Ağ örmesini ve tamirini öğrenir. Balıkçılarla kısa sürede kurduğu ilişki oldukça üst seviyeye ulaşır. Fakat o hala yabancı biri olduğunu hisseder.

"Yabancılığım anlaşılıyordu." (SH. s.299)

Balıkçılar arasında kendisini yabancı hisseden Gesell onlarla birlikte balık yakalayamamasından dolayı üzgündür. İnsanlarla yabancı kültürde dahi olsa iyi ilişkiler kurmaya yatkın kişiliğe sahip olan Gesell bu ilişkinin güçlenmesinin, onların yaptıklarının mümkün olduğunca aynısını yapabilmekten geçtiğine inanır. Balıkçılar gibi balık yakalayamayan Gesell o anda aklından geçenleri Bischof'la konuşması sırasında şöyle aktarır:

"Bir kuş adam olmayı istediğim zamanlar oldu, o zaman denizin üzerinde bir insanın kalabileceğinden daha fazla kalırdım ve..." (SH. s.300)

Gesell balıkçılar arasında kendisini onlardan biri gibi hissetmeye başlamıştır. Fakat onların hala kendisine yabancı gibi davrandıklarını düşünür. Balıkçılarla bir araya geldiğinde onların gülümseyişleri bile onu etkiler. Bu gülümseyişi, yaptığı bir hareketin kültürel açıdan hatalı bir davranış olabileceğini ve bunun sonucunda balıkçıların tepkilerini gösterme şekli olarak yorumlar. Arka plandaki gerçek tamamen farklıdır. Saygılı davranmaya çok özen gösteren Japonların böylesine saygısız davranmaları düşünülemez. Japonlar, çarpıcı ve gürültülü güzellikler yerine sessiz ve derinden duyulan güzellikleri yeğ tutarlar. Birbirleriyle,

sessizce bedenini belden yukarisini yavaşca öne eğerek gövdeleriyle selamlaşirlar. Bu hareket tamamıyla saygı içermektedir. Kendi kùltürlerini tanımayan yabancılara karşı ise sessiz bir tebessüm hem görgünlü bir davranış, hem de saygının ifadesidir.⁸⁵ Yani Gesell, kendisine yapılan bu davranışın aslında saygı göstergesi olduğunu anlamamıştır.

Muschg, Japonların altı İsviçreliye karşı yaptıkları hareketlerin kùltürel arka planını net olarak açıklamamakta, bu görevi okuyucuya yüklemektedir. Amacı, okuyucunun romanı okuyup bitirdikten sonra kafasında soru işaretleri kalması ve bunlara cevap veremediği anlarda Japon Kùltürünü araştırmaya, öğrenmeye ve bunun sonucunda cevabı bulmaya yönlendirilmesidir. Bu konuda Eberhard Scheiffele şu yorumu yapmıştır:

“Romanda figürlerin yaşadığı kùltürlerarası sorunlar açıklanmıyor. Yazar Adolf Muschg bunları net olarak ortaya koymuyor. Davranışların arka planındaki kùltürel gerçeklikleri tespit etmek araştırmacıya kalıyor.”⁸⁶

Gesell, diğer beş burslu gibi Japonya'ya gönderilme amacına uygun olarak altı aylık süre içinde yaşadıklarını ve deneyimlerini kompozisyon halinde yazmak zorundadır. Fakat düşündüklerini kağıda dökmekte oldukça zorlanır. Gesell, bu konuda güçlük çekmesinin nedenlerinden en önemlisi olarak Japon Kùltürünü yeterince tanımamasını gösterir. Yabancı kùltürle yüzleşme ve onu tanıma konusunda diğer beş adaya kıyasla çok daha başarılı olan Gesell kendine haksızlık etmektedir. O, işini ciddiye alan ve verilen görevi en mükemmel şekilde yapmaya çabalayan biridir.

“Biliyor musunuz bay Bischof? Yazdığım en az ikiyüz sayfayı Teuri'de denize attım. Cümleleri bağlayamadım. Yaşadığım güçlüğü anlayamazsınız, adeta bir yazma krampı gibi. İçinde bulunduğum durumu anlatmak için kramp kelimesi belki de hafif kalır. İnsan ne kadar

⁸⁵ Bkz. Bozkurt Güvenç, *Japon Kùltürü*, s.105, 106

⁸⁶ Eberhard Scheiffele, *Das Verhältnis zu Japan*, in Adolf Muschg, Hrsg. von Manfred Dierks, Suhrkamp, 1989, Frankfurt am Main, s.93

yaşlanırsa, odunu o kadar kalın keser. Bunun yanı sıra, mükemmel bir kompozisyon yazamamamdaki asıl etken, içine girdiğim Japon Toplumunu ve Kültürünü yeterince tanıyamamamdır.” (SH. s.301)

Diğer adayları sabırla dinleyen ve onlara elinden geldiğince yardımcı olan Bischof, Gesell'i de yaşadığı bu güçlükten kurtarır ve Gesell kendisi için yeterli olanları yazar. Bischof onun, yabancı kültürü tanımada gösterdiği çabaları takdirle karşılayarak onu reklam şefliği görevi için Inauen Suisse firmasına tavsiye edeceğini belirtir.

Bischof, halefi olarak seçeceği kişide aradığı özelliklerin içinde en önemli olanlarını Gesell'de bulur; Bilgi, deneyim, insan ilişkilerinde uyumlu olabilme, kültürel açıdan uzlaşabilme yeteneği ve sınırları aşmaksızın ödün verme. Gesell'in en önemli özelliği, kültürel çatışmayı en az derecede yaşayabilmeyi ve uzlaşmayı başarabilmesidir. Tüm bunlar, Bischof için, aynı zamanda bağlı olduğu Inauen Suisse firması için ticari açıdan önemlidir. Bischof romanın başında, yani henüz Gesell'i okuyucuya tanıtmadan önce, yürütmekte olduğu reklam şefliği görevini devredeceği, daha doğrusu Inauen Suisse firmasına önereceği kişide olması gereken özellikleri şöyle sıralar:

“O, çıracılık döneminde miras olarak aldığı, ufkunu açacak fantazilerini kaybetmeyecek, mümkün olduğunca değişik konularda bilgi ve deneyim sahibi olacak, kendisine ve çıkarlarına zarar vermeyecek kadar ödün verebilecek, yabancı bir kimse ile özellikle kültürel ve geleneksel açıdan çatıştığında uzlaşma yoluna gitmeyi başaracak bir kişi olmalı. Uzlaşma onun için önemli olacak, bu onu hep meşgul edecek, hayatı boyunca denemeyi tekrarlayacak ve diğer insanlarla ilişkisini sıcak tutabilecek bir yol izleyecek.” (SH. s.23)

III. 1. 7. Bischof

Bischof, romanın hem anlatıcısı hem de bir figürüdür. Elli yaşındaki Bischof yıllarca çalıştığı Inauen Suisse firmasındaki reklam şefliği görevinden artık ayrılmak zorundadır. Firma Japonya'ya gönderdiği altı burslu yazarla son onbeş gününü geçirmesi, onlarla konuşup yazacakları kompozisyonları değerlendirerek bir rapor yazmasını ondan ister. Bischof 1963 yılının temmuz ayının ortasına doğru Japonya'ya uçar. Onbeş günlük süre içinde hem altı kişi ile bir arada bulunur, hem de Japon Kültürü ile yüzleşme olanağına sahip olur.

Romanın Ben-Anlatıcısı olarak oldukça ilginç bir konumu olan Bischof, aslında diğer figürler hakkında bilgi verirken kendisi hakkında da okuyucuya bilgi vermektedir. Raporda Huhn'un öyküsü yaklaşık yirmiiki, Buser'in öyküsü yaklaşık kırkdört sayfa tutmaktadır. Bischof'un raporda kendisine ayırdığı kısım, planları, yansıttığı sayısız değerlendirme ve düşünceleri yaklaşık altmış sayfayı bulmaktadır. Tüm rapora yaydığı altı kişinin öykülerinin tamamını sunduğu için Bischof'un kendisinden fazlaca söz ettiği göze çarpmamaktadır. Biz, bireysel olarak, karakter olarak onu tanımakta ve robot taslağını kafamızda çizebilmekteyiz.

Bischof, altı burslunun anlatımlarını dinlemek ve yazdıkları kompozisyonlar hakkında konuşmak ve sonucunda değerlendirmesini yapmak için onlarla birlikte olur. Bazen firmanın Japonya'daki temsilcisi Akinori ile, bazen de burslulardan biri ile birlikte Japon toplumunun içine girmek ve o kültürü tanımak fırsatını bulur. Asıl amacı altı kişiyi dinlemek ve haklarında rapor tutmak olan Bischof'un, kendisine verilen iki haftalık sürenin az olması nedeniyle yabancı kültürle karşılaşması dar çerçevede olur. Bunun sonucunda da doğal olarak kültürlerarası sorunları diğer figürlere oranla daha az yaşar. Bischof ilk sorunla yemek konusunda karşılaşır. Et yemeklerine bir hayli düşkün olan Bischof, Japon lokantasında pirzoladan vazgeçmesini ve etin ağırlıkta olmadığı Japon yemeği yemek zorunda kalmasını "*Kültürümden fedakarlık ettim.*" (SH. s.86) sözleriyle açıklar.

1867 – 1912 yılları arasında hüküm süren imparator “Meici” dönemine (Endüstrileşme – Çağdaşlaşma) kadar Japonya’da et yemek kesin yasaklanmış. Budistlerin genel kural olarak et yemedikleri, özellikle dört ayaklı hayvanların kesimine karşı çıktıkları bilinmektedir. Ancak o dönemde Japonya’daki et yasağının gerekçesi dini değil ekolojiktir(çevresel-çevrebilimsel). Adalarda yenilebilecek et çok azdır ve besi hayvancılığı hiç gelişmemiştir. Bu gelenek Japonya’da günümüze kadar ulaşmıştır.⁸⁷ Bischof daha sonra, kısa zamanda hayvansal gıdaların az olduğu Japon yemeklerinden hoşlandığını dile getirir.

“Hayvansal gıdaların ağırlıkta olmadığı yemekleri Japonya’da yemeğe başladım.” (SH. s.86)

Fakat Bischof’un Japon mutfağına yaklaşmasında, diğer bir deyişle kültürel etkileşiminde, İsviçre’de çok yenilen ‘Fondue’ adlı peynirle ya da etle yapılan yemeğe benzeyen Sukiyaki (çapa kebabı) yemeğinin büyük etkisi vardır. Bunun yanı sıra başka yemek yemekten korkan Bischof daima Sukiyaki yer. Bu, kültürler arasındaki benzeşimden doğan ve kişinin sorun yaşamasının aza indirildiğini gösteren bir davranış şeklidir. Yabancı kültürün insana yabancı olan yönlerini benimsemede benzeşim ve paralellikten hareket etmenin önemli bir faktör olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Bischof, kültürel etkileşimi şu cümle ile dile getirir:

“Tüle dokunan tül gibi olur.” S.106

Bischof, diğer bir sorunu Japon kadınlarla olan kısa süreli ilişkide yaşar. Gece kulübünde tanıştığı orta yaşlı bir kadının konuşmalarıyla batılı bir kadınla ilk karşılaşmada neler konuşulduğunu kıyaslar.

“İlk anda konuşulmaması gereken konular öne çıkarıldı. Batılı tarzı bulmak istedim ama doğaldır ki yabancı bir ortamdaydım, her şey

⁸⁷ Bkz. Bozkurt Güvenç, **Japon Kültürü**, s.73

bana yabancıydı. Benim ülkemde kadınlarla konuşulurken para hiçbir zaman ön plana çıkarılmaz, kesinlikle paradan söz edilmez. Ama burada ilk konuşulan paraydı. Doğal olarak romantizm bizden çok uzaktı.” (SH. s.104)

Bischof, yaşı ve konumu gereği böyle bir ortamdan uzaklaşmak ister. Akinori bu kez onu hiç hoşuna gitmeyen gejša-kızların olduğu yerlere götürür. Gejša konusuna romanın çođu bölümlerinde değinilmektedir (SH. s.45, 264, 274, 276, 280). Anlatıcı Bischof romanın bu bölümlerinde, bulunduğu ülke hakkında eleştirilerini dile getirir ve seks-turizmi konusunu açar. Sadece gejša-kızları değil, böyle kadınlara özlemi ve isteği olan Avrupalı erkekleri de eleştirir. Akinori'nin konuklarına ücret karşılığında gejša-kızları sunmak istemesi gibi bir misafirperverliği yargılar.

“Bay Akinori bizim için bir gejša partisi organize etmiş. (Bu cümlede Distel bana, üzüntülü olduğunu belirten bir şekilde esefle baktı). Bu bizim için hayal kırıklığı olmuştur.” (SH. s.70)

“Akinori, önceki akşam bozuk bir İngilizce ile kızların ‘kullanıma hazır’ olduğunu belirtti. Tam hatırlayamıyorum ama sanırım Buser hevesle onların gerçek gejšalar olup olmadığını sordu. Akinori gurur dolu bir gülmenin ardından gerçek gejšalar olduğunu onayladı. Bu gülmeyle muhakkak ki, gejša denince ilk akla gelen seks kastedilmiyordu, bilakis ilişkinin sosyal boyutuna dayanıyordu ve firmasının misafirperverliğini belirtiyordu.” (SH. s.260)

Daha sonra Bischof bu konudaki eleştirisini sertleştirir.

“Nasıl bir ülke bu? Nezaket göstergesi olarak misafire eğlenmek için bir kadın vücudu sunuluyor.” (SH. s.261)

Bischof'un kadınlar konusunda eleştirel tavır almasındaki bir diğer etken ise, daha önce karısıyla sağlıklı bir ilişki yaşayamamasıdır.

Karısından boşanmıştır, yalnız yaşamaktadır ve adeta kadınlardan nefret etmektedir.

“Şu bir gerçek ki, ben artık kesinlikle evlenmeyeceğim.” (SH. s.26)

Bischof, eleştirilerinin devamında Japon batılılaşmasının bazı aksaklıklarını ve uygunsuzluklarını hedef alır.

“Otele ait olan ve bar mı yoksa cafe mi olduğu belli olmayan çok kötü bir yerdeydik. Batıya özgü gece hayatını anımsatan bir yerdi burası. Kırmızı ışıklar altında hiç kimsenin oturmaya cesaret edemediği birkaç bar iskemlesi, numaralanmış vaziyette yarım daire şeklinde tezgahların önünde duruyordu. Bir başka masada iki kız. Bir diğerinde biralarını başka bir yerde içeceklermiş gibi bir hava içinde bulunan genç adamlar. Köşede müzik otomatının lambaları yanıp sönüyor.” (SH. s.92)

Bischof son olarak, Huhn'un tanımak için içine girdiği fakat başaramadığı Zen-öğretisini, *“Zen, kültürsüz insanların uğraştığı bir şeydir. Benim reklamcılıkla uğraşan genç insanlarımla artık tahammül edemedikleri bir şeydir.” (SH. s.120, 121)* cümleleriyle eleştirir. Bu eleştiri yapıldığında, bursluları savunmaya devam eder ve Huhn'un yanında yer aldığını gösterir.

Son olarak Bischof, iki kültürün farklılığını vurgulamak için romanın değişik bölümlerinde şu cümleleri kullanır:

“Bizim kültürümüz ve geleneklerimiz farklı.” (SH. s.314)

“Sokaklarda hızlı adımlarla yürüyen erkeklerin ve Kimono giyen kadınların yaşadığı bu ülkenin her şeyi çok farklı.” (SH. s.123)

“Gelenekleri çok farklı olan bir ülke burası. Ayrıca insanların tepkilerini önceden tahmin edebilmek bizim için oldukça zor.” (SH. s.275)

Bischof, Japonya'yı ve Japonları özenle ve dikkatlice eleştirirken kendi ülkesini de eleştirmektedir. Bischof, kendisi ve diğer İsviçreliler için "Kaukasier" (beyaz adam) kelimesini kullanır. (SH. s.34, 39, 46, 227) Aslında bu kavramı Avrupalılar için kullanmaktadır. Bir çeşit kültürel kimlik yükler onlara. Bischof, Japon olmayan farklı uluslardan insanlar için çok gerekli olmamasına rağmen üst kavram olarak neden bu kelimeyi kullanmak zorunda kalıyor? Bu bir kimlik motifidir. Bir Avrupalı olarak sahip olduğu kültürel kimliği ile Japonya'yı ince bir üslupla eleştirmektedir. "Beyaz adam" olarak normalde kendi ülkesinde de gördüğü şeylerin Japonya'daki yansımalarını, Japonların çiğ balık ve geyşa partileri gibi tipik gelenekleri olarak görmektedir.

Önceden de belirttiğimiz gibi, amacı kendi görevini üzerine alabilecek durumda olan doğru kişiyi bulup çıkarmak ve onu Inauen Suisse firmasına tavsiye etmek olan Bischof, kendi kişilik yapısına uygun veya benzer birini seçmek ister. Romanın başlarında, aradığı kişinin portresini çizerken kullandığı sıfatların, yani aradığı özelliklerin kendisinde olduğunu anlatımlarından anlıyoruz. Kendisinin hala aynı özelliklere sahip olduğunu ima etmektedir. Verdiği kararın içeriğini, oldukça samimi bir şekilde konuştuğu, 'sen' diye hitap ettiği patronuna özetlerken sitemini dile getirir.

"Ben ne yapacağım Manuel? Bunu bilmiyorum. Eğer bilseydim bunu yapmazdım, bilakis senin firmanın üretimi devam ettiği sürece senin reklam bölümünün şefi olarak kalırdım. Senin yanında bu görevde çalışmanın ne kadar önemli olduğunu göstermek istedim. Bu işin diğer tarafında beni körleştiren tam bir karanlık hüküm sürüyor. Buna cesaret etmek zorundayım. Anlıyorsun; Tavşanın yazı devam ettiği sürece benim umudum da devam edecek. Ben kendimi aldatıyorum. Bu, bana acı vermeyen bir şey sayılmaz. Görevden ayrılmam demek, buz dağının öteki yüzüne ulaşmam demektir. Orada belirsiz bir gelecek beni bekliyor. Bu benim için adeta bilinmeyene yükseliş gibi bir şey. Görünen o ki, benden istenen yaşlı bir reklam şefinin başlangıcı yapmasıdır."
(SH. s.316)

Bischof, yıllar önce kısıtlı finansiyel şartlarla bu firmadaki görevine başlamıştır. O zamanlar yeni yeni büyümeye başlayan Inauen Suisse firmasının en zor günlerinde elinden geleni yapmaya çalışmıştır. Fakat firma artık ondan, bu görevden ayrılmasını ve yerine geçecek kişiyi önermesini ister. Elli yaşına geldiği zaman kendisine verilen bu ilginç görevi yerine getirir. Yaptığı işi Manfred Rieger şöyle yorumlamaktadır:

“Bischof, firmanın kendisine verdiği son görevi yerine getirmek için bir rapor yazmak zorundadır. Bu rapor onun çok zamanını alır. Raporunda yaptığı yorumlarda olayın duygusal yönlerini ortaya koyar. Sitemli ve imalı anlatımları dikkat çeker.”⁸⁸

Bischof, yıllardır başarıyla yerine getirdiği reklam şefliği görevinden ayrılacak olmasının verdiği sıkıntının yanı sıra, tavsiye edeceği kişiyi belirleme konusunda da bir hayli güçlük çekmektedir.

“Manuel, yazma işinde attığım adımlar gittikçe küçülüyor, daha da küçülüyor. Sana bir aday tavsiye edebilmek için yolun sonuna gelmem gerekiyor, ama yeteneğim yok oldu.” (SH. s.124)

“Bu yükün kaç ton olduğunu bilmiyorum ama bu yükü uyurken bile hissediyorum.” (SH. s.293)

Bir yandan, yürüttüğü reklam şefliği görevinden ayrılmak istemeyen ve yapacak daha çok şeyi olduğuna inanan, diğer yandan, kendisine verilen son görevi yıllardır yaptığı gibi bu kez de başarıyla yerine getirme çabasında olan Bischof, içinde bulunduğu zor durumu yukarıdaki cümlelerle açıklamaktadır. Adaylar arasından bu göreve en uygun olan kişiyi firma sahibi Manuel'e önermek durumundadır ve içlerinden birinde yani Gesell'de karar kılmasına rağmen, hep yanlarında yer aldığı diğer

⁸⁸ Manfred Rieger, **Was werde ich tun Manuel?** Frankfurter Rundschau, 17.Haziran.1966

adaylara haksızlık etmekten korkmaktadır. Omuzlarında bulunan yük budur aslında. Görevden ayrılmak istemeyen Bischof, bu düşüncesini Manuel'e açıkça anlatmaz. Onun bunu fark etmesi için ilginç örnekler verir. Bunun yanı sıra, firma için deneyimli biri olduğunu vurgulamak ister.

“Sevgili Manuel bu nedir? Kibriti iki kez, üç kez çakıyorsun, yanmak istemiyor. Yoksa bu nedir? Aynanın önünde duruyorsun, elektrikli makine ile tıraş oluyorsun. Elektrik birden kesiliyor. Önceki deneyimlerinden makinenin altındaki alt tarafında bulunan kablonun çıktığını görüyorsun. Kablonun takıldığı yerin deforme olduğunu düşünüyorsun ve makinenin ölü bıçakları yanaklarında üç-dört kez geçtikten sonra tekrar kablo yere düşüyor. Bu benim işte.” (SH. s.290)

Elli yıllık yaşamının büyük bir bölümünü Inauen Suisse firmasına başarıyla hizmet vererek geçiren Bischof, bir kenara atılmak istenmesini yukarıdaki cümlelerle dile getirmektedir. O, burada aslında toplumu ve acımasız olan sistemi eleştirmektedir. Çıkarlar söz konusu olduğunda toplumun ne denli katılaşabileceğini, materyalist düşüncenin, insancıl duyguları ve ilişkileri bir anda yok edebileceğini vurgulamaktadır. Deneyimlerinden yararlanmak yerine onu görevden almak isteyen firma, onun içine düşeceği durumu hiç mi hiç dikkate almayacak, çıkarıcı düşünce onu hiçbir zaman anlayamayacaktır.

Sonuçta Bischof, kendisine verilen son görevi başarıyla yerine getirmek için verdiği mücadeleyi sona erdirir. Kendisinin halefi olmaya kimin layık olduğunu kimin olmadığını muhatabı olan Manuel'e bildirmek zorundadır. Onun için seçilecek ideal reklam şefi, halkın içinden gelen, bilgili, deneyimli, fazla uyanık olmayan, başkalarının fikirlerini kabul edebilmeye eğilimli, uzlaşmacı, farklı kültürde yaşayacağı sorunları uyum sağlama yeteneği ile en aza indirgeyebilme yeteneğine sahip biri olmalıdır. Bu niteliklerin tamamına yakını altı aday içinde Gesell'de bulur ve İsviçre'de onu rapor eder. Gesell, Bischof'un kriterlerine ya da başka bir deyişle onun kendi özelliklerine uyan bir adaydır.

Muschg'un romana "Tavşanın Yazında" adını vermesinin nedenine gelince; bunun Bischof'la ve Japon takvimi ile ilişkisi olduğunu söyleyebiliriz. Önce Japon takvimi ile olan ilişkisine açıklık getirelim. Çağdaşlaşmış, endüstrileşmiş ülkeler arasında Japonya, geleneksel "yaşam dönencesi"ni sürdürmeye çalışan tek ülkedir. Bunun ilk ve ilginç örneği, her yılın oniki burcu ile günün oniki saati arasında kurulan bire bir ilişkidir. Aslında gün yirmidört saattir ama iki saatlik zaman bir saat sayılarak günün saatleri onikiye indirilmiştir. Oniki rakamı burçlar için de geçerlidir. Burçlar ayları değil yılları ifade ederler. Oniki yılda bir yıllar aynı burca girer.⁸⁹ Söz gelişi, 1951, 1963, 1975, 1987, 1999 yılları "Tavşan Yılı" dır. Yani Bischof ve diğer altı burslu, Japonların "Tavşan Yılı" diye nitelendirdikleri 1963 yılında Japonya'ya gitmişlerdir.

Şimdi de romanın adının Bischof'la olan ilişkisini tavşanın yaşam biçimi ve özellikleri ışığında açıklayalım. Tavşan kendisine kurulan tuzaklardan ancak sağlıklı ve güçlü olduğu sürece kurtulma şansına sahip olur. Tazıdan önde koşarsa yuvasına ulaşıp orada saklanabilir. Oradan düşmanlarını ürkütebilir. Kaçışı daima takipçisine yöneliktir. Yaşlı bir tavşanın tazıdan daha hızlı koşması zor, hatta mümkün değildir. Bischof artık yaşlanmıştır. Hızlı koşmayı başaracak yaşta değildir. Firma onun yuvasına çekilmesine karar vermiştir. Bischof artık bunun farkındadır.

"Artık gücü kalmamış yaşlı bir adamın duygularının önemi yok. Yakın bir zamanda elli yaşında olacağım. Japon takvimine göre kaplan yılında doğmuşum. Bu yıl ise tavşanın yılı." (SH. s.291, 292)

Tavşan Bischof'un ta kendisidir. Bischof romanın sonunda, görevinden ayrılmak istemediğini ve hala büyük bir umut içinde olduğunu Manuel'e ima eder.

"Tavşan açık gözlerle uyuyor." (SH. s.317)

⁸⁹ Bkz. Bozkurt Güvenç, *Japon Kültürü*, s.96

Japonların "Tavşanın Yılı" diye nitelendirdikleri 1963 yılı sona ermek üzeredir. Tıpkı Bischof'un Inauen Suisse firmasındaki uzun yıllar önce başladığı görevi gibi.

Japonya'daki altı aylık ikametlerinin sonunda beş adayın hemen hepsi mutsuz bir şekilde İsviçre'ye geri dönerler. Birinin geri dönme şansı yoktur. O intihar etmiştir. İlk kez gittikleri bir uzak doğu ülkesinde, oraya hareketlerinden önce planladıkları gibi bir yaşam sürememişlerdir. Yabancı bir kültür içinde sorunsuz yaşamaları mümkün olmamıştır.

Başarısızlığa uğramalarının bir çok nedeni vardır. Onlar farklı kişilikleri, farklı yaşam felsefeleri ve tarzları, farklı davranış biçimleri, farklı beklentileri, farklı idealleri, farklı aile yapıları olan altı kişidir. Bunun sonucunda kendilerine yabancı olan bu ülkedeki davranış ve yaşayış biçimleri farklı bir zeminde olmuştur.

Buser, orada Japon bir kadınla ilişki kurmuş ve bu ilişkide başta kültürel sorunlar olmak üzere bir çok sorun yaşamıştır. İsviçre'deki evliliğinde bulamadığı mutluluğu Yoko Yamaki'de yakalayan Buser sonunda Yoko'dan ve karısından uzaklaşma yolunu tercih eder. Muschg, Buser figürü ile toplumsal bir sorunu dile getirmeyi amaçlamıştır. Avrupa'daki aile yaşamını sorgulamıştır. Evlilik birliğine Avrupalı çiftler tarafından artık yeterince önem verilmediğini, onların sevgiyi ön planda tutmak için çaba göstermediklerini vurgulamıştır.

Distel, içine girdiği Japon toplumunun üst kesimi ile ilişkiye girebilecek kadar eğitilmiş, görgülü ve her konuda bilgi sahibi biridir. Uzlaşmacı yönüyle kültürel çatışmayı en az yaşayan Distel'in asıl sorunu önceki yaşamı ile ilgilidir. Cinsel tercihi başta babası olmak üzere çevresindekilerin karşı çıkması ve onun mücadele gücünü yitirmesi sonucu hüznü son gerçekleşir. Muschg, onun ölümünde suçluyu bulmuştur:

Toplum. O, toplumun baskısının ve ilgisizliğinin doğurduğu ve böyle devam ettiği sürece doğuracağı sonucu gözler önüne sermiştir.

Buda dininin bir kolu olan Zen öğretisini yakından tanımayı planlayarak Japonya'ya giden Huhn, hedefine ulaşamaz. Her konuda

kültürlerarası sorunlarla karşılaşmıştır. Uzunca bir süre devam eden hastalığı, beceriksiz ve ilişki kurma yeteneğinden yoksun olması bunda etkendir.

Weigerstorfer, ilk günden itibaren yabancı kültürle yüzleşmekten korkmuş, o kültürü gerçek ve doğrudan ilişkilerle değil de filmlerden tanıma yolunu seçmiştir. Bunun kendisi için yararlı olmadığını anlayıp söz konusu kültürün içine girmeye başladığında ise kendisine verilen altı aylık süre bitmiştir. Bu sürenin ancak son bölümünü değerlendiren Weigerstorfer yabancı kültürle karşı karşıya gelmiş ve sorunlar yaşamıştır.

Mörgeli de Weigerstorfer gibi yabancı kültürün içine girmekte geç kalmıştır ve birkaç küçük sorun yaşamıştır. Mesleğinde ilerlemesine yardımcı olabilecek bir kültürel yüzleşmeden yoksun bir şekilde İsviçre'ye döner.

Anlatıcı Bischof'un aradığı özelliklerin neredeyse tamamına sahip olan Gesell bilgili, kendisini özellikle reklam ve insan ilişkileri konusunda iyi yetiştirmiş bir kimsedir. Kültürel sorun yaşamaması konusuna gelince; kaçınma ve uzlaşma yöntemini çok iyi uygulamış, böylece az sorun yaşamıştır.

Bischof ise, iki hafta gibi kısa bir sürede içinde bulunduğu Japon Kültürünü tanımaya çalışmıştır. Bu süre içinde yaşadığı kültürlerarası sorunları aktarmış, bunun yanı sıra Japon toplumunun, özellikle batı tarzı bir yaşam biçimini benimsemeye çalışmasını ve çarpık yapılaşmasını eleştirmiştir.

SONUÇ

Kültür, kısa tanımıyla insanın yaşam biçimidir. Farklı toplumlarda yaşayan ve buna koşut olarak farklı yaşam biçimlerine sahip olan insanların, bir araya geldiklerinde aldıkları kültürün gerektirdiği davranış biçimlerini sergilemeleri sonucunda kültürlerarası sorunların yaşanması doğaldır. Kültürlerarası sorunlar denince, ister istemez iki farklı toplum, iki farklı yaşam tarzı ve bunun sonucunda iki farklı kültür gibi karşılıklı anılması gereken konulardan söz etmek kaçınılmazdır.

Biz bu çalışmamızda, Adolf Muschg'un bazı yapıtlarında kısmen yer verdiği, özellikle **Im Sommer des Hasen** adlı romanında yoğun bir biçimde işlediği kültürlerarası sorunları ve kültürel etkileşimi incelemeye çalıştık. Söz konusu romanında Muschg, İsviçreli altı kişinin hiçbir ön bilgileri olmaksızın gittikleri Japonya'da altı aylık süre içerisinde yaşadıkları kültürlerarası sorunları aktarmanın yanı sıra, onların kendi ülkelerinde yaşadıkları sorunları da gözler önüne sermektedir. Yani daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse; romanda önemli bir yer tutan kültürlerarası sorunlarla birlikte 20.yüzyılın ortalarında Avrupa toplumunun yaşadığı, başta iletişimsizlik olmak üzere yabancılaşma ve yalnızlık gibi diğer toplumsal sorunları da dile getirmek çabası içine girmektedir. Toplumsal sorunlarla genç yaşta ilgilenmeye başlayan Muschg'un bu ilgisini yazınsal yapıtlarına yansıttığını söyleyebiliriz. Muschg, İsviçre toplumunun yaşadığı toplumsal süreci yazın olanaklarının elverdiği bir kurgu içerisinde okuyucuya sunmaktadır.

Romanda en önemli figür olarak göze çarpan Wilfried Buser, Yoko Yamaki adında genç bir Japon kızıyla boyutu ileri noktada olan bir ilişkiye girmiş, fakat bu ilişkinin her aşamasında kültürlerarası sorunlarla karşılaşmıştır. Ülkesinde eşiyle yaşadığı evlilik sorunlarının (Eheprobleme) üstesinden bu ilişki sayesinde gelebileceğine inanan Buser'in karşısına kültürlerarası sorunlar çıkmıştır. Farklı yaşam biçimleri olan bu iki insanın yaşadığı kültürlerarası sorunların başında dil sorunu gelmektedir. Muschg burada, üçüncü bir dilde anlaşmaya çalışan Buser ile Yoko'nun içine

düştükleri zor durumu dile getirmektedir. Farklı kültürel altyapıya sahip oldukları için birbirlerinin davranışlarının arka planında nelerin olduğunu anlamak onlar için olanaksızdır. Bu durumu Muschg, bu ilişkinin her aşamasında ortaya koymaktadır. Japon geleneklerini hiç tanımayan Buser, Yoko'nun köyünde misafir olduğu süre içerisinde Yoko'nun ailesinin ve köylülerin kendisine karşı olan davranış biçimlerini hiçbir zaman anlayamamış, bundan dolayı da ikilem içinde kalmıştır. Başlangıçta farklı düşüncelere sahip olan Buser, kendisine tamamıyla yabancı olan bir kültürle yüzleşmeye başlayınca yaşadığı ve ileride de yaşayabileceği kültürlerarası sorunları aşmasının mümkün olamayacağı düşüncesi ile bu ilişkiye son vermiş ve Yoko'yu terk etmiştir. Muschg, Buser'in terk edilmenin sonucunda Yoko'nun içine düştüğü psikolojik durumun farkına varamadığını vurgulamaktadır. Yoko'nun kültüründe terkedilmişliğin ne anlama geldiğini, Buser'in ona ruhsal açıdan ne denli zarar verdiğini kavrayamamış olmasının kaynağında farklı kültürlerle sahip olmalarının yattığını söyleyebiliriz. Buser'in en çok gereksinim duyduğu ve Yoko'da bulduğu sevgi bile kültürlerarası sorunları aşmaya yetmemiştir. Buser'i Yoko'ya iten aslında sevgiye susamış olmasıdır. Çünkü onun İsviçre'de sevgiden yoksun mutsuz bir evliliği vardır. Romanlarının büyük bir bölümünde de İsviçre toplumunun önemli bir sorunsalı olan evlilik konusunu irdeleyen Muschg, romanda bu sorunu Buser'e yaşatmaktadır.

Sanayileşme ile büyüyen, gelişen ve kalabalık nüfusa sahip kentlerde yaşayan insanların yaşamın soluk kesen temposuna ayak uyduramamaları, özellikle eşler arasındaki ikili ilişkilerin, birbirlerine gösterecekleri ilgi bazında sağlıksız olması olağandır. Bunun sonucunda 20.yüzyılın ikinci yarısının en önemli toplumsal sorunları olan iletişimsizlik ve yabancılaşmaya koşut olarak sevgiden yoksunluk ortaya çıkmaktadır. Evli çiftlerin paylaşabilecekleri ortak nokta neredeyse yok denecek kadar azdır. Kadın ve erkek arasındaki iletişimi oluşturacak, onların ilişkilerini verimli hale getirecek olgulardan biri olan sevgi, başta **Im Sommer des Hasen** olmak üzere Muschg'un romanlarının hiçbirinde yaşanmamaktadır. Bu romanda yazar, birbirlerine tam olarak açılmayan, karşılıklı fikir alış-

verisinde bulunmayan Buser ve eşinin yaşayamadıkları sevginin arayışı içinde olduklarını dile getirmek, çiftlerin duygu paylaşımından yoksun tek boyutlu bir ilişki yaşamak zorunda kaldıklarını vurgulamak istemektedir. Figürlerin ikili ilişkilerini ön plana çıkaran yazar, bu yolla toplumun yaşadığı sorunların özünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Muschg'un aslında burada, Avrupa'daki aile yaşamını sorguladığını belirtmek yerinde olur.

Muschg, iletişimsizlik, yabancılaşma ve yalnızlık gibi toplumsal sorunları Buser figüründe önemli ölçüde işlemektedir. 20.yüzyılın sorunlar kompleksinde en önemli yeri kuşkusuz iletişimsizlik almaktadır. Bu sorun, sosyolojik açıdan yazında da araştırmaya değer görülmüş, diğer yazarlar gibi Muschg da bu konuyu irdemiştir. Özellikle Buser ve Distel figürlerinde somutlaşan iletişimsizlik sorunu romanda diğer dört figürde de yansıtılmaktadır. Toplumsal bir varlık olan insanın diğer insanlarla ilişkisinde insana özgü temel bir gereksinim olan iletişim olgusunun romanlarda önemli bir rol oynadığı yadsınamaz bir gerçektir.

Romanda ikinci önemli figür olan Distel, ülkesindeki sorunları beraberinde Japonya'ya taşımış biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisini her açıdan iyi yetiştirmiş, bilgili, aynı zamanda, anlatıcının betimlemelerine göre yetenekli ve uzlaşmacı bir yapıya sahip olan Distel, başlangıçta zamanının bir bölümünü Osaka kentinde tanıştığı, Germanistik öğrenimi gören bir Japon genci ile geçirmiştir. Böylelikle fazla dil sorunu yaşamadan içinde bulunduğu kültürün özelliklerini tanımaya çalışmıştır. Hem uzlaşmacı kişiliği sayesinde, hem de kendisine yardımcı olan söz konusu gencin yardımlarıyla kültürlerarası sorunları en düşük derecede yaşamıştır. Burada Muschg'un, insanın içine girdiği yabancı bir kültürde az sayıda kültürlerarası sorunlar yaşayabileceğine, ancak bunu başarabilmek için kişilik yapısının, hoşgörü ve uzlaşma yeteneği gibi altyapı özelliklerine sahip olması gerektiğine, bunların önemli etkenler olduğuna işaret ettiğini gözlemlemekteyiz.

Muschg'un, bu yapıtında toplumsal eleştiriyi ön plana çıkardığına tanık olmaktadır. Bu eleştirilerinde kullandığı öğelerden biri de cinsel kimliktir. Cinsel kimlik konusunu Distel aracılığıyla çarpıcı bir biçimde

ortaya koymaktadır. Aile yaşamını, kadın-erkek birlikteliklerinin çatışan yönlerini romanda dile getirmesinin yanı sıra, baba-oğul arasındaki sürtüşmeleri çok iyi gözlemleyebilen ve bunu romanda yansıtan bir yazar olarak Muschg'u değerlendirmek mümkündür. Distel'in babasıyla arasındaki sorun, cinsel tercihinin babasının karşı çıkmasından kaynaklanmaktadır. Bu karşı çıkış, aslında Distel'in seçme hakkına karşı çıkıştır. Bireyin seçme hakkının toplumsal yönüne baktığımızda, birey ile belirlemeci güçler arasındaki çatışma bu çizgide önemli yer tutmaktadır. Birey, değişimin karşısında ya kendi özgün iradesi ve istekleri doğrultusunda yaklaşımını belirleyecektir, ya da toplumun koymuş olduğu tabular, saplantılar yönünde bu faaliyetini gerçekleştirmek zorunda kalacaktır. Burada bir çatışma söz konusudur. Bireyin yaşam biçimini belirlemede seçim hakkı ortadan kalkarsa, belirleyici faktör olan toplumun kurallarına yönelik bir başkaldırı kaçınılmaz olacaktır. İşte bu konumda varılabilecek son nokta kendi yaşamına son vermedir. Ruhsal açıdan gerilimli bir durumda bulunan bireyin intihar gibi bir yıkıcı davranış şeklini benimsemesi, vazgeçilmez bir gerçek haline gelmektedir. Muschg, Distel figürü ile çağının bu yöndeki panoramasını çizmektedir. Bunun yanında figürlerin sosyolojik kişiliklerini de içinde yetiştikleri sosyal koşullara göre değerlendirerek, realiteyi hem iyi, hem de kötü yönleri ile ve olduğu gibi vermek gibi bir titizliği göstermektedir.

Distel figüründe Muschg'un, baskılar altında sıkışan bireyin bakış açısı ile toplumsal düzeni reddetme biçiminin nasıl olabileceğini ortaya koyduğuna tanık olmaktadır. Burada bireyin belirli kalıplar içine sıkıştırılma ve yabancılaşmaya karşı savaşımı sahneye konulmakta ve oyunun en anlamlı kısmını bireyin yakın çevresi ile yaptığı mücadele ve çaresizlik içinde duyduğu acı oluşturmaktadır. Kişinin, sınırlandırmaya ve toplumsal kurallara hapsedilmesine karşı direnmeye çaba gösterdikçe duyacağı acı kaçınılmaz görülmektedir. Muschg, toplumsal gerçeklerin bu kesitini yansıtmak için seçtiği Distel figüründe çağın baba-oğul, birey-toplum ilişkisinin ne denli olumsuz yönde olduğunu vurgulamak istemektedir. Diğer yandan yazar, bireyin kendi toplumuna yabancılaşmasıyla yaşanan,

çevresi tarafından itilmesiyle ortaya çıkan, kendi seçimine uygun olarak çevresiyle ilişkilerini minimum düzeyde tutmasıyla doğan, kendini anlaşılmamış ve kimsesiz hissetmesiyle oluşan yalnızlıkları dile getirmeye çalışmaktadır. Muschg'un, 60'lı yılların Avrupa'sında bireyin toplumuyla yaşadığı çatışmasını betimlerken vurgulamak istediği diğer bir nokta ise; sorunun hoşgörü ve iletişim yoluyla çözümlenmesi gerektiği, böylelikle sonuca ulaşabileceğidir. Ancak bunun yanı sıra Muschg, toplumda yaşayan insanların birbirlerinin yaşamlarını paylaşma konusundaki vurdumduymaz tavırlarının olumsuz sonuçlarına ve bu konuda toplumun düzelmesinin oldukça zor, hatta olanaksız olduğuna dikkat çekmekten geri kalmaz. Muschg, suç ortaklığı imajıyla okuyucuyu toplumsal sorunlar konusunda düşünceye sevk etmek ve onu çağıyla hesaplaşma içine çekmek amacını gütmektedir.

Tüm bunların dışında Muschg, Distel figüründe kültürel etkileşimin bir örneğini ortaya koymaktadır. Japon Kültürünün kendine özgü bir biçemi olan açık seçik anlatımdan kaçınma ve doğrudan anlatım yerine dolaylı anlatım özelliğinden etkilenmiştir. Bu etkileşim sonucunda söz konusu yöntemi benimsemiş ve bu yolla, doğrudan anlatımla sesini duyuramadığı babası ve yakın çevresine mesaj iletmek istemiştir. Muschg, Japon toplumunda onurlu bir davranış biçimi olarak kabul gören intihar ile, Distel'in toplumun baskısına karşı çıkışını gözler önüne sermek istemektedir.

Romanda bir diğer figür olan Huhn, Buda dininin bir kolu olan Zen öğretisini tanımayı planlamıştır. Fakat hem beceriksiz kişiliğinden, hem de sağlık sorunlarından dolayı bunda başarılı olamamıştır. Kendi dininde alışageldiği yaşam tarzı ile Buda dininin öngördüğü yaşam tarzı arasındaki farklılıklar onun için büyük sorun olmuştur. Kendi deyimiyle Buda dininin üyesi olanlar zor bir iş başarmaktadırlar ve kendisi bu başarıyı hiçbir zaman elde edemeyecektir. Huhn, kültürlerarası sorunu yemek konusunda da yaşamıştır. Muschg romanda bu konunun önemini, Huhn'un zamanının büyük bir bölümünü bağırsak hastalığından dolayı yatakta geçirmesi örneğiyle dile getirmektedir.

Romanda bir başka figür olan Weigerstorfer, Japonya'da seçkin kişilerle ilişki içine girmiştir. Kültürlerarası sorunlar yaşayabileceği düşüncesiyle alt tabakadan insanlarla bir arada olmaktan adeta korkmuştur. Fakat Baron Kando'nun malikanesinde verilen partide Avrupa Kültüründe yetişmiş birisi olarak Japon Kültürü ile uyuşmayan davranışlar içerisinde bulunması sonucu içinde bulunduğu kültürü doğrudan ilişkilerle değil de uzaktan gözleme yöntemiyle tanımaya karar vermiştir. Film setlerinde yönetmenin ve oyuncuların kurguladığı davranış biçimlerinin o kültürün gerçek yansımaları olduğuna inanan Weigerstorfer, yanıldığını anladığında ve halkla doğrudan ilişkiye girmeye karar verdiğinde kendisine verilen altı aylık sürenin sonuna geldiğinin farkına varmıştır. Tam bir kültürel yüzleşmeden yoksun bir şekilde ülkesine geri dönmek zorunda kalmıştır. Muschg burada, bir kültürü tanımak için o kültürün içine girmenin ne denli önemli olduğunu hem Weigerstorfer, hem de Mörgeli figürleriyle ortaya koymaktadır.

Mörgeli için aslında bu Japonya seyahati çok önemlidir. Çünkü o, hem Inauen Suisse firmasının istekleri, hem de kendi mesleki kariyeri açısından bu seyahatten yararlanmak niyetindedir. Doçentlik tezi için gerekli bilgi ve deneyimi kazanabilmesi için o kültürün içine girmesi ve o kültürle yüzleşmesi gerekmektedir. Fakat bunu başaramamıştır. İçinde yaşadığı kültürün üyesi olan insanlara karşı davranışlarında hata yapma korkusu ile çekingenlik içine girmiştir.

Japon insanıyla girdiği ilişkiler dar çerçevede kaldığı için sadece birkaç kültürlerarası sorun yaşamıştır. O da, Weigerstorfer gibi tam bir kültürel yüzleşme için geç kaldığını ve sürenin kendisine yetmediğini dile getirmiştir. Figürler arasında kültürlerarası sorunları en az yaşayan figür olarak Mörgeli gösterilmektedir. Bunun en önemli nedenlerden birinin, akademisyen olan yazarımız Muschg'un romanda Mörgeli'ye de akademisyen rolünü yüklemiş olduğunu söyleyebiliriz. Daha net bir ifadeyle; Muschg, Mörgeli'nin sorun yaşamasına izin vermemiş ve ona toleranslı davranmıştır. Bunların dışında, onun Japon Kültüründen etkilendiğini ve

etkileşim konusunda çalışmalar yapmaya karar verdiğini gözlemlemekteyiz.

Anlatıcı Bischof tarafından Inauen Suisse firmasına reklam şefi olması yönünde önerilen Gesell, Japonlarla yaşadığı kültürlerarası sorunlara rağmen uyumlu ve uzlaşmacı kişilik yapısı sayesinde bu sorunları aşmayı başarabilmiş biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışmadan kaçınma yöntemini uygulayabilme yeteneğinin, onu diğer beş adaydan daha farklı konuma getirdiğine tanık olmaktadır.

İki hafta gibi kısa bir süre Japonya'da kalan anlatıcı Bischof, bu sürenin çoğu bölümünü adaylarla birlikte geçirmiş buna rağmen yabancı kültürle yüzleşme olanağı bulmuştur. Yaşadığı kültürlerarası sorunları eleştirel bir yaklaşımla aktarırken yorumlarını eklemekten geri kalmamıştır. Romana adını veren tavşan, Bischof'dur. Japon takvimine göre içinde buldukları yıl tavşan yılıdır. Kendi durumunu tavşanın özellikleri ile özdeşleştiren Bischof, tavşanın yılı sona erdiğinde kendisinin de mesleğinde artık son noktaya geleceğini sitem dolu sözlerle belirtmiştir. Muschg, Bischof figürü ile toplumun çıkarıcı yönünü ortaya koymaktadır. Mesleki kariyerinde henüz istediği hedefe ulaşamamış, fakat bunun yanı sıra tüm gücü ve iyi niyetiyle firmaya bir şeyler kazandırmaya çalışmış birinin verimli olabileceğine inandığı olgunluk çağında bir anda bir kenara itilmesini romanda Muschg, Bischof figürü ile gözler önüne sermektedir. Muschg burada, çıkarları söz konusu olduğunda toplumun ne denli vurdumduymaz olduğunu eleştirel yaklaşımla vurgulamaktadır.

Romanda üç zaman dilimi birbiri içine girmektedir. Bu üç zaman dilimini, raporu yazan Bischof'un Flurlikon'da geçirdiği zaman, altı adayın Japonya'da geçirdiği zaman ve Bischof'un Yasumia'da onlarla birlikte geçirdiği zaman olarak gösterebiliriz. Muschg'un bu romanda, kişilerin iç dünyalarını ve diğer insanlarla ilişkilerini yansıtan olayları okuyucuya belirli bir sıralama içerisinde sunmadığını, okuyucunun çaba göstererek sıralamayı bizzat kendisinin yapmak zorunda kaldığı bir anlatım biçimini tercih ettiğini ve bu anlatım biçimiyle okuyucuyu aktif duruma getirmeyi amaçladığını söyleyebiliriz.

Romanda sözü edilen altı adayın yaşadıkları kültürlerarası sorunların boyutlarının birbirinden farklı olmasında sahip oldukları kişilik yapılarının rol oynadığını, bunun sonucunda olaylar karşısında verdikleri tepkilerin değişik olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Kültürlerarası sorunlar, bu sorunlara koşut olarak ortaya çıkan çatışmalar, kültürel etkileşim ve 60'lı yılların Avrupa'sındaki toplumsal sorunlar gibi konuların ele alınması açısından bu çalışmamızın yararlı olacağı kanaatindeyiz. Bunun yanı sıra, Avrupa ve Uzakdoğu ülkelerinde tanınan Adolf Muschg'un, Türkiye'de de tanınmasına bu çalışma ile aracı olabileceğimiz inancını taşımaktayız.

KAYNAKÇA**BİRİNCİL KAYNAKLAR**

- Muschg, Adolf, "Im Sommer des Hasen" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1975
- _____, "Gegenzauber" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1981
- _____, "Fremdkörper" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1983
- _____, "Mitgespielt" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1984
- _____, "Liebesgeschichten" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1974
- _____, "Albissers Grund" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1974
- _____, "Entfernte Bekannte" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1976
- _____, "Noch ein Wunsch" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1979
- _____, "Baiyun oder die Freundgesellschaft" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1980
- _____, "Literatur als Therapie" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1981
- _____, "Das Licht un der Schlüssel" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1984
- _____, "Deschima" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1987
- _____, "Öffentlichkeit als Versteck" Leipzig Reclam, 1984
- _____, "Hansi – Ume und Ich" Neu Zürcher Zeitung, 28/29 Mart 1986

İKİNCİL KAYNAKLAR

- Akarsu, Bedia, "Dil-Kültür Bağlantısı" Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984

- Aktaş, Şerif, "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş" Akçağ Yayınları, Ankara, 1991
- Amman, Egon – Faes, Eugen "Literatur aus der Schweiz Texte und Materialien" Suhrkamp Verlag, Zürich, 1978
- Aries, Philippe, "Studien zur Geschichte des Todes im Abendland" Hanser Verlag, München, 1976
- Arslan, Tunca, "Yaşamın ve Sanatın Karanlık Gerçeği: İntihar" Papirüs Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı:21, İstanbul, Ekim 1998
- Armağan, İbrahim, "Sanat Üstüne Toplumbilimsel Bir Deneme" Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1988
- Boynukara Hasan, "Romanda Bakış Açısı ve Anlatılış" Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997
- Butor, Michel, "Roman Üstüne Denemeler" Çeviren: Mehmet Rifat, Sema Rifat, Düzlem Yayınları, İstanbul, 1991
- Çakır, Hasan, "Öykü Sanatı" Çizgi Yayınları, Konya 2000
- Çalışlar, Aziz, "Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik" Cem Yayınevi, İstanbul, 1983
- Dierks, Manfred, "Adolf Muschg" Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1989
- Dörner, Andreas – Vogt, Ludgera "Literatursoziologie, Literatur, Gesellschaft, Politische Kultur, Westdeutscher Verlag, Opladen, 1994
- Durkheim, Emile, "İntihar-Toplumbilimsel İnceleme, Çeviren: Prof.Dr.Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara, 1992
- Ecevit, Yıldız, "Orhan Pamuk'u Okumak" Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1996
- _____, "İsviçre-Alman Edebiyatı" Ara Yayıncılık, İstanbul, 1991
- Eliot, T.S, "Kültür Üzerine Düşünceler" Çeviren:Sevim Kantarcıoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981
- Escarpit, Robert, "Elemente einer Literatursoziologie" Übersetzt aus dem Französischevon Helmut Jensen, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1977

- Fausia, Hassan, "Adolf Muschgs Literarische Welt" Universitätsverlag, Marburg, 1991
- Forster, E.M. "Roman Sanatı" Çeviren: Ünal Aytür, Adam Yayınları, İstanbul, 1985
- Fromm, Erich, "Çağımızın Özgürlük Sorunu" Çeviren:Bozkurt Güvenç, Özgür İnsan Yayınevi, Ankara 1973
- Geçtan, Engin, "Normaldışı Davranışlar" Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995
- Gorer, G, "Themes in Japanes Culture" Transaction of the New York Academy of Sciences, Serie 2-5
- Gökalp, Ziya, "Türk Medeniyet Tarihi" 1.Kısım, Milli Matbaa, İstanbul, 1926
- Griesbach, Maren, "Methoden der Literaturwissenschaft" Francke Verlag Tübingen, 1985
- Gümüş, Hüseyin, "Roman Dünyası ve İnceleme" Kültür Bakanlığı Yayınları: 1085, Ankara, 1985
- Güvenç, Bozkurt, "Japon Kültürü" Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1996
- _____, "İnsan ve Kültür" Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984
- _____, "Kültürün abc'si" Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997
- _____, "Kültür Konusu" Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985
- İmer, Kamile, "Dil ve Toplum" Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990
- Liepman, Heinz, "Dazwischen eine Literaturgeschichte" Die Welt der Literatur, Münster, 9.Juni.1966, Jahrgang 3, No:12
- Loetscher, Hugo, "Über Adolf Muschg" Der Spiegel, 18.07.1966, Nr.30
- Kaplan, Mehmet, "Kültür ve Dil" Dergah Yayınları 9.Baskı, İstanbul, 1996
- Karakaya, Zeki, "Kitle Edebiyatı ve Güdümlü Edebiyat Sosyolojisi" Akademik Açık Dergisi, 1997/1
- Köknel, Özcan, "Depresyon - Ruhsal Çöküntü" Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1989

Krusche, Dietrich, "Zum Problem 'interkultureller' mit fremden Augen",
Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache Nr.9, 1983

Kösemihal, Nurettin Şazi, "Edebiyat Sosyolojisine Giriş" Sosyoloji Dergisi,
İstanbul, 1966, No:19-20

Moran, Berna, "Edebiyat Kuramları ve Eleştiri" Cem Yayınları, İstanbul,
1988

Neumann, Peter Horst, "Unidyllische Idylle, Adolf Muschg" Frankfurter
Allgemeine Zeitung, 14.Kasım.1967

Özbek, Yılmaz, "Okumak Anlamak Yorumlamak" Atatürk Üniversitesi Fen-
Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1994

Özdemir, Emin, "Yazı ve Yazınsal Türler" Varlık Yayınları, İstanbul, 1983

Özen, İrfan, "İntihar" Ozan Yayıncılık, İstanbul, 1997

Reich-Ranicki, Marcel, "Gruppe 47 im Kimono" Die Zeit, 25.03.1966

Ricker - Abderhalden, Judith, "Über Adolf Muschg" Suhrkamp Verlag,
Frankfurt am Main, Erste Auflage, 1979

Rieger, Manfred, "Adolf Muschgs Debüt" Frankfurter Rundschau,
17.06.1966

Sahakian, William, "History and System of Social Psychology,
Hemisphere, Washington, 1982

Sargut, Selami, "Kültürlerarası Farklılaşma" Verso Yayınları, Ankara, 1994

Silbermann, Alphons, "Einführung in die Literatursoziologie" R.Olden-
bourg Verlag, München, 1981

Tobias, Ronald B. "Roman Yazma Sanatı" Çeviren: Mehmet Harmancı,
Say Yayınları, 1996

Tolan, Barlas, "Toplumbilimlerine Giriş" Murat Yayınevi, Ankara, 1996

Turhan, Mümtaz, "Kültür Değişmeleri" M.E.B. (Bin Temel Eser), İstanbul
1969

Uygur, Mermi, "Kültür Kuramı" Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996

Weber, Werner, "Zum Roman Im Sommer des Hasen" Neu Zürcher

Zeitung, 25.Eylül.1965

Williams, Raymond, "Kültür" Çeviren: Suavi Aydın, İmge Kitabevi, Ankara, 1993

Yavuz, Hilmi, "Yazın, Dil ve Sanat" Boyut Yayıncılık, İstanbul, 1996

Yılmaz, Durali, "Roman Sanatı ve Toplum" Ötüken Yayınları, İstanbul, 1996

Zorn, Fritz, "Mars" München, Kindler 1977

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Uğur NALCIOĞLU, 24 Ocak 1961 tarihinde Erzincan'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzincan'da tamamladı, 1978 yılında Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek öğrenimine başladı. 1982 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Alman Akademik Mübadele Teşkilatından (DAAD) aldığı bir aylık burs ile Almanya'nın Münster Westfalen kentindeki Wilhelms Üniversitesinde Goethe ve eserleri hakkındaki edebiyat kursuna katıldı. Yurda döndükten sonra askerlik görevini yedeksubay-tercüman olarak yaptı. 1985 yılında Atatürk Üniversitesinde okutman olarak göreve başladı. 1988 yılında Almanya'nın Stuttgart kentinde iki ay süresince dil kurslarına katıldı. 1992 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde başladığı "Ilse Tielsch'in Der Solitär ve Erinnerungen mit Bäumen adlı romanlarında geriye dönüşler" konulu Yüksek Lisans çalışmasını 1995 yılında tamamladı ve aynı yıl doktora programına kaydoldu. Bu arada 1998 yılında hem doktora çalışması açısından gerekli materyallerin temini, hem de dil kursuna katılmak için Almanya'nın Frankfurt kentinde iki ay bulundu. Kendisi, halen Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında okutman olarak görev yapmaktadır.